

A magyar értelmiségi körökben jelentkező  
burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc  
néhány problémája.\*

A kolozsvári „Bolyai” Tudományegyetem  
RMP alapszervezete bürojának meg-  
bízásából készült jelentés.  
/1954. december – 1955. március

---

\* Szerkesztői megjegyzés: A kézirat szövegét a jelenlegi helyesírás szerint javítottuk, kivételt képeznek a korabeli sajtótermékek nevei.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások  
elleni harc néhány problémája

## TARTALOMJEGYZÉK.

I.		
1.- A NACIONALIZMUS KÉRDÉSÉVEL FOGLALKOZÓ RMP KARISZERVEZETI ÜLÉSEK JEGYZETKÖNYVÉNEK RÖVID ÉRTÉKELÉSE	1 – 5	lap
2.- TÁJÉKOZTATÓ A KOLLEKTÍVA MUNKÁJÁRÓL	5 – 13	”
1 Az adatok ellenőrzésének kérdése	6	“
2 A feltárt anyaggal kapcsolatos állásfoglalás kérdése	7	“
3 A jelentésben érvényesülő alapvető szempont kérdése	8	“
II.		
ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ	14 – 16	“
1.- A ROMÁNIAI MAGYAR ÉRTELMISÉGI ÉS MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG. – A RNK – MNK KAPCSOLATOK EGYES KÉRDÉSEI	17 – 25	“
FÜGGELÉK AZ 1. PONTHOZ /Az 1. pontban tárgyalt néhány kérdés elemzése a magyarországi jobboldali elhajlás világánál. – 1955. március/	26 – 28	“
2.- A ROMÁNIAI MAGYAR ÉRTELMISÉGIEK PROBLÉMÁI A MAGYAR AUTONÓM TARTOMÁNY LÉTREHOZÁSÁVAL ÉS SZEREPÉVEL KAPCSOLATOSAN	29 – 42	“

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

## PÓTLÁS A 2. PONTHOZ

/A volt református kollégium udvarán való diákotthon-építkezés ügye/	43 – 48	“
3.- A NEMZETI KÉRDÉS A TUDOMÁNYOS ÉLET ÉS AZ EGYETEMI ÉLET TERÉN	49 – 59	“
4.- IRODALOM – MŰVÉSZET – SAJTÓ. A NEMZETI KÉRDÉS ÉS KULTURÁLIS ÉLETÜNK NÉHÁNY JELENSÉGE	60 – 66	“
5- HAZAFIAS NEVELÉS, PROLETÁR INTERNACIONALISTA NEVELÉS A MAGYAR NEMZETI KISEBBSÉG KÖRÉBEN	67 – 83	“
a/ A kisebbségek körében folytatott hazafias nevelés elvi kérdései	67	
b/ Nemzeti-nihilista megnyilvánulások mint a nacionalizmus táplálói	72	
c/ Kétnyelvűség és a román nyelv elsajátításának kérdése	76	
6.- A NEMZETI KÉRDÉSRŐL SZÓLÓ MARXI – LENINI TANÍTÁS HAZÁNK VISZONYAIBA VALÓ ALKALMAZÁSÁNAK, NÉHÁNY PROBLÉMÁJA	84 – 94	
a/ A magyar kultúrfölény nacionalista jelszava	85	
b/ A romániai magyar nemzeti kisebbség nemzeti kultúrájának kettős jellege	86	
c/A nemzeti kisebbségek hazafias nevelésével kapcsolatos elméleti kérdések	87	
d/ Az asszimiláció kérdése általában	87	
e/ A csángó kérdés	87	
f/ A nemzeti kérdés – megoldott kérdés	90	

7.- KONKLÚZIÓK ÉS JAVASLATOK A MAGYAR DOLGOZÓK KÖRÉBEN HATÓ NACIONALISTA ESZMÉK ÉS HANGU- LATOK ELSZIGETELÉSÉRE IRÁNYULÓ MUNKÁVAL KAPCSOLATOSAN	95 – 104 “
a/ Helyi /kolozsvári/ vonatkozású javaslatok	98
b/ A. „Bolyai” Tudományegyetemre vonatkozó javaslatok	100
8.- FÜGGELÉK. ANTISZEMITIZMUS – ZSIDÓKÉRDÉS	105 – 110 “

## I.

A Bolyai Tudományegyetem RMP alapszervezetének bürója 1954. december hó folyamán Csehi Sára, Tóth Sándor és Weiszmann Endre elvtársakból álló háromtagú kollektívát bízott meg azzal, hogy a nemzeti kérdéssel foglalkozó karicsoportgyűlések jegyzőkönyvei felhasználásával jelentést készítsen arról, hogyan jelentkezik egyetemünkön a nacionalizmus elleni harc, milyen problémák merülnek fel az együtt élő népek barátságának elmélyítésére és megalapozása irányuló munkánkkal, az egyetemen folyó internacionalista neveléssel kapcsolatban.

A feladat megtárgyalása során a kollektívában az a vélemény alakult ki, hogy a kérdést nem lehet elszigetelten csak Bolyai viszonylatban felmérni, mert az szerves összefüggésben van a kérdés városi, sőt országos viszonylatban való jelentkezésével. Ennek megfelelően az alapszervezeti büro képviselőjével egyetértésben a kollektíva megegyezett abban, hogy munkája során szem előtt tartja a kérdésnek a Bolyai Egyetemen való jelentkezését a kérdés egyetemen kívüli összefüggéseivel és igyekszik nemcsak az egyetemre korlátozódó, de általánosabb jellegű javaslatokat is tenni, amelyek egész ilyen irányú politikai munkánk megjavítását, hatékonyabbá tételét szolgálhatják.

E munkáról a kollektíva a következőkben számol be:

### 1.- A nacionalizmus kérdésével foglalkozás RMP kari szervezeti ülések jegyzőkönyveinek rövid értékelése.

Az említett kari szervezeti gyűlések jegyzőkönyveit megvizsgálva megállapíthatjuk: párttagságunk jelentős része megegyezik abban, hogy az együtt élő népek barátságának

kiépítése és a nacionalizmus elleni harc terén jelentkező kétségtelenül létező pozitív eredményeink mellett e kérdés állása egyetemünkén korántsem olyan megnyugtató, mint amilyennek a felületen jelentkeznek.

Különböző kari szervezetek ülésein különböző elvtársak mutattak rá arra s a jelentést készítő kollektíva egyetért ezzel, hogy a lényeges problémát nem az eléggé elvétve jelentkező tudatos, vagy öntudatlan, többé-kevésbé nyilvánvaló nacionalista megnyilvánulások képezik – amelyekkel szemben természetesen nem lehetünk közömbösek. A lényeges probléma az kell hogy legyen számunkra, hogy például sok hallgatónk nem veti fel tanárai előtt a nemzeti kérdéssel /vagy más „kényesebb” jellegű politikai kérdéssel/ kapcsolatos problémáit, pedig vannak ilyen problémái. A lényeges probléma, – ahogy az több jegyzőkönyvben is jelentkezik – a nyíltság, az őszinteség hiánya, általában a párton kívüli dolgozók jelentős részéről a párttagokkal, a kommunistákkal szemben, különösen a „kényesebb” kérdések nyílt felvetéséig terjedő bizalom hiánya a hallgatók jelentős részénél tanáraikkal, kommunista tanáraikkal szemben. Különösen érezhető ez a nemzeti kérdéssel kapcsolatosan. Ez a jelenség arra figyelmeztet igen nyomatékosan, hogy Egyetemünkön nem kielégítő a kommunisták kapcsolata a tömegekkel, hogy ezen a téren alapszervezetünkre komoly, nagy feladatok várnak.

E káros jelenség közvetlen okát többek között abban látjuk, hogy: egyetemünkön a párt vezető szerepe a tömegek felé, tartalmas politikai munka helyett, gyakran adminisztratív intézkedések formájában jelentkezik /agitátorok kinevezése, ellenőrzése, különböző feladatok és döntések feldolgozása stb./ hogy propaganda munkánkban /az egyetemünkön működő

pártoktatási formák, a hallgatók ideológiai oktatása/, különösen a nemzeti kérdés esetében elég gyakoriak a formalista, sablonszerű elemek. A közömbösség az embereket foglalkoztató kérdésekkel szemben, az ú. n. „kényes” kérdések megkerülése, egy olyanszerű önmegnyugtató magatartás, hogy elegendő hivatkozni népi demokratikus rendszerünknek a nemzeti kérdés területén végbevitt nagy megvalósításaira, akit pedig ezek a tények nem győznek meg, az megbízhatatlan - ezek a hibás magatartások jelentős mértékben járulnak hozzá a nem kielégítő helyzet kialakulásához.

A jegyzőkönyvek tanulsága szerint egyetemünkön elég gyakran fordul elő olyan eset, hogy egy-egy diáknak a nemzeti kérdésben megnyilvánuló hibás, nem tisztázott magatartására – amely objektíve valóban nacionalista jellegű – a kommunista tanár vagy egyes IMSZ aktivisták részéről összevont szemöldök, bántó, pironogató, kioktató hang a válasz. Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a nacionalizmus elleni harc általában kampányszerűen jelentkezett egyetemünkön. Az ilyen kampányok pedig elvtársaink egy részét hibákra, túlkapasokra készítettek: – vadásztak a nacionalista megnyilvánulásokra, igyekeztek „kiugratni a nyulat a bokorból.” Az elvszerűség és kombativitás ilyen hibás felfogása aztán megbosszulta magát. Az ilyen és ehhez hasonló gyakorlat eredményezte azt, hogy a hallgatók számottevő része visszariadt a „kényes” kérdések terén az őszinteségtől, hamarosan megtanulták, hogyan kell a tanár szájába íze szerint beszélni. A nemzeti kérdésben és más bonyolult kérdésekben felmerülő problémáikra pedig más körökben keresnek, – és találnak kétes értékű választ.

Itt újra csak meg kell ismételni azt, hogy ez a helyzet nemcsak a hallgatókra vonatkozik, hanem érvényes az Egyetem tanszemélyzeti, adminisztratív és technikai dolgozói esetére is.

Ez a helyzet – melyen gyökeresen változtatnunk kell –

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

nagyértékben járult hozzá ahhoz, hogy a nemzeti kérdéssel foglalkozó kari szervezeti gyűléseken a fentiekén kívül csupán a nacionalista megnyilvánulások eléggé ismert példatárát ismételték és variálták, hogy a gyűlések többségükben alatta maradtak a kívánt színvonalnak.

Ehhez a lényegében negatív eredményhez azonban még egy igen meggondolkoztató jelenség járult hozzá. Az, hogy – amint a jegyzőkönyvekből kiderül – párttagjaink is jelentős számban tartózkodtak attól, hogy a problémákat /részben a saját problémáikat, részben az általuk ismerteket/ bátran és nyíltan felvessék, hogy megkíséreljék legalább számba venni ezeket, ha már a megoldásukra nem vállalkoztak.

Meg kell állapítanunk, hogy e gyűléseken sok párttagunk részéről is, jelentős mértékben hiányzott a nyíltság, az őszinteség, s hogy elvtársaink sokkal több, a kérdéssel kapcsolatos problémát vetnek fel magánbeszélgetések keretében, mint amennyivel a gyűlésen előhozakodtak. Igen sok hozzászólás esetében világosan felismerhető a felszólalónak az a törekvése, hogy „okosan” beszéljen, vagyis óvakodjon az olyan kérdésektől, amelyekről nem ismeri a hivatalos álláspontot, nehogy mást mondjon, mint amit a Scînteia már megírt; legfeljebb azt variálja.

Ez a jelenség arra hívja fel a figyelmet, hogy nemcsak párt és a tömegek között nem kielégítő a kapcsolat egyetemünkön, de a párttagság jelentős része sem elég őszinte a párttal, a pártvezetéssel szemben. Alapszervezetünk és büroja előtt sok feladat áll még ezen a téren. Fel kell ismernünk, hogy sokszor azért nem kerülnek terítékre az elvtársakat foglalkoztató problémák, sok gyűlésünk azért válik szürkévé s semmitmondóvá, mert az emberek félnek attól, hogy valamilyen hibát követnek el, és nem kockáztatják azt, hogy fejükre olvassák az opportunizmust, a békülékenységet, az idegen osztályérdekek védelmét.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája



Az adott körülmények között, hogy a jelentést készítő kollektíva ne legyen csupán az elég gyenge jegyzőkönyv-anyagra és saját ismereteire utalva, a párt-alapszervezet bűrítikárával egyetértésben elhatároztuk, hogy egyéni beszélgetéseket folytatunk a kérdésről olyan elvtársakkal, akikről tudjuk, hogy általában bátran és őszintén nyúlnak hozzá a problémákhoz, akik feltehetően tudnak a nacionalizmus kérdéseiről lényegeset mondani, mert munkájuk, tevékenységük során kapcsolatba kerülnek ezzel és általában úgy ismertek, hogy nem szoktak megtapadni a felületen, hanem alaposabban tájékozódnak és véleményt alkotnak.

## 2.- Tájékoztató a kollektíva munkájáról

A háromtagú kollektíva /Csehi Sára, Tóth Sándor, Weiszmann Endre/ az alapszervezet bűrójával egyetértésben Tóth Sándor elvtársat jelölte ki a kollektíva felelőségé.

A kollektíva, miután a jegyzőkönyvek tartalmát megvitatta, és egyhangúan a fenti megállapításokra jutott, kidolgozott terv szerint hozzáfogott az anyaggyűjtő munkához. Ennek során hamarosan kiderült, hogy a kizárólag magyar értelmiségi körökben gyűjtött anyag egyoldalú képet nyújt a kérdésről.

Ezen úgy próbáltunk segíteni, hogy az alapszervezeti bűrő hozzájárulásával román elvtársak segítségét is igyekeztünk felhasználni. Meg kell állapítanunk, hogy ez a kísérlet nem hozta meg a várt eredményt, bár a felkeresett elvtársak készségesen segítettek, és bizonyos mértékben előre mozdították munkánkat. Az eredménytelenség okát abban látjuk, hogy nem állt módunkban román vonalon ugyanolyan széleskörű és szervezett véleménykutatást, terepmunkát eszközölni. Inkább alkalmi, kevésbé alapos tájékozódás volt ez. Így anyagunk továbbra is teljesen egyoldalú képet nyújt a helyzetről.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

Véleményünk szerint azonban ez nem von le semmit az alább közölt anyag értékéből pusztán azt feltételezi, hogy az általunk szolgáltatott szükségszerűen egyoldalú képet ki kell egészíteni egy, a román értelmiségi körökben folytatott hasonló intenzitású és méretű munka eredményével ahhoz, hogy az egész kérdést felölelő teljes kép kialakuljon.

Az így gyűjtött nyersanyag megbeszélése során a kollektíva arra a véleményre jutott, hogy azt az anyagot feltétlenül felsőbb pártfórumaink rendelkezésére kell bocsátani, mert ezek alapján jelentős mértékben megjavítható a nemzeti kérdésben folytatott politikai munkánk.

A jelentés megszerkesztésének alapvető szempontjai tisztázása után a kollektíva Tóth Sándort bízta meg a jelentés megszövegezésével, az összegyűjtött anyag feldolgozásával.

Tóth Sándor elvtárs f. év /1955/ január hónap folyamán dolgozott a jelentés megszövegezésén és január végén, február elején bocsátotta jelentéstervezetét a kollektíva rendelkezésére megvitatás végett.

A kollektíva február hónap folyamán több egymást követő ülésen vitatta meg pontok szerint részletre menően a benyújtott jelentéstervezetet. E vita során számos helyen pontosabbá tette a megfogalmazásokat, kiküszöbölt több nem elég világos, félreérthető kitételt, s e munkával hozzájárult a jelentés végleges formába öntéséhez.

Továbbá tisztázott a vita során felmerült néhány szempontot, amelyeknek a jelentéshez csatolását szükségesnek látta. Ezek a következők:

1.- Az adatok ellenőrzésének a kérdése. Ez két szempontból is felmerült. Egyrészt feltehető, hogy gyűjtőmunkánk során a valóságnak meg nem felelő adatokat is felvehettünk, másrészt az adatok egy része időközben elavulttá válhat. /Értesüléseink szerint néhány a jelentésben feldolgozott kérdés orvoslása folyamatban van./

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

E problémával kapcsolatosan le kellett szögeznünk, hogy a kollektíva nem vállalkozhat arra, hogy a gyűjtött anyagot mind ellenőrizze. Még ha erre a célra korlátlanul állna idő rendelkezésére, akkor sem állna módjában ezt megtenni, mert ilyenszerű munkára semmiféle jogcíme, felhatalmazása nincs. Ilyenformán meg kell elégednünk azzal, hogy informatív anyagként terjesszük elő a jelentésben felhasznált adatokat.

Ezzel kapcsolatban meg kell állapítanunk, hogy jelentésünk nem abból a célból íródott hogy bizonyos konkrét hiányok, mulasztások esetenkénti orvoslását eszközölje ki.

Jelentésünk célja az, hogy felhívja a figyelmet: milyen természetű problémák foglalkoztatják a magyar értelmiség különböző csoportjait, nehezítik meg a magyar értelmiség internacionalista nevelését, az, hogy adatokat szolgáltatasson általános konklúziók levonására.

Ebből a szempontból pedig – nézetünk szerint – nem csak az fontos, hogy mi az objektív tényállás, hanem az is, hogy hogyan tükröződik ez az emberek tudatában, mit tudnak az emberek, hogyan kommentálják a maguk szubjektív módján a dolgokat.

2.– A feltárt anyaggal kapcsolatos állásfoglalás kérdése.  
Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a kollektívában a munkálatok két különböző fázisában két különböző igény lépett fel. Az anyag számbavételekor felmerült az a vélemény, hogy mivel rendkívül bonyolult kérdésekről van szó, amelyekkel kapcsolatban nem vagyunk eléggé dokumentáltak, szorítkozzunk az anyag pusztá bemutatására, mindenféle állásfoglalás nélkül. Ezt a véleményt el kellett vetni, mert lényegében objektivista áltárgyilagosságra vezetett volna, és ez a pozitivista módszer nagymértékben csökkentette volna a jelentés értékét.

A jelentéstervezet vitáján viszont egy ellentétes igény jelentkezett, és pedig az, hogy minden egyes kérdéssel, adattal

kapcsolatban foglaljunk állást. Ennek az igénynek figyelembevétele azt eredményezte volna, hogy jelentésünk a felhasznált adatokkal kapcsolatos részlet-állásfoglalások tengerébe fulladt volna, hogy áttekinthetetlené vált volna.

Azt az aggályt, hogy ha minden, egyes felhasznált anyaggal kapcsolatban nem foglalunk állást világosan és félreérthetetlenül, akkor ezt hibásan értelmezhetik /esetleg úgy, hogy a jelentés készítő kollektíva egyetért egyes zavaros véleményekkel, amelyek bemutatását szükségesnek tartja/, el kellett vetnünk. Véleményünk szerint a jelentéskészítők állásfoglalása világosan és félreérthetetlenül ki kell hogy derüljön a jelentés egészéből, és csak a jelentés egészéből derülhet ki.

Meg kell jegyeznünk, hogy nemcsak technikai, de tartalmi okok is közrejátszottak abban, hogy a nem értékelt tényanyag egy részénél hiányzik az állásfoglalás: nevezetesen egyes kérdésekkel kapcsolatban a kellő dokumentáltság hiánya. Véleményünk szerint ez szükségszerű velejárója egy ilyen informatív jellegű jelentésnek.

3.- A jelentésben érvényesülő alapvető szempont kérdése. A kollektívában lezajlott vita során:

Csehi Sára elvtársnő több alkalommal élesen bírálta a jelentéstervezet szövegét, kifogásolva, hogy az a szöveg nem domborítja ki kellő módon azt, hogy a magyar értelmiségiek esetében számolnunk kell a nacionalizmus fertőzésével, nem hangsúlyozza, hogy ez a fő feladat a nacionalista megnyilvánulások leleplezése, a nacionalista tudatmaradványok felszínre hozása, tudatosítása, állandó gyomlálása, rendszerünk pozitív megvalósításainak kimutatása.

Csehi elvtársnő szerint a jelentés szövegéből az derülne ki, mintha a magyar értelmiségiek körében lábra kapó nacionalista hangulatokat kizárólag csak a párt hibái, illetve a román sovinizmus élesztenék, táplálnák és ebben alig lenne

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

szerepe a még ható magyar nacionalista mételtynek.

Weiszmann Endre elvtárs egyetértett Csehi Sára elvtársnővel abban, hogy a jelentés nem a magyar értelmiségiek körében ható nacionalista fertőzés problémáját vizsgálja központi kérdésként, de Csehi elvtársnő következtetéseit nem fogadta el.

Tóth Sándor elvtárs, a jelentéstervezet megszövegezője, visszautasította Csehi elvtársnő bírálatát. Ha a jelentés bagatellizálná a magyar nacionalizmus elleni harcot, ez a magyar nacionalista álláspont lenne. Szerinte a nacionalizmus elleni harcnak két egymástól elválaszthatatlan oldala egyrészt a nacionalista megnyilvánulások elleni harc, a dolgozók internacionalista nevelése, másrészt a nacionalizmust tápláló objektív feltételek ismerete, számbavétele és a felszámolásukra irányuló tevékenység.

Tóth elvtárs úgy látja, hogy Csehi elvtársnő szem elől téveszti ezt a második oldalt. Tóth elvtárs szerint a jelentéstervezet e két oldal szem előtt tartásával azt vizsgálja elsősorban, hogy milyen létező objektív feltételek nehezítik meg a magyar értelmiségi internacionalista nevelését, erősítik, táplálják körükben a nacionalista hangulatokat, azt vizsgálja, hogy ez objektív feltételek fennállása mennyiben múlik rajtunk. Ezt az teszi szükségessé, hogy szerinte ezt az oldalt a nacionalizmus kérdésének vizsgálatánál rendszerint figyelmen kívül hagyjuk.

Weiszmann elvtárs ezekkel a megfontolásokkal egyetértett.

Tóth Sándor és Weiszmann Endre elvtársak a továbbiak során kifejtették, hogy véleményük szerint ezt az oldalt azért nem szabad elhanyagolni, mert akkor a nacionalizmus elleni harc terén lényegében az állandó tűzoltás feladatára korlátozódnánk. Az objektív feltételek számbavételének az elhanyagolása, az a hiedelem, hogy a

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

nacionalizmus elleni pusztán ideológiai harc eredményre vezethet - szerintük idealista felfogást tükröz.

Weiszmann és Tóth elvtársak egyetértettek abban, hogy a jelentés éppen azért kell behatóan foglalkozzék az objektív feltételek megvizsgálásával, a figyelemnek az objektív feltételekre irányításával, hogy ezek felszámolását előmozdítsa s így kedvezőbb feltételek mellett folytathassuk a magyar nacionalizmus elleni ideológiai harcunkat. Ebből a szempontból helyesnek tartják, hogy a jelentés az eddig elhanyagolt objektív oldalt teszi vizsgálat tárgyává és nem tartják hibának, ha az egyébként is sokkal ismertebb szubjektív oldal elemzése aránylag hevesebb teret kap egy olyan belső jelentésben, amely felsőbb pártfórumaink számára készül, hiszen ettől még senki sem fog megfélemlkezni róla.

Csehi Sára elvtársnő azt az igényét, hogy a jelentés jobban domborítsa ki minden konkrét esetben a magyar értelmiség stb. nacionalista tudatmaradványait – a vita során gyakorlati javaslatokban előterjesztette.

E javaslatok egy része alkalmazást nyert, jelentős részével azonban nem értett egyet a kollektíva másik két tagja /Weiszmann és Tóth elvtársak/, mert ezek véleményük szerint elhomályosították volna a világos kérdésfeltevést, alkalmat adtak volna a „kényes” kérdések megkerülésére, elsikkadására.

Weiszmann Endre és Tóth Sándor elvtársak véleménye szerint, ha a kollektíva helyt adott volna az ilyen törekvéseknek, munkánk szavak és kifejezések méricskélésébe, negatívumok és pozitívumok receptszerű adagolásában merült volna ki, az eredmény pedig egy olyan jelentés lett volna, amely minden egyes nyugtalanító jelenség mellé felsorakoztatta volna pártunk és rendszerünk olyan megvalósításait, amelyek „kellő módon” ellensúlyozták volna az előbbieket, elegendő érvet nyújtva az

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

önelégültségre hajlamos elvtársaknak arra, hogy megnyugtassák magukat, és végeredményben mindent a nacionalizmus nyakába varrjanak, mintha a mi jó, vagy hibás munkánkon nem múlna az, hogy a nacionalizmusnak van-e hitele a dolgozók előtt.

Minthogy Tóth Sándor elvtárs úgy véli, hogy a vita során Csehi Sára elvtársnő ellenvetéseiben olyan nézet fejeződött ki, hogy a jelentéstervezet kispolgári nacionalista hangulatok kritikátlan tolmácsolásával pánikatmoszférát terjesztene, szükségesnek tartja a maga részéről a következőket leszögezni:

a.- A jelentés a párt felelős fórumai számára készül. Pártfórumaink minél teljesebb informálásának az igénye megköveteli, hogy igenis bemutassuk azokat a kispolgári nézeteket, amelyek értelmiségünk egyes csoportjait foglalkoztatják, és bizonyos akadályát képezhetik annak, hogy a munkásosztály természetes szövetségeseinek nem jelentéktelen csoportjai fenntartás nélkül kövessék pártunkat. Tóth elvtárs úgy véli, hogy a jelentés egészéből kicsendülő félreérthetetlen állásfoglalás a párt, a szocializmus ügye mellett kellő cáfolatát képezi annak a felmerülhető vádnak, hogy a jelentés „kritikátlanul tolmácsolná” ezeket a nézeteket. Egyetért azzal, hogy a jelentés anyaga alkalmas arra, hogy pánikot keltsen politikai és elméleti szempontból felkészületlen körökben. Viszont nem is ilyen körök számára készül.

b.- Kijelenti, hogy a jelentés megszerkesztése során nem méricskélte a szavakat abból a szempontból, hogy ne hogy megbántson velük egyes elvtársakat, vagy pártszerveket. Viszont hangsúlyozza, hogy nagyon komolyan mérlegelte a mondanivalóit – mégpedig abból a szempontból, hogy az összegyűjtött anyag feldolgozásával a tőlünk telhető maximális segítséget nyújtsuk pártunknak hibáink és hiányosságaink felszámolása érdekében.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

c.- Szükségesnek tartja kijelenteni, hogy abból a megfontolásból kiindulva, hogy a kommunisták pártfórumaik felé teljes élességében kell hogy felvessék a problémákat, mert a dolgok szépítésével, kendőzésével csak az ellenség aknamunkáját könnyítenék meg – munkája során nem óvakodott attól, hogy a kérdéseket kiélezetten exponálja.

d.- Sztálin „a legkomolyabb veszély forrásának” látja a párt és állami munkában azt, hogy „elvtársaink... hivatali megfontolásaiktól vezéreltetik magukat, és azt hiszik, hogy Moszkva felé mindent kedvező színben kell feltüntetni, hogy nálunk minden rendben van...” stb. /Sztálin Művei 7. kötet 23. oldal./ Tóth Sándor elvtárs véleménye szerint ez a hiba gyakori jelenség nálunk és sokat árt az ügynek. Ő tudatosan őrizkedett ettől a hibától. De hangsúlyozza, hogy ugyanolyan tudatosan törekedett arra, hogy a hibákat, a bajokat, a párt az általános szocialista érdek álláspontjáról bírálja.

e.- Lehetségesnek tartja, hogy a jelentéstervezetben egyes túlzások előforduljanak, bár ismételten hangsúlyozza, hogy a legjobb tudása szerint mérlegelte szavait. Ha mégis előfordulnak, ezt sokkal kisebb hibának tartja, mintha a túlzásoktól való félelem óvatoskodó megfogalmazásokra, se hideg, se meleg semmitmondásra vezetne. Ha egy ilyen eljárás nyomán elsikkadna a mondanivaló magja, ezzel kapcsolatban hivatkozik Sztálinra, aki a „Dimovkáról” című írásában /7-ik kötet 21. oldal/ a következőket mondja:

„Olyan esetekben, amikor általános a hajlam arra, hogy formális, hivatalos álláspontra helyezkedjenek, miközben a fekélyek mégiscsak ott rejlenek valahol és rontják az egész munkát, ilyen esetekben igen helyes túllőni a célon. Feltétlenül helyes. Ez elkerülhetetlen. Ebből csak haszon származik. Természetes, hogy egyeseket megsért az ember, de ez javára van az ügynek. Egyes személyek némi megértése nélkül pedig nem tudunk javítani a dolgokon.”

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája



Összefoglalva: A vita során kiviláglott az, hogy Weiszmann Endre elvtárs felfogása a legtöbb lényeges kérdésben megfelelt, vagy igen közel állott a Tóth Sándor elvtárséval. Weiszmann elvtárs az eszközölt javítások és pótlások után a jelentést magáénak vallja.

Csehi Sára elvtársnő viszont, aki nagymértékben járult hozzá a jelentésben felhasznált anyag összegyűjtéséhez, bár hangsúlyozza, hogy igen hasznosnak tartja a jelentésben feldolgozott agyagot, amely tükrözi a magyar értelmiségiek egy rétegének hangulatát és olyan hibákra hívja fel a figyelmet, amelyeknek a kiküszöbölése sürgősen megoldandó feladat – a jelentés egészével mégsem tud egyetérteni. Nézete szerint a jelentés alapján arra lehetne következtetni, hogy a hibák, a meg nem oldott kérdések annyira elburjánzottak volna, hogy a „becsületes értelmiségiek” ezek miatt már nem láthatják a nemzeti kérdés megoldásában elért eredményeinket, és hogy a kommunisták fegyvertelenül állnak a nacionalizmus elleni harcban.

Csehi Sára elvtársnő ellenvetéseivel nem tudta meggyőzni a kollektíva másik két tagját arról, hogy a jelentés alapvető átdolgozásra szorul. De különvéleményét fenntartotta. A jelentést e véleménye fenntartásával írja alá.

Mindezek után az alábbiakban adjuk a feldolgozott anyagot, amelynek alapját a benyújtott jelentés-tervezet képezte, de amelynek végleges formába öntésénél a kollektíva mindhárom tagja aktívan részt vett.

Előjáróban szükségesnek tartjuk azonban még leszögezni, hogy az anyagot, amelyet az alábbiakban ismertetünk, túlnyomórészt értelmiségi dolgozókkal való beszélgetések során, gyűjtöttük, így elsősorban az értelmiségi rétegre vonatkozik, és csak közvetve következtethetünk ebből arra, hogy a dolgozók más rétegei /munkások, parasztok városi kispolgárok/ a kérdésről hogyan vélekednek.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

## II.

A magyar értelmiségiek túlnyomó többségét pártunk megnyerte a szocializmus ügye számára. Ez az értékes, és a magyar dolgozók felé jelentős befolyással rendelkező réteg túlnyomó többségében felismerte már, hogy csak a szocializmus feltételei között fejlesztheti ki legjobb képességeit, csak a szocializmusban becsülik meg igazán munkáját.

Megállapíthatjuk, hogy túlnyomó többségében ez a réteg hálával, gondol a Sz. U-ra, amelyben a fasiszta rémuralom alóli felszabadítóját látja, gyűlölettel gondol ma már a kapitalista múltra és ugyanúgy elítéli a Horthy-féle magyar fasizmust, mint a burzsoá-földesúri Románia népellenes rendszerét, éppen ezért határozottan elítéli az imperialisták mai háborús előkészületeit. Megállapíthatjuk, hogy ez a réteg általában egyetért a hazánk és a szocialista, tábor békepolitikájával bekapcsolódott a világviszonylatban kibontakozó békeharcba.

Ugyanakkor – a gyűjtött anyag alapján – meg kell állapítanunk, hogy ennek a helyzeténél fogva igen jelentős rétegnek, vagy a réteg különböző csoportjainak számos olyan problémája van – például a nemzeti kérdés vonalán –, amely nem erősíti, hanem lazítja ezt a kapcsolatot, amely rendszerünkhöz, pártunkhoz fűzi, vagy legalább is fékezi, lassítja közeledésünket. E helyzethez nagymértékben járul hozzá az, hogy propagandánk nem áll mindig feladata magaslatán, sokszor nem ad kielégítő válaszokat az embereket foglalkoztató kérdésekre.

Az összegyűjtött anyag utal arra, hogy a magyar értelmiségiek jelentős része köztük feltehetően egyetemünk számos dolgozója és diákja /akik megbízható és egyre szilárdabb szövetségeseink kell hogy legyenek a szocializmusért folytatott harcban/ olyan hatásoknak vannak kitéve, amelyek a

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

burzsoá-nacionalizmus irányában befolyásolják őket.

Kétségtelen, hogy a magyar értelmiség soraiban vannak még, ha elenyésző számban is, ellenséges elemek, akik nem mulasztják el az alkalmat, hogy a román nép iránti bizalmatlanság légkörét idézzék elő és tartsák fenn a magyar dolgozók között.

Az is bizonyos, hogy a magyar értelmiség számos tagja öntudatlan hordozója még bizonyos nacionalista jellegű tudatmaradványoknak.

A meggondolkodtató azonban az, hogy párttag elvtársaink, akiknek párthűségében nincs okunk kételkedni, akik a múltban nem egyszer tudták leleplezni a magyar tömegek előtt a nacionalista bajkeverőket és elszigetelték őket, akik a múltban képesek voltak felsorakoztatni a párt oldalán az értelmiségi dolgozókat, ma sok esetben nem tudnak kielégítő választ adni az értelmiségieket foglalkoztató számos problémára, erőtlen az érvelésük és ennél fogva jelentős mértékben hatástalan marad.

Anyagunk arra mutat, hogy ezt a helyzetet jelentős mértékben határozza meg az a tény, hogy pártunknak a nemzeti kérdésben folytatott helyes politikája az egyes szervek, intézmények stb. gyakorlati vezetésében gyakran deformálódik. Nemcsak lent, de nem egyszer politikai vezetőszerveink munkájában is /minisztériumok, néptanácsok esetleg egyes pártszervek is stb./ észlelhetők helytelen intézkedések, káros magatartások, amelyek a nemzeti kisebbségek sajátos problémái iránti közömbösségből, megnemértésből, vagy egyszerűen bürokratikus munkamódszerből fakadnak. /Egyes esetekben azonban ellenséges elemek provokatív tevékenységére is következtethetünk./ Az ilyen eljárások aztán nemzeti jellegű sérelmeket váltanak ki a nemzeti kisebbségek sorában, ami bizalmatlanságot szül és a nacionalizmus számára készíti elő a talajt. Párttag elvtársaink éppen az ilyen természetű problémákkal szemben felfegyverzetlenek, minthogy ilyen

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

esetekben a kérdés elméleti, megvilágítása vajmi keveset jelent, amíg a hibás intézkedés érvényes marad, vagy fennáll a helytelen, rosszhatást keltő magatartás.

Ez a helyzet arra utal, hogy a magyar nacionalizmus elleni sikeres harc kulcsa a párt nemzeti politikájának következetes alkalmazása állami szerveink munkájában, a következetes harc a párt helyes politikája mindennemű deformálása ellen. Mindezek után a következőkben vázoljuk /bizonyos csoportosítás alapján/, hogy a nemzeti kérdés vonatkozásában mi és hogyan foglalkoztatja a magyar értelmiségit, mik nehezítik meg a soraikban kifejtett internacionalista és hazafias nevelőmunkát, mik csökkentik e munka hatását.

1.- A romániai magyar értelmiségi és a Magyar Népköztársaság. A RNK – MNK kapcsolatok egyes kérdései.

Kétségtelen tény, hogy a magyar értelmiségi réteg bizonyos csoportjaiban élnek és hatnak még a magyar nacionalizmus legnyíltabb, legrreakciósabb eszméi, a magyar irredentizmus eszméi. Bizonyos, hogy egyetemi Ifjúságunk sorában is akadnak még olyanok, akik nem mentesek ettől a fertőzéstől. Ezek Erdély hovatarozása kérdésének rendezését a legátlátszóbb rasszizmus és magyar sovinizmus szempontjából vitatják /a magyarság „nemzeti felsőbbrendűsége” „magasabb kultúrája” a román néppel szemben, a „történelmi jogok” stb./. Persze ezt a demagógiát nyíltan nem űzhetik és lényegében eléggé elszigeteltek ezek az elemek, de veszélyességüket nem szabad lebecsülnünk, mert az ügyesebbje olyan megtévesztő jogi „érvekkel” is operál, hogy a bécsi diktátumhoz hasonlóan, imperialista jellegű diktátumok a versailles-i és a trianoni diktátumok is. Tehát a bécsi diktátummal együtt ezeket is meg kellett volna semmisíteni stb.

Ezek az elemek a Magyar Népköztársaságban nem a szocializmust építő országot látják, amely elsősorban ítéli el az irredentizmust, hanem elsősorban nacionalizmusuk tárgyát. A Magyar Népköztársaság sikereiben a „felsőbbrendű” magyar nemzet sikereit látják és ezek megannyi érvek lesznek nacionalizmusuk számára. A Magyar Népköztársaság sikerei /vélt, vagy reális sikerei/ számukra azért fontosak, hogy ezek világánál a Román Népköztársaság elmaradottságát bizonygassák, nehézségeit felnagyítsák, s így szítsák az elégedetlenséget a román állam iránt. Jellemző rájuk, hogy a Magyar Népköztársasággal kapcsolatban csak a sikerek iránt van érzékük, legyen az ipar, a tudomány, a művészet, vagy

főként a sport terén jelentkező bármely siker, a Román Népköztársaságban pedig csak hibákat látnak. Ezek, mint Romániában élő magyarok – a magyarokat /titokban a magyar darutollasokat, a magyar földbirtokos és tőkésurakat/ várják, ennek megfelelően, ha Magyarországon élnének, vagy ha románok lennének: az amerikai csapatokat várják.

Tiszta képlet ez: ellenség, amelyet le kell leplezni, el kell szigetelni, ha pedig egyébként becsületes dolgozó elemek is hatása alá kerülhettek az ilyen demagógiának – és a politikailag elmaradott dolgozó rétegek esetében reális az ilyen veszély – azokat fel lehet és fel kell világosítani, ki kell ragadni az ellenséges befolyás alól.

Amikor megjegyezzük, hogy a magyar értelmiségiek soraiban fellelhető még ez az ellenséges elem, úgy véljük, tartozunk az objektív igazságnak azzal a megállapítással, hogy a magyar értelmiségiek túlnyomó többsége, s köztük a magyar értelmiség legjobbjai, legértékesebbjei elítélik az irredentizmust, a magyar sovinizmust, mint népellenes, magyarellenes, idegen érdekeket szolgáló izgatást.

A magyar értelmiség legjobbjai és nyomukban a becsületes értelmiségiek túlnyomó többsége, ha előbb nem a bűnös szovjetellenes háború megrázkódtatásai során, a magyar fasiszták csődbejutott nemzetáruló Hitlerbérenc politikája nyomán tanulták meg gyűlölni az úri-Magyarország hatalmi törekvéseit. A magyar értelmiségiek legjobbjai e történelmi lecke után a Szovjetunióban a gyűlölt fasiszmus megdöntőjét, népek megmentőjét ismerték meg. Fokozatosan megismerték és magukévá tették a marxizmus-leninizmus alapvető tanításait, őszintén szeretik a Szovjetuniót, őszintén ragaszkodnak a népi demokratikus rendszerhez, a párthoz, mert a szocializmusban népük felemelkedésének egyedüli lehetőségét látják. Ezen az úton jutott el ez az értelmiségi réteg a szocializmus igenléséhez.

Ezek az értelmiségiek, mint objektíve ésszerű megoldást,

[ERDELYI MAGYAR AGADTANK]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

magukévá tették Erdély kérdésének demokratikus rendezését és azt vallják, hogy a román nép és az összes többi együttlakó nép mellett a romániai magyar nemzeti kisebbség is ki kell vegye részét a közös szocialista hazá, a RNK építésében, mert ez közös ügye, az itt együtt élő népeknek.

Ez az öntudatosodó értelmiség a román néppel egyenlő jogokat, melyeket a RNK a nemzeti kisebbségek számára törvényileg biztosított, nem alamizsnaként fogja fel, hanem úgy látja, hogy ezek természetesen következnek a RNK szocialista jellegéből, és úgy látja, hogy ezért nem az adakozó iránti lekötő hálával, hanem a testvéri nép iránti elvtársi bizalommal tartozik a magyar dolgozó nép, amely a román néppel és a többi együttlakó népekkel együtt a gazda szemével kell számba vegye közös ügyünk, a szocialista építés ügyének minden problémáját. Ezen az alapon állva utasítja el ez az értelmiségi réteg a magyar nacionalista, irredenta demagógiát.

Ugyanakkor ezt az értelmiségit számos szál fűzi a Magyar Népköztársasághoz /szakmai, kulturális, személyi, családi érzelmi vonatkozások/, fokozott érdeklődéssel követi a Magyar Népköztársaság politikai, kulturális, tudományos életnek eseményeit /fokozottabb figyelemmel mint például a többi népi demokratikus ország hasonló jelenségeit/ és ezt elvileg teljességgel összeegyeztethetőnek tartja a Román Népköztársaság iránti hazafiúi ragaszkodással.

Téves lenne úgy tekinteni, hogy ez a felfogás csak az idősebb generációra vonatkozik, azokra, akik még a régi világban nőttek fel, formálódtak ki. Egyetemi hallgatónkban, akik már a felszabadulás után kerültek iskolába – ez a probléma ha kevésbé tisztázottan is, de hasonlóképpen él. Egyik diákunk, akinek egész magatartása politikai szempontból pozitív, ezt a problémáját úgy fejtette ki: „Örülök a mi eredményeinknek, szeretem a Román Népköztársaságot és ugyanakkor honvágyat érzek Magyarországra, vágyakozom arra, hogy lássam

Budapestet. Összeegyeztethetetlen ez? Összeegyeztethetetlen-e azzal, hogy jó kommunista akarok lenni, az hogy honvágyam van Magyarország iránt?”

Úgy gondoljuk, hogy az az álláspont, amely a MNK iránti fokozott érdeklődését, szeretetét összeegyeztethetőnek tartja a Román Népköztársaság iránti hazafiúi ragaszkodással – becsületes álláspont és elvileg nem eshet kifogás alá. A gyakorlatban aztán ez úgy alakul, hogy kivédhetetlenül jelentkeznek a RNK – MNK összehasonlítások /amiben még szintén nem találhatunk kivétnevalót/. De ezek az összehasonlítások az utóbbi években, 1953 óta komoly problémákat vetnek fel a romániai magyar értelmiségi előtt.

Ezt egyik elvtárs a következőképpen foglalta össze:

A Román Népköztársaságban benne élünk, közelről látjuk, részt veszünk közvetlenül a szocialista építés nehéz küzdelmeiben. Ennek során számos problémába ütközünk, számos nehézség fékezi előrehaladásunkat, számos zavaró jelenséggel találkozunk, amit nem mindig tudjuk hova tegyünk. A MNK szocialista építő munkájáról közvetve veszünk tudomást, sajtóból, rádióból, s így jobban kidomborodnak az ottani eredmények. Ez azonban még nem okoz különösebb problémát. Egyrészt tudjuk, hogy számos olyan tényező áll fenn a Magyar Népköztársaságban /nagyobb-régibb ipar stb./, ami megmagyaráz bizonyos eltolódást, másrészt feltételezhető, hogy aki közvetlenül vesz részt az ottani építésben, az ottani nehézségeket, problémákat is jobban érzékeli, mint ahogy mi közvetve tudomást veszünk róluk. De a MNK rádiójából, sajtójából tudomást szerzünk olyan hiányosságokról, amit ott nyíltan felvetnek, amihez hasonlóak nálunk is szépszerével vannak, de mi hallgatunk róla. Ott mélyremenően, őszintebben tárják fel a hibákat, mi pedig gyakran csak kerülgetjük, vagy

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája



egyenesen elhallgatjuk. – Pedig a tömegekkel való kapcsolatunkat, – amely nem mondható kielégítőnek – erősíteni, ha mi is bátrabban, őszintébben tárnánk fel a problémákat a nyilvánosság előtt. Akkor a közvéleményt hatásosabban tudnánk befolyásolni, irányítani.

Vagy: a tudományos élet terén: az ideérkező folyóiratok azt bizonyítják, hogy a Magyar Népköztársaságban eredményesebben dolgoznak. Például egy magyar történész /Tóth Zoltán/ munkája alapján sokkal többet, lényegesebbet tudunk meg a Horea-féle lázadásról, vagy Varga Katalinról, mint a mi munkánk alapján.

Vagy: A Magyar Népköztársaságban Molnár Eriket, aki miniszter és a MDP KV-nek tagja, történelmi munkájáért a nagy nyilvánosság előtt, nyílt viták keretében, alaposan megbírálják, és ez egyáltalán nem csorbítja Molnár Erik tekintélyét. Nálunk Mihail Roller történész tevékenységét és munkáit senki sem meri bírálni, habár szakmai körökben általános a vélemény, hogy a munkáknak számos hiányossága van.

Arra a kérdésre, hogy nem áll-e fenn a becsületes értelmiségiek. esetében is az a lehetőség, hogy az ilyen összehasonlítások bizonyos nacionalista jellegű beállítódásra vezessenek /A RNK-beli problémák felnagyítása, a RNK eredményeinek elhomályosulása, lebecsülése stb./ azt a figyelemreméltó választ kaptuk, hogy ez valóban fennállhat egyeseknél, akik elméleti felkészületlenségük folytán hajlamosak a nacionalizmus burkolt formáinak kritikátlan-öntudatlan átvételére, de még nagyobb ilyenszerű visszahatása van annak az álláspontnak, amely az összehasonlítást eleve és mereven elutasítja, mint a Román Népköztársaság iránti lojalitással összeegyeztethetetlen dolgot, vagy mesterséges eszközökkel kísérli meg megakadályozni az érdeklődőket abban, hogy a Magyar Népköztársaságbeli sajtóanyagot figyelemmel kísérhessék. Ezt a túlhajtott, egészségtelen

összehasonlítást más eszközökkel kell legyűrní. Lényegében az életünkben jelentkező negatív jelenségek felszámolása útján.

De a romániai magyarságban nem csak ilyen elvont elvi formában él a MNK mint probléma, hanem ennél sokkal konkrétabban, mint a két ország közötti kapcsolatok problémája.

Tekintettel arra, hogy ritka az olyan romániai magyar család, amelynek többé-kevésbé közeli rokonai, vagy közvetlen barátai ne élnének Magyarországon – elég nagyra rúg az olyanok száma, akik elégedetlenek azzal a helyzettel, hogy a két ország közötti határ mindeközéig leküzdhetetlen akadályát képezi annak, hogy hozzátartozóikat meglátogathassák, vagy azok felkereshessék őket.

Íme, néhány tipikus jelentkezése ennek az elégedetlenségnek:

– „Tíz évvel felszabadulásunk után egy egyszerű dolgozónak még mindig elérhetetlen álom, hogy meglátogathassa magyarországi hozzátartozóit.”

– „Akkor, amikor a két ország közötti viszony – a burzsoá rendszer idejében – egyenesen ellenséges volt, nem volt akadály, annak, hogy útlevelet és vízumot szerezhessen bárki, és ha nagy anyagi áldozatba került is, az, akinek nagyon fontos volt hozott ilyen áldozatokat. Sőt, normálisabb években társas utazásokat szerveztek különböző alkalmakra. Ezzel szemben ma, amikor baráti viszony áll fönn a két ország között, bár elvileg nem lehetetlen, mégis a többség számára megvalósíthatatlan az utazás Magyarországra. Ma csak az gondolhat magyarországi utazásra, aki összeköttetésekkel rendelkezik, vagy aki beosztásánál, munkakörénél fogva hivatalos küldetésben utazik.”

Úgy véljük, hogy ha e megfogalmazások nem is mentesek olyan türelmetlenségtől, melyet nacionalista tudatmaradványok táplálhatnak, a probléma magát érdemes

tanulmányoznunk abból a szempontból, hogy illetékes fórumaink az eddiginél kedvezőbb lehetőségeket találjanak ez általános kívánság kielégítésére. /Például olcsó sportvonatok különböző alkalmakra stb./

Nézetünk szerint ilyen gondolatok nemcsak az értelmiségi rétegben élnek, hanem a magyar dolgozók minden rétegében.

Magyar értelmiségi körökben elég általános az elégedetlenség a két ország közötti kulturális kapcsolatok szűk, az igényeknek meg nem felelő volta miatt.

Egyesek úgy látják, hogy államunk hivatalos szervei részéről bizonyos óvatosság, bizalmatlanság nyilvánul meg ezen a vonalon, és úgy vélik, hogy az nem erősíti a magyar értelmiségiek bizalmát a RNK állama iránt.

Felvetik például, hogy miért nem küldünk ösztöndíjas hallgatókat a Magyarországi főiskolákra. /Ezzel kapcsolatban rámutatnak arra, hogy magyar nyelvű főiskoláink nyitva állnak a tanári, orvosi, mezőgazdasági, művészi pályák felé orientálódók számára, de az a magyar ifjú, aki műegyetemre, sportfőiskolába stb. menne, már a felvételi vizsgákon komoly hátránnyal indul, ha nem ismeri tökéletesen a román nyelvet. És ma még a magyar ifjúság jelentős tömegei ebben a helyzetben vannak. /Erről a jelentés egy másik pontján foglalkozunk részletesebben./

Nem értik, hogy miért csak a Szovjetunióba küldjük aspirantúrára a magyar nyelv és magyar irodalom szakos abszolvenseinket, amikor nyilvánvaló, hogy ezeken a szakokon elsősorban Magyarországon képezhetnénk ki tudományos kádereket.

Hiányolják azt, hogy tanulmányutak formájában nem bővíthetik szakismereteiket, tudományáguk magyarországi és a szocialista tábor más országbeli művelőivel való közvetlen tapasztalatcserék útján.

[ERDEI Magyar Akadémiák]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

A fenti problémák azonban csak elvontabban jelentkeznek és megoldásukat, mint jövőbeli perspektívát tartják számon. Ezzel szemben a legégetőbb kérdések egyike a magyar értelmiségi körökben az, hogy a magyarországi könyv és sajtó egyre inkább hozzáférhetlenebbé válik hazánkban. Még a közelmúltban ez inkább csak a sajátos szakirodalomra vonatkozott, például a magyarországi akadémiai kiadó kiadványaira, amelyeket behozataluk előtt hosszadalmas lektorálási ellenőrzésnek vetettünk alá, hogy végül, mire a lektorok munkájuk végeztével javasolták a kiadvány behozatalát, a kiadvány Magyarországon már elfogyott. /Itt, mint jellemzőt, megjegyezzük, hogy a túlbuzgó IMEX megrendelés előtt szükségesnek tartotta olyan művek „politikai ellenőrzését”, mint a Csernyisevszkij, Feuerbach, Spinoza, Bacon művei, vagy mint Fogarassy Béla: Logika című könyve, Lukács György könyvei stb./

A magyarországi könyv- és sajtótermékekkel való ellátásunk a múlt évben érezhetően romlott, az utóbbi hetekben pedig egyenesen problematikusá vált. Ma már ott tartunk, hogy a magyarországi napi- és hetilapok, valamint folyóiratok egyáltalán meg sem kaphatók könyvkereskedéseinkben és kioszkjainkban. A Bolyai Egyetemen a Szabad Népre, Irodalmi Újságra, Csillagra, Élet és Tudományra, Ifjú Technikusra stb. egyénileg előfizetők 80-90%-ának 1955-re szóló előfizetését nem fogadták el. Sőt intézményeink, tanszékeinek, irodalmi szerkesztőségeink magyarországi lapigénylését is csak kis töredékben teljesítik, és ezzel nagymértékben megfosztják ezeket az intézményeket attól, hogy munkájuk megjavításához felhasználják a folyóiratoknak a magyar kultúrmunkások számára sok szempontból nélkülözhetetlen anyagát.

Könyv és lapterjesztő szerveink a magyarországi folyóiratok és könyvek nagymértékű csökkenését valutáris problémákkal magyarázzák. Meg kell jegyeznünk, hogy az

érdekeltek túlnyomó többségét ez a magyarázat nem elégíti ki. Az elégedetlenség ezzel a helyzettel szemben olyan arányokat ölt, hogy a magyar sajtótermékek sajátos indexéről beszélnek elég nyíltan. És megintcsak a burzsoá rendszer alatti viszonyokra hivatkoznak, amikor a Színházi Élet, a Pengős Regények, és az akkori Magyarországon megjelenő szennyirodalom minden változata elárasztotta a romániai magyar könyvpiacot, míg ma a marxizmus-leninizmus szellemében szerkesztett értékes könyvek lapok és folyóiratok hozzáférhetetlenné váltak.

Az a benyomásunk, hogy a magyarországi könyvek, folyóiratok és lapok behozatalának nagyarányú korlátozása akkor, amikor az érdeklődés a sajtótermékek iránt csak nőtt - jelentős politikai károkat okoz. Vajon a politikai károk nem nagyobbak-e, mint ami gazdasági hasznot jelenthet államunk számára az, hogy valutát takarít meg ezzel az eljárással, amennyiben a kérdésnek. valutáris háttere van?

Az itt tárgyalt probléma-komplexumon belül /MNK – RNK kapcsolatai/ ez a probléma érinti legközvetlenebbül, foglalkoztatja leginkább a magyar értelmiségieket.

Függelék az 1. ponthoz.

Az 1 pontban tárgyalt néhány kérdés elemzése a magyarországi jobboldali elhajlás világánál.

1955. március. A MDP KV-nek 1955. március 2-4 pléniumán hozott határozat, amely felfedi a pártban megnyilvánuló jobboldali elhajlást, lehetővé teszi, hogy behatóbban elemezzük azt a jelenséget, amely az utóbbi hónapokban oly sok vita tárgyát képezte nálunk is: A két ország közötti párhuzamok, összehasonlítgatások kérdését.

Kétségtelen, hogy a magyarországi sajtóban is megnyilvánuló jobboldali elhajlás – az elvtelen nemzeti egység propagálása és ennek nacionalista megnyilvánulása; a Hazafias Népfront-mozgalom osztálytartalmának elsikkasztására irányuló törekvések; az osztályharc kérdéseinek gyakori opportunistáértelmezése; kispolgári opportunistá törekvések érvényesülése; a liberalizmus, és főként a bíráló és önbíráló jelszavának túllícitálása, a párt megrágalmazásáig terjedő önkorbácsoló hang – mindaz, amit egy időben a magyarországi sajtó közvetített felénk –, egészségtelen hatást gyakorolt értelmiségünk kispolgári mentalitású tagjaira.

Az, ami a magyarországi sajtóból oly sok kispolgári mentalitású értelmiséget megejtett, s amiről mint „őszinte és mélyreható” önbírálói hangról beszéltek, számos esetben a kispolgári önkorbácsolás, a párt hibáinak felnagyítása, eltorzítása és kipellengérezése volt, amit a jobboldali elhajlók egyik tipikus hibájaként leplezett le a MDP márciusi határozata.

Kétségtelen, hogy a magyar nacionalisták kihasználták ezt a helyzetet és sok esetben egészségtelen hangulatok kialakításáig tudták túlhajtani egyes körök elégedetlenségét, bíráló magatartását, az életükben jelentkező hiányosságok és

hibákkal szemben. A kérdésnek ezzel az oldalával számolni kell. A magyarországi jobboldali elhajlás felfedésének világánál látnunk kell azt, hogy ez az elhajlás táplálta és fokozta az opportunisták kispolgári hangulatokat a romániai magyar értelmiség jelentős rétegeiben is, amely rétegek kritikátlanul, átvették és terjesztették ezeket az opportunisták felfogásokat, sőt, nacionalista színezetű következtetésekig is eljutottak az ilyenszerű összehasonlítások révén.

Véleményünk szerint azonban leegyszerűsítünk ezt a problémát, ha csupán azt az oldalát emelnénk ki. A bonyolult jelenség konkrét elemzése helyett hiba volna annak sematikus, dogmatikus leegyszerűsítése.

Vannak /és a múltban is voltak/ számos pozitív vonásai a magyarországi sajtónak, Erőteljesen kidomborodik benne az egyszerű emberek gondolkodásának és problémáinak figyelembevételére való törekvés, az ebből következő közvetlen hang, ami jelentékenyen növeli propagandájuk hatáskörét, meggyőző erejét./ Ezek a vonások számos, becsületes, elvű elvtársunk tetszését is megnyerték, jelentős hatást gyakoroltak rájuk. Ezek az elvtársak a javítani akarás szándékával hasonlították össze ezeket a vonásokat a mi agitációs és propagandamunkánkban előforduló egyes hiányosságokkal /bizonyos nehézségek, merevség, szektás megnyilvánulások/.

Persze e bonyolult helyzetben /amikor a magyarországi sajtóban összefonódva jelentkeztek könnyen felismerhető pozitív, és jóval nehezebben felfedezhető negatív vonások/ egyes elvtársak becsületes szándéka nem képezhet garanciát arra nézve, hogy e múltbeli összehasonlítások során bizonyos mértékig nem téveszthette meg őket a Szabad Népből és más magyarországi sajtótermékekben megnyilvánuló jobboldali elhajlás.

Ezt a káros befolyást most hatálytalanítani kell s ehhez komoly segítséget kínál éppen a MDP KV-nek márciusi határozata utáni magyarországi sajtó.

De káros lenne, ha mindez elhomályosítaná előttünk a kérdés másik oldalát. A magyarországi hibák felfedése nagy tanulság kell legyen a mi számunkra is, de a magyarországi hibákra hivatkozva helytelen lenne elhárítani azt az igényt, hogy e hibák hatásának kiküszöbölése mellett, küszöböljük ki a munkánkban jelentkező más természetű hiányosságokat is.



2.- A romániai magyar értelmiségiek problémái a Magyar Autonóm Tartomány létrehozásával és szerepével kapcsolatban.

Közismert tény, hogy pártunknak a nemzeti kérdés megoldására irányuló erőfeszítéseit, rendszerünk ide vonatkozó eredményeit, megvalósításait a román és magyar nacionalizmus egyaránt a maga szája íze szerint igyekszik deformálni, kikezdeni, elsikkasztani, meghamisítani. A reakciónak ez a törekvése, amelyet még megkönnyítenek a mi hibáink – különösen világosan jelentkeznek a Magyar Autonóm Tartomány esetében. Ezek a törekvések számos esetben tudnak megtéveszteni becsületes dolgozókat is, számos esetben képesek kételyt, bizonytalanságot, sőt a rendszer iránti bizalmatlanságot táplálni olyan rétegekben, amelyek rendszerünk biztos támaszai kéne hogy legyenek.

Ez a magyarázata annak, hogy a Magyar Autonóm tartomány létrehozásával kapcsolatos számos kérdés meglepően nagy problémát jelent a magyar értelmiségek számára.

Mi foglalkoztatja a magyar értelmiségieket a Magyar Autonóm Tartománnyal kapcsolatban?

Egyrészt /főként a Magyar Autonóm Tartománybelieket/ az foglalkoztatja, hogy immár harmadik éve késlekedik az Autonóm Tartomány 1952 nyarán beígért statútuma.

Másrészt /főként a más tartománybelieket/ az a kérdés foglalkoztatja, hogy a Magyar Autonóm Tartomány létrehozása nincs-e rovására a Magyar Autonóm Tartomány területén kívül élő romániai magyar tömegeknek /akik a romániai magyarság nagyobbik részét teszik ki/.

Idevonatkozóan az összegyűjtött anyagot a következőkben foglalhatnánk össze:

Az emberek azt várták, hogy a Magyar Autonóm Tartomány létrehozása a magyar nemzeti kisebbség jogainak kiteljesítéséhez fog vezetni. Ezzel szemben, az azóta eltelt időben számos olyan jelenséggel találkoztak, ami ennek ellenkezőjére utal.

A sajtó, a brosúrák a Magyar Autonóm Tartomány létrehozásának jelentőségét abban mutatták ki, hogy a Magyar Autonóm Tartomány léte biztosítja a magyar nyelv használatát, biztosítja a magyar kultúra felvirágzását a Román Népköztársaságban.

Ezzel kapcsolatban arra utalnak, hogy amikor még nem volt Magyar Autonóm Tartomány, a Párt akkor is hangoztatta, hogy a nemzeti kisebbségeknek joguk van használni saját anyanyelvüket, joguk van munkálkodni saját kultúrájuk felvirágoztatásán, és az állam olyan intézkedéseket hozott, amelyek a demokratikus jogok biztosítását szolgálták. Azelőtt tehát ezek a jogok nem kapcsolódtak az ország egyik tartománya területéhez. Felmerül a kérdés: úgy kell-e érteni a Magyar Autonóm Tartománnyal kapcsolatos sajtóanyagot, hogy ezek a jogok a magyar nemzeti kisebbség számára csak a Magyar Autonóm Tartomány területén vannak biztosítva? Ezt a kérdést számos jelenség látszik indokolni.

Úgy néz ki, hogy bizonyos körök a magyar Autonóm Tartomány létrehozását megkísérlik olyan törekvések takarójául felhasználni, amelyek például Kolozsvár kétnyelvű jellegének, Kolozsvár történelmileg kialakult magyar kultúrcentrum jellegének felszámolására irányulnak.

Ezt az aggályukat a következő jelenségekkel indokolják:

a.– A magyar nyelvhasználatnak korlátozására irányuló törekvések.

– Ezek közt is elsősorban, mint legszembeötlőbb jelenség, Kolozsvár kétnyelvű cégtábláinak kicserélése román nyelvű, cégtáblákkal. Megállapítható, hogy ez a kolozsvári

magyar dolgozók legszélesebb köreiben is megütközést keltett. S ha egyesek hajlandók ezt a jelenséget egy országos intézkedés mechanikus, bürokratikus végrehajtása eredményének tekinteni, tehát nem céltudatos román sovíniszta törekvést látni benne, úgy mások felvetik azt, hogy itt súlyos összegeket költöttek arra, hogy Kolozsvár külső arculatát megváltoztassák, romanizálják és párhuzamot vonnak ez intézkedés és a román nacionalizmusnak a burzsoá-földesúri rendszer idején történt hasonló megnyilvánulásai között.

Mindenesetre tény az, hogy ez az intézkedés jelentős politikai károkat okozott városunkban, hozzájárult ahhoz, hogy a magyar dolgozók számottevő rétegeiben csökkentse a bizalmat népi demokratikus rendszerünk nemzetiségi politikája iránt.

– A magyar nyelv használatának korlátozására irányuló törekvést látnak abban, hogy a közügyek intézésében a magyar nyelvet gyakran mellőzik. Kolozsváron és a vidéken is gyakori eset, hogy az alkotmány betűjével ellentétben, az állami hivatalnokok nem értik meg a lakosság egy részének anyanyelvét, nem tudnak magyarul. Egyes hivatalokban nem fogadnak el magyar nyelvű beadványt, arra hivatkozva, hogy nem értenek magyarul. Az ügyes-bajos dolgát intéző egyszerű ember ilyen körülmények között filléreit beadványa lefordítására kell költse. /Jellemző, hogy az ilyen hivatalok előszobáit ellepték a különböző kétes existenciák, rendszerint volt ügyvédek, akiket nem igazolt az ügyvédi kamara./ Ezek aztán vadásznak az ilyen megszorult helyzetben levő emberekre, és nem éppen olcsó pénzért vállalkoznak a beadványok román nyelvre való fordítására./

– Sokan azon ütköznek meg, hogy míg a múltban gyűléseinken nagy gondot fordítottak a kétnyelvűségre, addig, napjainkban egyre inkább kialakulóban van az a szokás, hogy a gyűléseken csak románul beszélünk, tekintet nélkül arra, hogy a

magyarok egy része nem ért románul. Még súlyosabb eset az, amikor pártfórumaink nem fordítanak kellő gondot arra, hogy magyar anyanyelvű alapszervezetekben /Bolyai, magyar középiskolák stb./ a különböző párdokumentumokat magyar nyelven dolgozzák fel.

/ Meg kell jegyeznünk, hogy éppen a Bolyai Egyetemen ismerünk példát ennek fordítottjára, amikor egy szakszervezeti gyűlést a szakszervezeti vezetőség magyar nyelven folytatott le, szem elől tévesztve azt, hogy a Józsa Béla otthon személyzete többségében nem ért magyarul./

– Kolozsváron a magyar aktivistáknak nagy része nem tud magyarul, mentegetőzik és inkább románul beszél, ha pedig mégis magyarul szólal fel, kerébe töri, rontja a magyar nyelvet a „plán”-nal, a „szárcsinák”-kal, „angazsamentek”-kel, a román mondatszerkesztéssel stb. /Ennek is fennáll a fordítottja is./ Tény az, hogy aktivistáinktól, mint élvonalbeli harcosoktól el kell várjuk azt, hogy mindkét nyelvet jól és tisztán beszéljék, hogy kulturált nyelvezettel bírjanak, mert ennek hiányában nem tudják megértetni magukat, sőt megütközést kelthetnek. Az emberek anyanyelvének nem ismerése akadályt képez a párt és a tömegek kapcsolatában.

b.– Különösen történész, irodalmár és művészeti körökben régóta okozza beszéd tárgyát Kolozsvár történelmi műemlékeinek elhanyagolása. Egy beszélgetés során egyik múltbeli demokratikus magatartásáról is ismert hozzáértő tucatnyi olyan kastélyt, polgárházat sorolt fel, amelyek vagy a városban, vagy pedig a vidéken pusztulóban vannak. Ezeket – mint mondotta – fillérékért, a néptanács megfelelő alapja egy kis töredékéből restauráltatni lehetne, ehelyett az összegeket másra költik, vagy el sem költik, ezek az értékes műemlékek pedig hamarosan helyrehozhatatlanul elpusztulnak, mert nincs gazdájuk, mert a műemlékbizottság nem törődik ezekkel. Az illető szakember elvetette azt a véleményt, hogy itt egyszerű

bürokratikus felelőtlenségről lenne szó. Szerinte ennek a hanyagságnak az a magyarázata, hogy ezek a pusztuló műemlékek magyar jellegűek.

Ezért hagyják egyes körök, tudatosan elpusztulni ezeket. Mert – mondotta – az állam jelentős összegeket irányoz elő történelmi műemlékek restaurálására, olyan összegeket, amelyeknek kis töredékéből meg lehetne ezeket menteni. Az országban folyik – még pedig jelentős mértékben – a műemlék-restaurálás, csak a magyar jellegű műemlékek ügyét fektetik szándékosan az „illetékesek”. /Nem állt módunkban megállapítani, hogy helytállnak-e mindezek, vagy pedig sem. Mindenesetre, ha helytállnak, akkor az illetékesektől számon kell kérni és a hibákat helyrehozni, ha pedig a műemlékek megőrzésére és restaurálására irányuló munkában nem lettek elhanyagolva a magyar jellegű műemlékek, akkor ezt nyilvánosságra kell hozni, hogy a közvéleményt ne befolyásolhassák nacionalista jellegű torzításokkal. /Általában minden olyan közbeszéd tárgyát képező kérdést, melynek nacionalista éle lehet, tárgyalja meg sajtónk a nyilvánosság előtt. Ez nagymértékben hatálytalanítaná a nacionalista izgatók demagógiáját./

c.– Míg általában a műemlékek kérdése egy szűkebb értelmiségi réteget foglalkoztat, az egyik ide tartozó jelenség – a volt református kollégium udvarán folyó építkezés – ma már a város szinte egész magyar közvéleményét foglalkoztatja, s lassacskán nyílt botránnyá fajul. Arról van szó, hogy egy történelmi műemlék-egység közepében, a Szabó-bástya, a Farkas utcai református templom, a volt református kollégium régi konviktus-épülete és a volt református kollégium iskola épülete közé az iskolaépület udvarán egy modern többemeletes diákothont szándékoznak felépíteni, ami teljesen megbontaná ezt a történelmi műemlék-egységet, amelyhez a történelem és a magyar irodalom számos haladó emléke fűződik. /Budai Nagy

Antal, erdélyi huszitizmus, Apáczai Csere János kolozsvári tevékenysége. Számos nagy író és tudós diákoskodott a református kollégiumban stb./

Ez az építkezés még terv volt csupán, amikor az iskola igazgatósága és szülői bizottsága lépéseket tett illetékes fórumoknál, hogy megakadályozza az építkezést. Ezideig minden közbenjárás ebben az ügyben hiábavalónak bizonyult. Úgy néz ki, hogy az építkezést nagy befolyással rendelkező körök, vagy személyek forszírozzák. Jellemző, hogy amikor az iskola vezetői először felvetették az ügyet a Párt tartományi bizottságánál, az illetékes elvtársak megegyeztek abban, hogy az építkezést nem szabad megengedni, de néhány nap múlva közölték az iskolaigazgatóval, hogy nem lehet megakadályozni, bele kell törődni, az építkezésbe. Ekkor szülőkből és tanárokból álló delegáció utazott Bukarestbe, ahol az Oktatásügyi Minisztérium elutasította kérésüket, mire felkeresték Roller elvtársat a Központi Bizottságnál, aki nem fogadta a delegációt, ehelyett a delegáció Roller elvtárs titkárával tudta csak közölni kérését, aki viszont erre semmi érdemleges választ nem adott.

Egy magyarországi íródelegáció /Böloni György, Móric Virág, Csoóri Sándor/ kolozsvári látogatása alkalmával meg kívánta tekinteni a református kollégium épületét. (A kolozsvári református kollégium fogalom a magyar kultúra történetében.) Ez alkalommal a delegáció tagjai megütközéssel fogadták a megindult építkezést. A romániai magyar sajtóban /Előre, Utunk/ cikkek jelentek meg az ügyről és erélyesen bírálták a bürokratikus eljárást, amely nincs tekintettel a történelmi műemlékekre. Az építkezési munkálatok ennek ellenére tovább folynak több helyen áttörték az iskola évszázados erődítményszerű kerítésfalát, fölásták az udvart. A közvélemény megütközése pedig fokozatosan felháborodássá fejlődik ki, ami egyre gyakrabban nyilvánul meg. A felháborodás ma már

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

nyilvános fórumokon hangzik el. Legutóbb például a kolozsvári magyar színház szilveszteri műsora különszámot szentelt ennek a kérdésnek, ahol éles szavakkal oktatja ki az illetékeseket a haladó hagyományok tiszteletéről és küldi őket vissza az iskolába, hogy megtanulják azt, amit elmulasztottak ezen a téren.

Amíg azonban az Előre és Utunk cikke, a színház említett szilveszteri műsora a bürokráciát teszi felelőssé az ügyért, addig a nemhivatalos közvélemény ez esetben tudatos román sovíniszta megnyilvánulást lát. Ma már olyan kommentárokkal találkozunk, hogy ugyanazok a körök, sőt azok a személyek az értelmi szerzői a református kollégium udvarán elkezdődött építkezésnek, akik a burzsoá-földesúri Románia idején értelmi szerzői voltak a régi magyar színház épülete lebontásának és helyén a Diákház /ma Egyetemiek háza/ felépítésének, amely idétlen modernista tornyával megbontja a Farkas utca történelmi műemlék-egység stílusjellegét.

A nemhivatalos közlemény ma már nem fogadja el azt, hogy itt csak bürokráciáról lenne szó. És azt veti ellene, hogy a román sajtó miért nem emeli fel akkor a szavát ez ellen, a kolozsvári román értelmiség, akadémikusok, egyetemi tanárok miért nem tiltakoznak ez ellen az eljárás ellen. Ez egészségtelen légkör kialakulásához jelentős mértékben járultak hozzá a mi szerveinknek e téren elkövetett mulasztásai, főként a közvélemény tájékoztatásának a hiánya.

Ma már nevek vannak forgalomban, akiket a közvélemény felelőssé tesz ezért a kultúrbotrányért. Így pld. Daicovici professzor neve, aki mint a műemlékbizottság elnöke meg kellett volna akadályozza az építkezést, de inkább Raluca Ripan, a Babeş Egyetem rektorának neve, aki a szóbeszéd szerint kiismerhetetlen magas összeköttetései segítségével akadályozta meg az építkezés meghiúsítására irányuló akciókat.

A nemzeti kisebbséghez tartozó kolozsvári értelmiségiek körében egyébként általánosan elterjedt az a nézet, hogy a kolozsvári román sovinizmus /magyarellenesség és antiszemitizmus/ egyik fő képviselője Raluca Ripan, aki elvtelen összeköttetései révén eltávolítja környezetéből az olyan munkatársakat, akik akadályt jelentenek útjában, és szisztematikusan s ugyanakkor jól leplezve reakciós, és sovinizta tevékenységet fejt ki. Hallottuk, hogy erről számos esetben informáltak felelős fórumainkat becsületes párttagok, sőt pártfórumok, pld. a Babeş Egyetem alapszervezeti büroja, s ennek ellenére Raluca Ripan magas összeköttetései révén egyre nagyobb szerephez jut politikai életünkben.

d.– Végül azt az aggályunkat, hogy a Magyar Autonóm Tartomány létrehozásával kapcsolatosan jelentkezik egy törekvés Kolozsvár és más nem Autonóm-tartománybeli város magyar kultúrcentrum jellegének felszámolására – azért vélik megokoltnak, mert különböző átszervezésekkel kapcsolatban magyar kultúrintézmények felszámolására vagy Marosvásárhelyre való átköltöztetésére került sor.

Így az Írószövetség Magyar Autonóm Tartománybeli folyóiratának az „Igaz Szó”-nak megjelenésével egyidejűleg Kolozsváron megszűnt az Irodalmi Almanach. Ez még nem okozott különösebb problémát, de ezzel kapcsolatban és ezt követően felmerült az a terv, hogy Marosvásárhelyen létrehozzák a Magyar Autonóm Tartomány Könyvkiadó vállalatát. Minthogy azonban Marosvásárhelyen megfelelő káderek nem voltak elegendő számban, a különböző kiadók kolozsvári fiókszerkesztőségeinek kádereit akarták áthelyeztetni Vásárhelyre. /Legalábbis abban az időben ilyen hírek tartották izgalomban a szerkesztőségek tagjait./ Ez egyet jelentett volna a kiadók kolozsvári magyar fiókszerkesztőségeinek nagyméretű leépítésével. Ez a terv akkor kivihetetlen volt és levették a



napirendről. Azóta azonban új formában merült fel és valósult meg. Éspedig az Igaz Szó szerkesztősége mellett magyar nyelvű irodalmi kiadó alakult. S ezzel kapcsolatban valóban megjelentek az új kiadók szervezői Kolozsvárt és rekrutálni kezdték a kádereket, írókat, szerkesztőket kerestek fel ajánlatukkal. Kolozsvári irodalmi körökben egészségtelen jelenségnek tekintik azt, hogy a vásárhelyi újonnan alakuló irodalmi intézmények kádernevelés helyett káderimportálással, szipkázással igyekeznek fedezni szükségleteiket.

Állandó beszéd tárgya Kolozsvárt a különböző magyar nyelvű főiskolák, a főként a Bolyai Tudományegyetem Marosvásárhelyre való költöztetése. Ezzel kapcsolatban a Kolozsvári Színházművészeti Főiskola felszámolása, román szekciójának beolvasztása a bukaresti Szín- és Filmművészeti főiskolába, magyar szekciójának Marosvásárhelyre való költöztetése önmagában még nem keltett megütközést. A vásárhelyi színház, művészi színvonala ugyanis biztosíték arra, hogy mellette egy színművészeti főiskola létesítése helyes intézkedés. Ami azonban a főiskola vásárhelyi ellátottságát illeti, ezen a téren már komoly panaszokat hallani. Diákotthonok hiánya, megfelelő helyiségek hiánya legalábbis arra mutat, hogy ebből a szempontból ezideig nehezebb a főiskola vásárhelyi helyzete, mint Kolozsvárt volt, amit a nacionalisták kihasználnak zavarkeltésre.

De ma már kósza hírek keringenek a városban arról, hogy a Színművészeti Főiskola után Vásárhelyre költöztetik a Zeneművészeti Főiskolát is. Holott ez úgy az intézményre, mint Kolozsvár zenekultúrájára nézve súlyos csapás lenne. Az érdekeltek, és főként a kolozsvári zenei élet képviselői úgy látják, hogy az a zeneművészeti főiskola, amelynek működése szorosan kapcsolódik a két opera, a filharmónia, a kolozsvári kóruskultúra hagyományaihoz, a Folklor Intézethez, olyan művészek és nagy értékű tanerőkhöz, mint pld. Halmos György

LEUCIYI IRIAGYAI ARAUOAIKJ

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

zongoraművész, Nagy István zenetudós és karnagy, és mások – nagymértékben meg lenne fosztva kulturális hinterlandjától, ha a zenekultúra terén sokkal szerényebb hagyományokkal és káderekkel rendelkező Marosvásárhelyen kéne hogy folytassa tevékenységét, és ez okvetlenül a főiskola művészi és tudományos színvonalának érzékeny csökkenését vonná maga után.

Hasonló érveket hangoztatnak a szakemberek a képzőművészeti főiskolával kapcsolatos hasonló átköltöztetési tervekkel szemben. Végül a Bolyai Tudományegyetem Marosvásárhelyre költöztetésének újra és újra felmerülő rémképe, amely nemcsak gazdasági szempontból abszurdum, de politikai szempontból a magyar szeparatizmus nyílt támogatása, a román sovíniszták eredeti vágyainak teljesülése lenne. /1945-ben a román nacionalizmus azért küzdött körömszakadtáig, hogy a magyar egyetem, ha már meg kell engedni, ne Kolozsvárt, hanem vidéken, Enyeden vagy máshol legyen./ És az egyetem Vásárhelyre költöztetése egyben azt is jelentené, hogy a magyar egyetem egy pedagógiai főiskola rangjára süllyedne vissza, nélkülözve olyan intézményeket, mint az Egyetemi Könyvtár, a Botanikus Kert, az Akadémiai Fiók laboratóriumai, archívumai stb., a tudományos képzés számos nélkülözhetetlen és Kolozsvárt kiépült intézménye. /A marosvásárhelyi Teleki Téka és más intézmények ebből a szempontból igen egyoldalúak, és nem pótolhatják a kolozsvári lehetőségeket./ Ezek a kérdések meg-megújuló beszéd tárgyai a kolozsvári magyar értelmiségiek, főként egyetemi és főiskolai káderek között, mert bár reális formában még nem merült fel a terv, az emberek Damoklesz-kardként érzik ezt a veszélyt fejük felett lebegni, mert mint mondják: „nem zörög a haraszt, ha nem fúj a szél.” S mivel – bár úgy lehet, sokszor jóindulatú tájékozatlanságból – román körökben is szoktak beszélni erről, mégpedig mint perspektivikus szempontból helyes feladatról

LEUCIYI IRIAGYAI AGALUAIKJ

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

/persze ebben megvan a szerepe a román sovínisztáknak is/, – a magyar nacionalisták románellenes éllel teszik fel és terjesztik a diverziós kérdést: kinek érdeke számúzni a magyar egyetemet Kolozsvárról?

e.– Ehhez hasonló problémák nemcsak Kolozsvárt, de a vidéken is jelentkeznek. Bánffyhunyardon például /Kolozs tartomány/ bonyolult módon jelentkezik a magyar iskola ügye.

Bánffyhunyard Kalotaszeg központja. Közvetlen hinterlandja a magyar lakosú Kalotaszeg. Bánffyhunyard maga is túlnyomó többségében magyar. A románság inkább az utóbbi években ide került tisztviselőrétegből rekrutálódik. Bánffyhunyard ugyanakkor rajoni központ. A rajon Kalotaszegen kívül a szintiszta román mócvidék jelentős részét is magába foglalja. Ennélfogva a rajon román többségű rajon. De a tiszta román vidék aránylag távolabb esik a rajoni központtól. A burzsoá-földesúri Romániában, – amennyire értesültünk – Bánffyhunyardon román és magyar elemi iskola működött. A horthysta megszállás előtt magyar mezőgazdasági szakiskola és magyar gimnázium /elméleti líceum/ működött.

A felszabadulás után, az iskolareform alapján, Bánffyhunyardon 7 osztályos általános iskolát létesítettünk román és magyar szekcióval. Ezt mindenki helyesnek tartotta. Néhány évvel később azonban az történt, hogy a román szekciót 11 osztályos elméleti líceummá fejlesztették fokozatosan /ma már a 10-ik osztály is működik, jövőre pedig 11 osztályos lesz az iskola/, ugyanakkor a magyar szekciót 7 osztályos általános iskolának hagyták meg.

Nem ismerhetjük az elgondolásokat, amelyek ezt az intézkedést eredményezték, de ismerjük hatását Bánffyhunyardon és Kalotaszegen. Ezt az intézkedést az ottani magyar nacionalisták ma arra használják fel, hogy azt bizonygassák vele, hogy rendszerünk mostohán kezeli a magyar iskola ügyét, sőt, hogy románosítási célt szolgál a magyar

többségű vidéken román líceum létrehozása, s az ilyen izgatásokkal éleszti az ottani magyarságban a bizalmatlanságot. Ezek a körülmények arra mutatnak, hogy a kétszekciós általános iskola román a szekciójának elméleti líceummá fejlesztése, miközben a magyar szekciót meghagyták, a régi formában legalább is nélküli a kellő körültekintést és a politikai érzéket.

f.– A kolozsvári magyar dolgozók egy része körében elterjedt az a felfogás – és nyilván egészségtelen jelenségek táplálják ezt is–, hogy Kolozsváron vannak úgynevezett „román vállalatok”, ahol a vezetőségben érvényesülő sovinszta vonal következtében magyar dolgozók inkább csak alsóbb beosztásban nyerhetnek alkalmazást. Ilyen „román vállalat”-nak számítjuk például a Gáz Társaságot, az Egyetemi Könyvtárat. (Föltehető, hogy ennek a magyar megfelelője is megvan Kolozsváron, vagyis olyan intézmények, amelyek vezetésében, káderpolitikájában magyar nacionalista megnyilvánulásokat látnak egyes román körök.)

Ezeknek a jelenségeknek egy részét kétségtelenül hivatalos szerveik figyelmen kívül hagyásának, a nemzetiségi kérdés iránti bürokratikus közömbösségének tudhatjuk be. (Egyesek ezek közül egyenesen ellenséges provokáció lehetőségére is utalnak), másik részét azonban a magyar nemzeti érzékenység túlzottan felnagyítja, és a fennmaradt nacionalista elemek szítják. Mindez oda vezet, hogy a Magyar Autonóm Tartománnyal kapcsolatban számos magyar értelmiségit nyugtalanító tisztázatlan kérdések foglalkoztatnak.

Az értelmiségiek körében a Magyar Autonóm Tartománnyal kapcsolatban kialakuló egészségtelen hangulat persze nem egyszerűen és nyíltan a román sovinizmus romanizálási törekvéséből fakad, hanem bonyolultabb szövevény eredménye. Jelentős szerepe van ebben több vásárhelyi elvtárs lokálpatriotizmus táplálta törekvésének és munkamódszerének. Pártunk, kormányunk fokozott figyelmet

fordít az Autonóm Tartomány felvirágoztatására, azt a nemzetiségi politika fontos kérdésének tekinti. Egyes Autonóm Tartománybeli lokálpatrióták azonban ezt sajátos konjunktúrának tekintik és szorgalmazásukra Bukarestben szoktak olyan intézkedéseket is hozni, ami már nem egyszerűen az Autonóm Tartomány fejlesztését, hanem az Autonóm Tartományon kívül élő magyar dolgozók rovására való fejlesztését jelenti /káderszipkázások/.

A tapasztalat emellett valahogy arra utal, hogy míg Kolozsvárt egy magyar kulturális intézmény fejlesztésének számos bürokratikus és más természetű akadályja van, addig Marosvásárhelyen ebből a szempontból paradicsomi állapotok vannak. /Például a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Főiskola könyvtáraiban megjelenésük után néhány héttel megkaphatók a magyarországi orvosi, irodalmi, filozófiai-ideológiai könyvtermelés legértékesebb példányai, az összes szükséges magyarországi folyóiratok, időszaki sajtó stb. A Bolyai Egyetem szakemberei számára pedig kivételes esemény számba megy a vonatkozó szakirodalom egy töredékének megszerzése/.

Ilyen körülmények között a magyar értelmiség egy bizonyos rétegében veszedelmes szeparatista illúziók kezdik felütni a fejüket, s ezt a vásárhelyi elvtársak ama bizonyos lokálpatrióta része csak táplálja. A román sovinizták és a székelyföldi sajátos autonómia-sovinizmus együttes hatása alatt egyes körökben veszedelmes nacionalista illúzió kezd kialakulni a „kis magyar hazáról”, ahol van lehetőség zavartalanul művelni a magyar kultúrát /és lehetőleg minél kevesebb román látni/. Ez persze csak hangulat. Megfogalmazatlanul a levegőben van. (De veszedelmes nacionalista hangulat. – *kézírással*) Ezek a lehetőségek, ez a hangulat aztán erőteljes reakciót vált ki azok részéről, akik nem hajlandók arra, hogy „emigráljanak” a Magyar Autonóm Tartományba.

Ez ellenállásnak egy tipikus megnyilvánulása volt az, hogy legutóbb, amikor néhány vásárhelyi elvtárs – szintén kaderszerzés céljából – Kolozsvárt tartózkodott, egy kolozsvári epésen kérdezte meg őket, hogy mikor jönnek már a Mátyás szoborért, hogy azt is átvigyék Vásárhelyre.

Ezek az értelmiségiek egyre inkább hajlanak arra, hogy úgy lássak, hogy az Autonóm Tartománnyal egy gettó-szerű képződményt hoztak létre a magyar nyelv, a magyar kultúra számára, aminek megléte lehetővé teszi azt, hogy mindenhol máshol fokozatosan felszámolják városaink kétnyelvű jellegét, románosítsák a Magyar Autonóm Tartományon kívül levő vegyes lakosságú városokat.

Pótlás a 2-ik ponthoz. /A volt református kollégium udvarán való diákotthon-építkezés ügye./

1.– Időközben értesülésünk szerint felsőbb állami fórumok, /A Nagy Nemzetgyűlés Elnöksége vagy a Minisztertanács/ az építkezést leállította. Ez az intézkedés nagymértékben fog hozzájárulni – és járult hozzá már eddig is – ahhoz, hogy a felzaklatott kedélyeket lecsillapítsa, hogy erősítse a kolozsvári magyar dolgozók bizalmát rendszerünk iránt. Ahhoz azonban, hogy teljes mértékben kiaknázzuk azokat a politikai lehetőségeket, amelyeket ez a helyes intézkedés a magyar dolgozóknak a rendszerünk iránti bizalma megerősítése szempontjából magában rejt, szükség volna arra, hogy sajtónk végre élére álljon a közvélemény irányításának ebben az ügyben, hogy tárja fel a nyilvánosság előtt az ügynek azokat a részleteit, amelyek alkalmasak arra, hogy rendszerünk helyes politikáját és erejét kidomborítsák, hogy megkülönböztessék pártunk és kormányunk becsületes intencióit azoknak az elemeknek felületes, bürokratikus objektíve káros munkájától, akik felelősek azért, hogy ez az ügy tengeri kígyóvá dagadt, hogy kipellengérezze a román és magyar nacionalizmust, azokat a bajkeverőket, akiknek minden igyekezete ellenére sem sikerült megsűtniük a maguk pecsenyéjét. Sajtónk most már a hibák és tanulságok tudatosítása útján fel kéne használja ezt az ügyet a dolgozók színvonalas politikai nevelésére.

2.– A volt református kollégiumi építkezés ügyével kapcsolatban fontosnak tartjuk még a következőket megjegyezni:

Még az építkezés leállítása előtt, kollektívánk egyik tagjának alkalma volt beszélni erről a kérdésről egy vezető funkciót betöltő aktivista elvtárral, aki az ügyet közelebbről ismerte és ennek alapján kifejezte azt a véleményét, hogy az építkezést semmilyen szempontból nem lehet sérelemnek

tekinteni. Nézete szerint az egész építkezés ügyéből csak a magyar nacionalizmus igyekszik magának tőkét kovácsolni, de izgatásnak nincs reális apja.

Ez az elvtárs rámutatott arra, hogy az építkezés ügyével egy bukaresti szakértőkből álló bizottság foglalkozott. Ez a bizottság kiszállt a helyszínre, itt tanulmányozta is a kérdést, és jól megindokolt döntést hozott. Ennek a szakértőkből álló bizottságnak a határozathozó gyűlésén ő is részt vett, és az ott tapasztaltak alapján az a véleménye, hogy a bizottságban nem érvényesültek a román nacionalista vélemények, hogy a bizottság döntése figyelembe vette a környék műemlék jellegét, hogy a bizottságban helyes, szakszempontról és politikai szempontból indokolt álláspont érvényesült.

Ezt a véleményt az illető elvtárs azzal látta indokoltnak, hogy ez a bizottság eleve és egyöntetűen elvetette a tervezett diákotthon eredeti tervét /modern stílusú sokemeletes épület/.

A továbbiak során – amint az említett elvtárs kifejtette – a bizottság tagjai két véleményre oszlottak. Az egyik vélemény szerint nem szabad építkezni az iskola udvarán, mert ezzel elvonnánk a Farkas utcai templom perspektíváját, a másik vélemény szerint, a Farkas utcai templomnak eredetileg sem volt arról az oldalról perspektívája, ismeretes, hogy azelőtt ott húzódott a várfal, hogy a templom közvetlenül a várfal tövében épült és perspektívája csak a Farkas utca felől volt. Tehát lehet, sőt kell építkezni az iskola udvarán /előbb-utóbb az a nagy üres telek úgyis be kell épüljön./ De az új épület át kell vegye a magyar fiúliceum /a ref. kollégium Petőfi utcai épületének/ stílusát és „magasságát”, tehát csak kétemeletes lehet. Így nem lehet szó arról, hogy az új épület megbántaná a környék stílusességét.

A vita során aztán a többség az utóbbi álláspont mellett foglalt állást, a bizottság ilyen értelmi határozatot hozott. Ez a



határozat, amelynek alapján az építkezés folyik, nemhogy megbontaná a környék stílus egységét, hanem gondosan ügyel annak megőrzésére. Ezért látta az említett elvtárs úgy, hogy az építkezéssel szembeni ellenállás, a közvélemény izgatása ebben a kérdésben nem más, mint a magyar nacionalisták zavarkeltő manővere.

A kérdés eme vonatkozását azért tárgyaljuk itt ilyen részletességgel, mert alaposabb vizsgálat után – nézetünk szerint mindebből az derül ki, hogy az illetékes fórumaink mennyire apolitikusan, bürokratikusán jártak el ebben a kérdésben, és ez a párttól, a munkásmozgalomtól idegen módszer milyen politikai károknak lehet okozója.

A bukaresti szakértő bizottság munkája, döntése és döntésének indoklása igen meggyőzőnek, helyesnek, megalapozottnak tűnik. Tételezzük fel, hogy ez a döntés vagy véleményezés valóban az egyedüli helyes megoldás. Ebben az esetben is politikai szempontból két súlyos szépséghibája van az ügynek, ami már a kolozsvári helyi vezetők lelkén szárad.

1.– Először: az ügyben illetékes politikai fórumainknak nem terjedt ki a figyelme arra, hogy a bukaresti szakemberekből összeállított bizottságot kiegészítsék, általában helyi szakemberekkel /akik a helyi viszonyok ismeretében nyilván csak segítségükre lehettek volna a bukaresti szakembereknek/. És, hogy nem terjedt ki arra a figyelmük, hogy különösen magyar szakembereket is bevonjanak ebbe a munkába. Ez a kérdés ugyanis kezdettől fogva legalább olyan mértékben politikai jellegű kérdésként jelentkezett, mint amennyire szakmai kérdés volt. Helyi politikai vezetőinknek tudniuk kellett volna azt, hogy ebben a kérdésben, amelyet a magyar nacionalizmus „magyar ügynek”, „magyar sérelemnek” kiáltott ki, egy bukaresti szakértőkből álló bizottság a lehető legtökéletesebben, 1000%-ban helyes döntését is kikezdi a

magyar reakció, mégpedig eredménnyel. Politikai vezetőinknek tudniuk kellett volna azt, hogy csak úgy foghatjuk ki a magyar és román nacionalizmus vitorláiból egyaránt a szelet, ha egy ilyen kérdésben olyan szakértői testület hoz döntést, amely úgy nemzetiségi, mint személyi összetételében alkalmas arra, hogy úgy a magyar, mint a román közvélemény előtt biztosítsa a hozott döntések hitelét.

Ebből a szempontból érthetetlen, hogy miért nem terjedt ki a figyelme az illetékeseknek arra, hogy bevonják a munkába Kós Károlyt, aki úgyis mint műtörténész, építész és író egy személyben, úgyis mint a romániai magyar demokratikus közvélemény évtizedek óta ismert személyisége, véleményünk szerint, nem hiányozhat egy ilyen kérdés eldöntésénél, Bányai László professzort, a Bolyai Tudományegyetem rektorát, aki politikai súlya mellett, mint történész ilyen kérdésekben szaktekintélynek számíthat, Gáll Ernő professzort a Bolyai Tudományegyetem prorektorát, mint ideológiai szaktekintélyt, és másokat: tudósokat, művészeket, írókat.

2.- A másik: „szépséghiba” /továbbra is abból a feltételezésből kiindulva, hogy a bukaresti bizottság döntése helyes volt/, – hogy az illetékesek egyáltalán nem tartották fontosnak tudomására hozni a háborgó közvéleménynek, hogy az új tervek szerint a felhúzendő épület nem fogja megbontani a környék stílusegységét. A köztudatban az építkezés végig úgy élt, hogy ott egy modern, sokemeletes blokkot akarnak építeni, ami, hogy úgy mondjuk, „rá fog könyökölni” a Farkas utcai templomra stb.

Vagyis: zárt irodákban, a beavatottak határozatokat /tegyük fel, hogy helyes határozatokat/ hoznak.

Tudják jól, hogy az eredeti, azóta elvetett tervek - egészségtelen hangulatot keltettek bizonyos rétegekben. Azt nem tartják azonban érdekesnek, hogy tájékoztassák a

közvéleményt: az eredeti terveket, amelyek elégedetlenséget keltettek – elvetettük, az új tervek – íme – a közvélemény óhajának és az általános közérdeknek megfelelőek. E mulasztás következtében a közvélemény, mit sem tudva a változásról, továbbra is háborog és elégedetlen. Ebben a helyzetben pedig felelős elvtársainknak meg sem fordul a fejükben, hogy nem mulasztottak-e valamit ebben az ügyben, hanem megállapítják: ha még most is jelentkezik az elégedetlenség, az egészségtelen kommentárok, ez már nem más, mint mondva csinált ürügy nacionalista bajkeverés.

Az előbbieken abból indultunk ki, hogy a bukaresti szakértőbizottság döntése helyes volt. Ugyanis azokat az alapvetően helytelen, lényegében bürokratikus munkamódszereket akartuk bemutatni, amelyek elég általánosak, amelyek sokszor rontják, lazítják a párt és állami szerveinknek a tömegekkel való kapcsolatát. Rontják azért, mert e szervezetben dolgozó elvtársak – talán attól való félelmükben, hogy kispolgári hangulatok áldozataivá eshetnek, de az is lehet, hogy ez csak ürügy, ami mögött az a bürokratikus magatartás húzódik meg, hogy ne bonyolítsuk munkánkat mindenféle hozzá nem értő népség okvetlenkedésével – fanyalognak attól, hogy valóban hallgassanak a tömegek véleményére, tanuljanak a tömegektől, vegyék figyelembe a dolgozók véleményét és törődjenek azzal, hogy ez hogy alakul, kik alakítják.

Amint azonban az azóta történtek is bizonyítják, a bukaresti szakértők döntése mégsem volt helyes. A látszat szerint olyan szempontok befolyásolták, mint például az, hogy mentsék a felelősségre vonástól azokat, akik felelőtlenül beindították a munkálatokat, és jelentős költségeket investáltak már ebbe az ügybe az állam pénzéből.

A látszat szerint: hogy ezeket az elemeket mentsék, hogy az ügyet „elsimítsák”, olyan megoldást javasoltak, amely ugyan talán még nagyobb költségekkel járt volna, mint a modern négy,

vagy hatemeletes diákothton, ezzel szemben talán egyharmada befogadóképesége lett volna, és az állam gondoskodhatott volna újabb hatalmas befektetésekről, hogy egy újabb diákothton felépítésével megoldja az a téren jelentkező súlyos problémákat.

A kérdés itt már túlnő a nacionalizmus problémája keretein, de úgy gondoljuk, érdemes lenne továbbra is foglalkozni vele és teljességében felgöngyölíteni – és levonni belőle a szükséges tanulságokat.

### 3.- A nemzeti kérdés a tudományos élet és az egyetemi élet terén.

1.- A tudományok terén tevékenykedő magyar értelmiségiek egyik legnagyobb problémája az, hogy hazánkban mindezidáig megoldatlan a szaktudományi anyagok magyar nyelvű publikálásának ügye.

Példaképp említünk itt egy nyelvtudományi munkát: Szabó T. Attilának a csángó kicsinyítő képzőkről írt szakmunkáját, amelynek kiadásáról a szerző azért kellett lemondjon, mert az Akadémia magyar nyelvű szakmunkát nem ad ki, a mű román nyelvre való lefordítása pedig érdektelen és egyben megvalósíthatatlan volt.

Az a tény, hogy ma a szaktudományok számos ágában nincs meg a lehetőség magyar nyelvű tudományos munkák publikálására, az érdekeltekben előidézi és táplálja az elégedetlenség és a bizalmatlanság hangulatát. Ez a kérdés évek óta foglalkoztatja már tudományos közvéleményünket s az azzal kapcsolatos egészségtelen hangulatokat csak erősítették olyan jelenségek, hogy amikor sajtónk (Előre) erről a kérdésről cikket kért, a beküldött cikket csak erősen megcsönkítva a kérdés lényegét megkerülve hozta le.

A magyar nyelvű publikációs lehetőség hiánya ma már tudományos életünk egyik legkutatottabb problémájává vált: fékezi tudósaink, professzoraink tudományos tevékenységét, megnehezíti, sőt egyes esetekben egyenesen akadályozza a fiatal, tudományos káderek kifejlődését. Számos – többek között technikai – okból gyakorlatilag megoldhatatlan, hogy a magyar tudományos dolgozók tanulmányaikat román nyelven közöljék a román szakkiadványokban. Ez fontos feladat, de nem oldja meg a másikat.

Ezen a téren az eddigi kísérletek nem hoztak eredményt. Az érdekeltek úgy vélik, hogy az Egyetemi Évkönyv /amelynek kiadása 1949 óta évről-évre halasztódik/ heterogén jellege miatt

nem megoldás. Magyar nyelvű szakfolyóiratok rendszeres megjelenését pedig nem lehet biztosítani. Van azonban olyan vélemény /és ez elég reálisnak mutatkozik/, hogy lehetne szakonkénti gyűjteményes kiadásokat sajtó alá rendezni. Olyanokat, amelyeknek megjelenése nincs időhöz kötve. /Pld. 1. Történelem, 2. Nyelv és Irodalom, 3. Pedagógia–Lélektan, 4. Geológia–Földrajz, 5. Természetrajz stb. sorozatokat./ Ezek egymástól függetlenül olyan időközönként jelenhetnének meg, ahogy megfelelő anyag összegyűl. Az elhangzott vélemény szerint az egyes szakágak dolgozói átlag 6-10 hónapoként, de maximum két évenként tudnának produkálni egy kötet terjedelmét kitevő /200-400 oldal/ anyagot. Sőt, állítólag egyes tanszékeken /Lélektan, Geológia, Földrajz, Természetrajz/ már most készen áll a fiókokban egy-két kötetnyi publikálható anyag.

Itt minden az anyagiakon múlik. Ugyanis tény az, hogy az ilyen szakosított publikációkkal járó kis példányszám /néhány száz példányról lenne szó/ tetemesen megdrágítja az előállítását. De a költségek kérdése nem érv – mondják az érdekeltek –, mert befektetés nélkül nincs tudományos élet.

Az ilyen időközi szakkiadványok megvalósításának igazi jelentőségét nemcsak abban kell lássuk, hogy az egyetemi tudományos káderek számára publikálási lehetőség nyílik, hanem hogy ezek a kiadványok emellett az illető tudományág középiskolai tanerőit és más egyetemen kívüli művelőit is maguk köré csoportosíthatják, s ezáltal a vidék – ma még a szakmai és tudományos továbbképzés szempontjából eléggé elhanyagolt – szakkadereit aktivizálhatjuk, fokozatosan bekapcsolhatjuk az alkotó tudományos munkába, s ezen az úton kiszélesíthetjük a különböző szaktudományok kollektíváját /külső munkatársak/, széleskörű tudományos közvéleményt alakíthatunk ki. Ez olyan eredmény lenne, amely egyaránt méltó

kibontakozó kulturális forradalmunkhoz, és iskoláink haladó hagyományaihoz.

S ha ezt a perspektívát figyelembe vesszük, akkor a példányszám kérdése is sokkal kedvezőbben alakul. Ugyanis jó szervezőmunka esetén számolni lehet számos vidéki előfizetővel, másrészt ezekre a közleményekre minden bizonnyal igényt fognak tartani elméleti líceumaink és technikumaink egy része, és más tudományos-kulturális intézményeink is. Tehát megvan a lehetősége annak, hogy a tudományos közlemények kiadása idővel finánciális szempontból is rentábilissá váljék.

A magyar tudományos káderek ebben a kérdésben – amely számukra központi fontosságú kérdés – ezidáig igen sok, „előre nem látott akadályba” ütköztek. Az eddigi ilyen irányú kísérletek mind meghiúsultak. S ha felsőbb fórumaink elvileg rendszerint elismerték, hogy ez megoldandó, sőt sürgősen megoldandó feladat, – mégis, évek óta azt tapasztalták, hogy a gyakorlati megoldás mindig beleütközött „magasabb”, „általánosabb” szempontokba, és sok tekintetben ma lényegileg még mindig ott tartunk, ahol évekkel ezelőtt tartottunk.

Csakhogy míg évekkel ezelőtt a hangulat ebben a kérdésben általában bizakodó volt, és ha egy-egy defetista vélemény elhangzott, akkor a közvélemény azt elítélte és elszigetelte, addig ma egyre többen látják úgy a dolgokat, hogy ennek a kérdésnek a megoldása nem szívügye az illetékeseknek, sőt hogy egyes központi szerveknél is vannak, kell hogy legyenek olyan törekvések, amelyek szándékosan meg akarják hiúsítani a kérdés megoldását. És ma már sokkal gyéresebb és erőtlenebb a szaporodó defetista véleményekkel szembeni pozitív állásfoglalás.

Tudományos életünkkel kapcsolatosan a publikálási lehetőség alapvető kérdésén kívül a magyar szakkadereket más jelenségek is foglalkoztatják. Ezek közül adunk itt néhányat:

[Erdelyi Magyar Akadémia]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

a.– Egyesek román sovinszta káderpolitikával magyarázzák azt, hogy az Akadémián és más tudományos intézetekben a magyar szakembereket mellőzik. Például az Akadémia kolozsvári fiókja irodalmi szekcióján dolgozó nyolc fizetett tudományos dolgozó között csak két magyar szakember van /Jancsó Elemér és Abafáy Gusztáv/, ezek is csak félnormával.

b.– Helytelen, és egyes szakemberek nemzeti önértetét sértő hogy román nyelvű szakkönyveink egy része elhallgatja az illető probléma magyar vonatkozásait. Például jelzik, hogy a Geologia Technică c. könyv előszava hosszú névsorát közli a hazánk geológiai feltárásában érdemeket szerzett román és idegen szakembereknek, de ebben a névsorban egyetlen magyar név sem szerepel, holott köztudomású, hogy Erdély geológiai feltárásában számos magyar geológus munkálkodott, a munkájuk igen nagy jelentőségű, s ezek között olyan nemzetközileg elismert szaktekinetly is szerepelt, mint Koch Antal, aki Erdély geológiai feltárása terén elévülhetetlen érdemeket szerzett.

c.– Különböző elvtársak számos észrevételt közöltek, mely arra utal, hogy a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár vezetésében érvényesülnek nacionalista jelenségek.

– Általános az a vélemény, hogy a Bolyai Egyetem könyvellátását az Egyetemi Könyvtár mostohán kezeli /például a Babeşhez viszonyítva./ Hogy a magyar egyetem sajátos szükségleteivel szemben közömbösség nyilvánul meg.

– Az Egyetemi Könyvtárban a magyar irodalom klasszikusainak jelentős része hozzáférhetetlen: el van süllyesztve.

– Az Egyetemi Könyvtár nagy bürokratikus apparátussal működő bibliográfia szolgálata teljesen elhanyagolja a magyar kultúrforrások feldolgozását. A beosztottak nem ismerik ezt a kérdést.



– Az Egyetemi Könyvtár káderpolitikájában sovinizta megnyilvánulások észlelhetők.

d.– Elég gyakran előfordulnak – főként a Bolyai Egyetemen folyó tudományos és didaktikai munka objektív feltételeivel kapcsolatosan – olyan jelenségek, amelyeket egyes körök könnyen, elhíhetően tudnak úgy kommentálni, hogy felsőbb fórumok részéről megnyilvánuló román sovinizmusról van szó, olyan törekvésekről, amelyek a magyar nyelvű főiskola fejlődésének fékezését szolgálják. – A régi, politikailag kompromittált szakemberek eltávolítása, a különböző politikai szempontok által meghatározott káder-mozgások alkalmával az emberek állandóan összehasonlításokat tettek a Babeş Egyetemmel. Ez összehasonlítások eredménye az volt, hogy a Bolyain sokkal „szigorúbb” mértékben mértek, hogy ennek következtében a Babeş szakmai szempontból sokkal kedvezőbb helyzetben van. Hogy a Bolyain végrehajtott tisztogatások színvonala szempontjából az egyetemet sok tekintetben a középiskola színvonalára süllyesztették. Ezt a helyzetet a magyar nacionalizmus felhasználhatta arra, hogy úgy értelmezze, miszerint azért van ez így, mert a Babeş egyetemnek jobbnak kell lennie. Ezt kellett biztosítani.

És tévedés lenne azt gondolni, hogy ezek a hangulatok azóta elmúltak. Azóta azt tapasztalják szakembereink, hogy a Babeş Egyetem anyagi ellátottság szempontjából sokkal kedvezményesebb helyzetben van, mint a Bolyai és a túlérzékenység szakembereink részéről gyakran úgy nyilvánul meg, hogy a Babeş-beli kollegákkal való érintkezést szívesen elkerülik, mert úgy érzik, hogy a túloldal udvariasan lekezeli, lenézi őket.

Idevonatkozóan az alábbi néhány nem egyforma jelentőségű, de egy irányban ható esetet idéznénk az összegyűjtött anyagból.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

– A jogi és gazdaságtudományi intézet felszámolásának és a román, illetve magyar jogi szekciók visszacsatolásának ügye a Babeş, illetve Bolyai egyetemekhez 1932 őszén.

Tudvalevő, hogy ez a kétszekciós főiskolai intézet két évvel előbb a Babeş és Bolyai megfelelő karaiból alakult. Alakulásakor a Bolyai Egyetem egyik épülete /Bástya utca/ és a Babeş Egyetem egyik épülete /Augusztus 23 utca/ ment át teljes felszereléssel az új intézet birtokába. /Akkor a Bástya utcai épület átadásakor a Bolyai Egyetem megmaradó két épületében kellett elhelyezze a Pedagógiai Főiskolát, amely addig a jog és közgazdaság karral együtt a Bástya utca épületében működött./

Amikor aztán 1952 őszén a Jog és Közgazdasági Főiskolát felszámolták a Minisztérium döntése alapján a Babeş a román jogi karral együtt visszakapta az Augusztus 23 utcai épületét a teljes felszereléssel, amit annak idején átadott, míg a Bástya utcai volt Bolyai épületet a Politechnikai Intézetnek kellett rendelkezésére bocsájtani. Az eredeti minisztériumi intézkedés úgy szólt, hogy teljes felszereléssel, bútorokkal, könyvtárral stb. együtt. Ezt a döntést csak hosszadalmas huzavona után változtatta oda a minisztérium, hogy a Bástya utcai épület felszerelését, bútorait stb. – amit annak idején a Bolyai adott át az alakuló főiskolának – három felé kell osztani és 1/3-1/3-1/3 részt kell kapjon a Politechnika, a Babeş és a Bolyai.

Ilyen körülmények között zsúfolták be a jogi és közgazdasági kart a Bolyai Egyetem Horea úti épületébe, ahol már akkor zsúfoltan volt elhelyezve másik négy kar /Geológia–Földrajz, Történelem, Nyelv és Irodalom, Pedagógia–Lélektan karok./

Ez az eljárás annak idején több száz értelmiségit, az érintett karok tanszemélyzetét és diákságát a legélelénkebben foglalkoztatta. Az ügyet igen sokan nemzetiségi alapon

értelmezték. És természetesen ez az ügy nem maradt meg az egyetem falai között, hanem visszhangja kelt a városban is. /A magyar nacionalisták különösen szeretik az ilyen ügyeket, és jól ki tudják használni./

Jelenleg a Bolyai Egyetem Horea úti épületében egy-egy tanszéknek egy helyiség jut, amely gyakran 6-7 tanszemélyzetnek lenne dolgozószobája /professzortól-gyakornokig/, ha ilyen feltételek között dolgozni lehetne.

Ezek a tanárok, ha felkeresik a Babeş Egyetem-beli kollegáikat, ott a szellemi munka olyan reális feltételeit látják biztosítva, amiről a Bolyain álmodni sem mernek az emberek, és ezt a nagy különbséget sokan úgy magyarázzák, hogy a két egyetemet egészen különböző elbánásban részesítik az illetékesek, hogy nemzeti alapon megkülönböztetett eljárásban részesül a Babeş és mellőzik a Bolyait.

Hogy a felső fórumok előnyben részesítik a Babeş Egyetemet és mellőzik a Bolyait, azt leginkább abban látják /és ez szokott beszéd tárgya lenni/, hogy

1.- A Babeşnek a Központi épületén kívül, amelybe szinte kétszer beférne a Bolyai meglévő két épülete, még ott vannak a Botanikus kert épületei, a Mikó-kerti laboratóriumok, a Majális utcai intézetek, az Augusztus 23 utcai épület stb., amelyekhez legutóbb még egy új szerzemény, a Malinovszkij tér egyik hatalmas palotája járult, amelybe a Babeş jogi kara nyert elhelyezést.

2.- Felszerelés, könyvek beruházások dolgában a Bolyairól gyakran megfélemedeznek és általában aránytalanul kevesebbet juttatnak, mint a Babeşnek. A Bolyai mellőzöttségét nemcsak nagyobb mértékű dolgokban látják, hanem „apróbb” jelenségek formájában is lépten-nyomon találunk ilyen eseteket.

Pld.:

a.– Egy könyvtáros havi fizetése (teljesen azonos munkafeltételek, felelősség stb. mellett)

– a Babeşen 580 lei.

– a Bolyain 420 lei.

Vagyis egyenlő munkáért, nem egyenlő bér!

b.– A Bolyai egyik tisztviselőjét a minisztériumnál jártában megkérték: keresse fel dolga végeztével K. elvtársat, valami sportfelszerelést kap a kolozsvári egyetemek számára. X. „elvtárs” a felszerelés átadásakor, abban a hiszemben, hogy Babeş-belivel van dolga – arra igyekezett rábeszélni vigye el az egész felszerelést a Babeşnek, mert a Bolyairól úgysem fogják keresni.

c.– Már az előzőkben is utaltunk rá, hogy a Bolyai tanszemélyzete nemcsak a felsőbb fórumok részéről észlel /hol okkal, hol ok nélkül/ bizonyos mellőzöttséget, hanem olykor a Babeş Egyetemen lévő kollegáival való kapcsolata során is tapasztal ilyeneket. Eléggé elterjedt tanszemélyzetünk körében az a nézet, hogy a két egyetem közti kapcsolatokat egyoldalúan értelmezik. Hogy a kollaborálást mindig Bolyai részről kezdeményezik és forszírozzák. /Meg kell jegyezzük, hogy ez az esetek többségében azonban formális/. Mindenesetre a Bolyai tanerők egy része úgy látja, hogy a kölcsönösség elve, vagy nem érvényesül, vagy csak formális gesztusokban nyilvánul meg több Babeş-tanerő részéről.

Kémia karunkon pld. számon tartják azt, hogy a Bolyai Kémiai kar meghívására Babeş-beli professzor már tartott előadást a Bolyai Egyetemen, és ezt az előadást a hallgatóság nagyon szívesen fogadta. Arra azonban még nem került sor, hogy a Babeş kémia kara a Bolyai egyetemen működő tanárt felkért volna előadás tartására a Babeş-hallgatók számára.

d.– Beszéd tárgya az is például, hogy a bukaresti Parhon egyetemen alig tudnak valamit arról, hogy az országban magyar nyelvű tudományegyetem létezik. Hogy csak ünnepi alkalmakkor, ünnepi gesztusok hivatalos formájában vesznek tudomást bukaresti kollegáink rólunk. Például jogászörökben mostanában bizonyos megütközést keltett, hogy amikor Kolozsváron járt a Parhon egyetem joghallgatóinak egy csoportja, egy IV. éves bukaresti joghallgató egyébként őszinte örömmel, de meglepetéssel vette tudomásul, hogy hazánkban magyar nyelvű jogászképzés is folyik.

A fentiek során szándékosan nem fektettünk súlyt arra, hogy elhatároljuk, megkülönböztessük a súlyosabb, vagy enyhébb sérelmet, a reális vagy vélt sérelmet, ugyanis ez a vonatkozás közömbös abból a szempontból, hogy milyen hatást keltenek azok a jelenségek a magyar értelmiségi körökben.

A magyar értelmiségi egy része, ha már gondolkozóba esett egy-két jelentősebb reális sérelmen, igen érzékenyvé válik az apróbb ügyek iránti is, sőt nemzeti jellegű sérelemnek véli azt is, ami valójában nem is az.

S itt a magyar értelmiségről szólva azokra gondolunk, akik objektív helyzetüknél fogva szövetségeseink kéne hogy legyenek, arra a rétegre, amelyet történelmi tapasztalata, becsületessége, népe iránti hűsége a felszabadulás után arra készítetett, hogy őszintén közeledjék felénk.

A magyar értelmiségi becsületes többségét /amely mellettünk kell álljon, amelynek rendszerünkhöz való ragaszkodását állandóan erősítenünk kéne reális megvalósítások útján/ nem tekinthetjük hermetikusan elszigeteltnek a magyar nacionalista elemektől.

Nap mint nap elkerülhetetlenül érintkeznek ilyen megbújt nacionalista elemekkel, akik ilyen körülmények között könnyen befolyásolni tudják környezetük hangulatát.

A magyar nacionalizmus – amelynek még van talaja az értelmiségiek között, és minden esetben maximálisan kihasznál minden rendelkezésére álló izgatási lehetőséget, ha másképp nem árthat, propagálja a nemzeti elzárkózást. Ez a leplezett, „szelídebb” formája a magyar nacionalizmusnak. De amikor hibáink, a nemzeti érzékenység iránti közömbösségünk, a román sovinizmussal szemben megnyilvánuló szájtátiságunk révén a magyar nacionalizmust reális sérelmekkel tápláljuk, akkor agresszívvé válik. Akkor felemlegeti a magyar reakciónak olyan érveit, hogy a román demokrácia csak a kirakat számára hozta létre a magyar egyetemet. Meg kellett csinálni, de nem szívügye, s előbb-utóbb majd, amikor kifelé már nem lesz szüksége rá, felszámolja. /S mert vannak román sovinizta elemek, akik valóban így gondolkodnak, s ezek közül egyesek olykor befolyásos pozíciókba is befurakodhattak s onnan fejthetik ki romboló tevékenységüket, – kéz kezet mos alapon a román sovinizmus kitűnően kezére játszik a magyar nacionalizmusnak./

A Bolyai Egyetem különböző karainak és tagozatainak felszámolása, mint a filozófiai kar, a közgazdasági tagozat és legutóbb a pedagógiai–lélektan tagozat fokozatos felszámolása olyan intézkedések voltak, amelyek elég jelentős körökben keltettek komoly nyugtalanságot, és még most is foglalkoztatják az érintetteket. Különösen az egyetem közgazdasági tagozatának felszámolásával kapcsolatban jelentkezett igen nagyfokú nyugtalanság. Ezeket az intézkedéseket főként azért bírálják az emberek, mert úgy vélik, hogy mechanikusak, hogy nem veszik figyelembe a magyar lakosságú vidékek szakember-szükségleteit. E szerint a magyar nyelvű közgazdász-képzést nem pótolhatják a bukaresti ISEP abszolvensei.

Ezzel kapcsolatban igen sokszor hivatkoznak az emberek arra, hogy a romániai magyar nyelvű tudományegyetemnek sajátos helyzete és sajátos problémái

vannak, amit figyelembe kellene venni. Például, ha a kolozsvári, vagy a iași-i román egyetemen közgazdasági tagozatot nem létesítenek, mert Bukarestben működik az ISEP, felszámolják a filozófia és pedagógia–lélektan szakoktatást, mert ezt ellátja a bukaresti Parhon Egyetem, ugyanezzel az érveléssel nem lehet azt keresztülvinni a magyar egyetemen, amely az ország magyar szakembereit hivatott biztosítani, mert a bukaresti főiskolák ezt nem pótolják.

A magyar nacionalizmus azt a tételét, hogy a Bolyai Egyetem nem szívügye a román demokráciának, alátámasztja azzal is, hogy tízéves fennállása óta az egyetemet Grozán /és annakidején Lucán/ kívül, senki meg nem látogatta, hogy számba vegye milyen problémák, nehézségek vannak.

Ugyanez a magyar nacionalizmus a reális sérelmekre hivatkozva kikezdte a kommunisták hitelét, akik közül egyesek abból a premisszából kiindulva, hogy a sérelem-politika nacionalista demagógia, gyakran egy kalap alá veszik a reális sérelmeket a koholt sérelmekkel és egyaránt elítélik. Ez lehetővé teszi, hogy a nacionalisták így érveljenek: Vannak sérelmek, de nem szabad szólnod róluk, mert rád sütik a nacionalizmus bélyegét. Sajnos, az ilyen érvelések elég hatásosnak bizonyulnak.

Ilyen körülmények között számos becsületes magyar értelmiségi nem tudván mindig disztingválni az olykor magas beosztásokba is befurakodott román sovinszták ellenséges tevékenysége és a román demokrácia intenciói között – bizalmatlanná válik, nacionalista hangulatok kezdenek érvényesülni nála. De hallgat, mert fél, hogy nacionalistává kiáltják ki. És közben maga sem tudja, hogy mikor /és mi még kevésbé/ – a nacionalizmus járszalagjára kerül.

#### 4.– Irodalom – Művészet – Sajtó. A nemzeti kérdés és kulturális életünk néhány jelensége

Az irodalmi-művészeti élet berkeiben lényegében előbbiekhez hasonló problémák jelentkeznek és variálódnak – egyes esetekben élesebben – tisztábban megfogalmazva.

1.– Még ma is sokan emlékeznek és hivatkoznak arra a közel két évvel ezelőtt történt esetre, amikor Szabédi László költőt és irodalomkritikust, a Bolyai Egyetem professzorát az Írószövetség plenáris ülése és nyomában a központi sajtó nyilvánosan megleckéztette, kioktatta azért, mert vitába szállt Călinescu akadémikus egyes, elvileg alapvetően helytelen nézetével. A Szabédivel szembeni hivatalos állásfoglalást annakidején nyilvánvalóan helytelen protokolláris megfontolások sugallták és jellemző, hogy az azóta megjelent irodalomkritikai anyag, elsősorban a szovjet írókongresszust előkészítő viták anyaga, Szabédi akkori álláspontját igazolják.

A Szabédi Lászlót kioktató felszólalások és cikkek, olyanszerű megnyilvánulások, mint magának Călinescu akadémikusnak reflexiója /valaki megtámadott, de én nem akarok vitatkozni vele/ sértették a magyar irodalmi közvéleményt. Egy diák például Călinescunak arra a sértő eljárására, hogy még a neve leírására sem méltatja azt a „valakit”, aki őt bírálni merte, elkeseredetten jegyezte meg, hogy az a „valaki”, ha 1945-ben nem maradt volna Romániában, hanem felment volna Pestre, ma Kossuth-díjas akadémikus lenne.

A Szabédi–Călinescu esetet, akkor is és azóta is több más rokonjelenséggel összekapcsolva, sokan úgy értelmezik, mint egy sajátos román kultúrfőlény-tendencia megnyilvánulását. Úgy látják, hogy lebecsülik, lekezelik a magyar kultúra munkásait, hogy ebben az esetben ez a



megfogalmazatlan felfogás érvényesült hivatalos irodalompolitikában, hogy a magyar író csak tanulhat a román irodalomból, hozzászólásra csak úgy van joga, ha a dicséret hangján szól hozzá. Általánosságban csak a magyarságnak van tanulnivalója a román néptől. Hiányolják, hogy irodalompolitikánkban, művészi életünkben nem érvényesül kellő súllyal a kölcsönöség elve: a kölcsönös bizalom, a kölcsönös megbecsülés, a kölcsönös egymástól való tanulás gondolata.

A hangulatot még rontja az is, hogy a fenti sérelmezett felfogásnak magyar képviselői is vannak, akik „loyalitásuk” kimutatása végett az „államalkotó nagy román nemzetről” beszélnek, amely „nagylelkűen felemelte magához” a magyar nemzeti kisebbséget.

Az ilyen hangok nem találnak hitelre a magyar értelmiség többségénél, és csak elősegítik a nacionalista hangulatok lábra kapását körükben.

Többen úgy látják, hogy ez onnan ered, hogy a nemzeti kérdés szovjet tapasztalatának egy mozzanatát mechanikusan, dogmatikusan próbálják ráhúzni a mi esetünkre. Csakhogy – mondják – a Szovjetunióban a viszonylag magas kultúrájú nagyorosz nemzet olyan, addig gyarmati sötétségben tartott népeket kellett valóban felemeljen magához, amelyeknek sok esetben még írott nyelvtanuk sem volt. A román és a magyar nemzet, a román és a magyar nemzeti kultúra között azonban sem 1945-ben sem 1955-ben nem az a viszony, ami 1917-ben, 1927-ben, sőt még 1937-ben is a nagyorosz nemzet és a türkmén, grúz, azerbajdzsán, abház stb. nép, a nagyorosz nemzeti kultúra és e népek kultúrája között volt. Ez az eljárás ilyen körülmények között a nacionalista kultúrfőlény gondolatát táplálja a magyaroknál.

2.- A magyar értelmiség egy körének, főként az irodalom terén dolgozó egy részének fájdalmas sebe a Gaál Gábor-ügy. Ezt a kört csak még jobban felzaklatta Gaál Gábor tragikus sorsa, súlyos betegsége és a közelmúltban bekövetkezett halála, amit az emberek összefüggésbe hoznak Gaál Gábor politikai megbélyegzésével és a közéleti lejáratására irányuló sajtókampánnyal. A közvélemény nem értette meg és nem értett egyet sem 1950-ben sem ma a Gaál Gáborral szembeni eljárással. Így például értetlenül állott szembe a Gaál Gábor könyvével foglalkozó bírálatokkal /Romániai Magyar Szó, Utunk, Studii/. Ezekkel a bírálatokkal azok, akiknek volt marxista felkészültségük azért nem értettek egyet, mert a bírálatok durván antimarxista jellegűek voltak, rosszindulatú demagógián alapultak. Akik hiányos marxista felkészültségük miatt ezt nem tudták felismerni, ösztönösen helyezkedtek szembe azzal a kísérlettel, hogy Gaál Gábor egész munkásságát kikezdzék, kétes értékűnek állítsák be, amikor ők Gaál Gábor egész tevékenységében ennek ellenkezőjét látták.

Ezt a fájdalmas esetet aztán sokan úgy értelmezték és még ma is úgy értelmezik, hogy úgy látszik, vannak olyan befolyásos körök, akiket zavart az, hogy a Korunk magyar nyelven jelent meg, és hogy Gaál Gábort nem román anya szülte.

A magyar haladó értelmiségiek között elterjedt vélemény az, hogy Gaál Gábor egy olyan román sovinizta tendenciának esett áldozatul, amely baloldaliaskodó demagógiával, álmarxista frazeológiával leplezi ellenséges lényegét és téveszti meg a tájékozatlanokat. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy ez a vélemény nem nacionalista beállítottságúaknál jelentkezett. Azok körében annak idején inkább a káröröm nyilvánult meg afölött, hogy régi ellenfelük

megjárta. De a nacionalisták később minden bizonnyal igyekeztek a maguk érdekében kihasználni az esetet – a fenti véleményt ilyen meggondolkoztató érvekkel tudjuk alátámasztani.

a.– Ha Gaál Gábor 1945-ben nem jön vissza Kolozsvárra, hanem Pesten telepszik le, akkor ma emigráns társaival, Lukács Györggyel, Fogarassy Bélával stb. egy sorban a marxista filozófiai, irodalmi élet elismert és ünnevelt tekintélye lenne.

b.– Ha Gaál Gábor román lett volna, akkor ma... és hivatkoznak nagy tekintélynek örvendő román akadémikusainkra, akik ma a legnagyobb tiszteletnek és megbecsülésnek örvendenek, bár a múltban nagyon messze voltak a marxizmustól, a haladó gondolkodástól akkor, amikor Gaál Gábor 1919. óta eljegyezte magát a szocializmus ügyével és vállalta az emigrációt stb.

2.– Magyar sajtó körökben gyakran képezi beszéd tárgyát a hátrányos helyzet, amelyben a magyar, azaz általában a kisebbségi sajtó szükségszerűen alacsonyabb példányszáma miatt van, a megfelelő jellegű román nyelvű sajtóval szemben.

Például az országos jellegűknél fogva azonosak az igények olyan lapokkal szemben, mint:

egyrészt a Romînia Liberă, Munca, Informația Bucureștiului, másrészt az Előre, Neuer Tag;

egyrészt a Contemporanul, Gazeta Literară, másrészt az Utunk;

egyrészt a Viața Romînească – másrészt az Igaz Szó.

Mégis, alacsonyabb példányszámuk miatt az Előre és német laptársa a Neuer Tag, az Utunk, és az Igaz Szó alacsonyabb kategóriában vannak, ami azt jelenti, hogy:

– lényegesen kisebb kerettel /schema/, vagyis sokkal kevesebb belső munkatárssal kell hogy dolgozzanak.

– a magyar sajtó fizetett munkatársai a román lapoknál

azonos jellegű, minőségű munkát végző kollégáiknál alacsonyabb fizetési osztályba vannak beosztva. Ugyanakkor mennyiségileg több munkát kell elvégezzenek, mert kisebb létszámmal dolgoznak;

– a magyar sajtó jelentősen kisebb honoráriumot tud csak biztosítani külső munkatársai írásaiért, mint a megfelelő román nyelvű sajtó hasonló, sőt akár alacsonyabb színvonalú cikkeikért.

Továbbá az Utunk esetében igen komoly nehézséget jelent, hogy ez a lap, amely magyar nyelven, a Gazeta Literară és a Contemporanul feladatkörét kell egymaga ellássa, még mindig csak négy oldalon jelenhet meg, s így csak sok hiányossággal tud megfelelni feladatának.

Ez a rendszer megsérti azt az elvet, hogy a nemzeti kisebbségek számára egyenlő feltételeket biztosítsunk kulturális igényei kielégítésére, megsérti továbbá a munka szerinti javadalmazás szocialista elvét.

Ezek az adatok 1954 nyári hónapjai idejéből valók. Akkor a bukaresti érdekelt sajtóköröket foglalkoztatták.

4.– A példányszám-differencia miatt ugyanez a helyzet könyvkiadásunk terén is, ahol egy azonos terjedelmű és kategóriájú könyv /regény, verskötet vagy tudományos munka/ egyszerű kiadása, ha magyar nyelven jelenik meg jelentősen kisebb honoráriumot jelent szerzője számára, mint a román nyelvű kiadások. Értesülésünk szerint a differencia duplájára, háromszorosára is szokott rúgni. Ez azt jelenti, hogy a magyar szerzők jelentős mértékben hátrányos helyzetben vannak e honorárium szempontjából román társaikhoz viszonyítva. Ugyanez áll minden nemzeti kisebbség íróira.

5.– A romániai magyar író sajátos /hátrányos/ helyzetét gyakran domborítják ki olyanszerű példálózással, hogy „ha Magyarországra írnának, vagy ha román írók volnának.”

Erre az esetre beszédes példát nyújt – ha kevésbé

lényeges is maga az ügy – a következő észrevétel.

Tyihonovnak a szovjet írók kongresszusán tartott jelentésében a baráti országok irodalmáról szólva, felsorolja a legjobb román írókat, valamint a legjobb magyar írókat. Mégis a jelentés nem említi meg egyetlen romániai magyar író nevét sem, bár mind a két említett felsorolásban található több olyan név, amely kevésbé ismert, kevésbé jelentős, mint néhány romániai magyar író neve, akik között állami díjasok vannak és több olyan, akinek írásai számos idegen nyelvre is le vannak fordítva. Miért nem szerepel hazai magyar író a jelentésben? Mert ezek:

- nem magyarországi írók;
- nem román írók;
- hanem romániai magyar írók.

Az eset ilyen kiélezése annak a jele, hogy milyen mély gyökerű nacionalista maradványok hatnak még olyan értelmiségeknél, akik helyzetüknél fogva hozzánk tartoznak, és ezt más vonatkozásban fel is ismerték, és mellénk is álltak, – annak példája, hogy a felfokozott érzékenység hogyan csap át egyeseknél nyílt nacionalista megnyilvánulásba.

5.– Hasonló eset jelentkezik más vonatkozásban a következő észrevételben:

A külföldre utazó reprezentatív küldöttségek összeállításánál úgy néz ki, hogy klikk-szellem uralkodik. Az illető elvtárs, aki ezt az észrevételt közölte, hangsúlyozta, hogy nem sovinizmust lát ebben, hanem egyszerűen azt, hogy az ilyen küldöttségek összeállításánál a szervezők rendszerint nem látnak túl Bukaresten, rendszerint a „bevált neveket” favorizálják. Az eredmény azonban az, hogy az utóbbi években számos küldöttség utazott különböző alkalmakból külföldre de:

a.– „egy kézen megszámlálhatóak” a kultúra, irodalom, tudományos élet magyar képviselői, akik részt vettek az ilyen küldöttségekben, és

b.– mindig ugyanazok a nevek szerepelnek.

Ehhez hasonló jelenséget vélnek észlelni olyan protokolláris ügyekben, mint egy-egy évforduló, kulturális rendezvény, akció alkalmából alakuló bizottság /pld. a román-szovjet barátsági hónap bizottsága/ összeállításánál.

5.– Hazafias nevelés, proletár-internacionalista nevelés, a magyar nemzeti kisebbség körében.

Az összegyűjtött anyagnak idevonatkozó részét három fő pontban csoportosítottuk:

- a.– A nemzeti kisebbségek körében folytatott hazafias nevelés elvi kérdései;
- b.– A magyar nemzeti nihilista megnyilvánulások, mint a nacionalizmus táplálói, és;
- c.– A kétnyelvűség és a román nyelv elsajátítása körüli problémák.

a.– A kisebbségek körében folytatott hazafias nevelés elvi kérdései

a.– A marxista-leninista propaganda hazánkban többek között olyan bonyolult feladatnak kell megfeleljen, mint pld. a magyar dolgozóknak, a magyar értelmiségnek, a magyar ifjúságnak a RNK iránti hazafias szeretetre, a román nép és a többi együttlakó népekkel való testvéri egységre és szolidaritásra nevelése.

Hogy nemzeti kisebbségeink hazájuknak érezzék és szeressék a RNK-t, annak első feltétele, hogy olyan életkörülményeket biztosítsunk számukra itten, hogy valóban otthonuknak érezzék szülőhazájukat. Érezzék azt, hogy a „nagyvilágon e kívül nincsen számukra hely”, hogy ebben a közös hazában minden lehetősége megvan annak, hogy az együttlakó népek szabadon kifejleszthessék nemzeti kultúrájukat, érezzék azt, hogy itt ők teljes jogú állampolgárok, és mint nemzeti kisebbségek, a román néppel egyenlő elbánásban részesülnek, egyenlő jogokkal rendelkeznek. Tudjuk – sőt evvel már ellenségeink is számolnak – hogy ezen a téren népi demokratikus rendszerünknek óriási horderejű megvalósításai vannak, hogy népi államunk már ezidáig is sok

mindent megtett ennek érdekében, hogy intézményesen biztosította az egyenlő jogokat, a nemzeti kisebbségek kulturális szükségleteit szolgáló intézményeket hívott életre stb.

Ha a magyarság egyes köreiben, rétegeiben mégis számos probléma él e kérdéssel, az RNK-beli helyzetünkkel kapcsolatban, azt mutatja, hogy intézmények létrehozása, jogos intézményes biztosítása önmagában még nem hozza meg a várt politikai eredményt. Az eddigiek alapján arra a következtetésre jutunk, hogy:

1.– ezeket az intézményeket, megvalósításokat nem tudtuk mindig kellőleg kihasználni, sőt esetenként nem sikerült megfelelő szocialista tartalommal sem megtölteni.

2.– a magyar nacionalista elemek igyekeznek ez intézményeink jelentőségét minimalizálni.

3.– az egyes magyar körökben jelentkező bizonytalansági érzést és bizalmatlanságot olyan román soviszta törekvések táplálják, amelyek megkísérlik keresztezni, kiforgatni, vagy átértelmezni a párt nemzeti politikáját.

Ezt a helyzetet így fogalmazta meg egy magyar értelmiségi: „Látjuk azt, hogy jogokat biztosítanak számunkra, hogy az állam áldozatokat hoz értünk /magyarokért/, de nem érezzük azt, hogy jó szívvel, szeretettel nyújtják felénk mindezt.” /Ugyanis a határozatokat nem azok hajtják végre, akik kidolgozzák, hanem mások: alsóbb végrehajtó szervek és itt még gyakrabban akadhatnak olyan elemek, akik akár bürokratizmusból, akár nacionalista előítéletből – nem a határozatok szellemében járnak el./ Tehát; ezen a téren is vannak feladatok, ha a nemzeti kisebbségek hazafias neveléséhez szükséges feltételeket meg akarjuk teremteni.

Ami a kérdés másik oldalát, a magyar dolgozók körében kifejtett nevelőmunkát illeti, ezen a téren is számos probléma adódik.



Világos, hogy a nacionalista mótó elleni küzdelemben a nacionalista megnyilvánulások feltárása, a nap, mint nap folytatott felvilágosító munka mellett feltétlenül szükséges, hogy kiépítsük, elmélyítsük népeink baráti kapcsolatát, hogy minél közelebbről, minél jobban ismerjük meg közös történetünket egymás kultúráját, egymás értékeit. Így alakul ki, jól megalapozva együtt élő népeink, kölcsönös megbecsülése, kölcsönös szeretete. A feladat tehát a magyar dolgozó felé:

A román nép és a többi testvérnép kultúrájának, szabadharcos hagyományainak ismertetése, népszerűsítése. Ha a magyar dolgozók legszélesebb tömegeiben ki tudjuk váltani a román és a többi testvérnép haladó kultúrája iránti lelkesedést, ezzel nagymértékben hozzájárulunk a magyar nacionalizmus álcázott megnyilvánulási formájának, a nemzeti elzárkózásnak felszámolásához. Ezen a talajon lehet aztán a RNK iránti hazafias szeretet kisarjasztani, az őszinte hazafiasságot biztosítani. Csakhogy míg a magyar dolgozók, a magyar ifjúság hazafias nevelése terén ez a cél eléggé tisztázott propagandistái előtt, sokkal kevésbé tisztázott az az út, amelyen ezt célt elérhetjük.

Általános sémákat alkalmazunk. Egyesek a Bolyai Egyetem magyar diákjait ugyanúgy akarják „román hazafiakká” nevelni, mint ahogy a hazafias nevelés például a bukaresti, vagy a iasi-i egyetemen folyik Gyakran szem elöl tévesztik azt, hogy nekünk magyar ifjakat kell a RNK iránti szeretetre nevelni. Nem vesszük figyelembe, hogy milyen korábban szerzett, a hazai környezetből magukkal hozott tudattartalmakkal kell számolnunk. Mi az, amit ebből ki kell gyomlálnunk, s mi az, amit figyelembe kell veyünk, amire rá kell építenünk ezt a hazafiságot. Ha pedig nem vesszük tudomásul, hogy egyetemi hallgatóink magukkal hozták hazulról a haladó magyar nemzeti hagyományok iránti szeretetet, Rákóczy, Kossuth, Petőfi stb. és

hazafias nevelő munkánkban mellőzzük ezt, akkor ilyen irányú propagandánk jelentős mértékben hatástalan marad.

Egyes propagandistáink munkáiban tájékozatlanság, vagy egy sajátos oportunizmus jelentkezik: a román nép, az RNK iránti lojalitást hibásan úgy értelmezik, hogy az lényegében a magyar történelem, a magyar kultúra iránti negatív magatartásra vezet. A magyar dolgozók között kifejtett hazafias nevelésünk gyakorlatában sok helyt nem foglal el méltó helyet, sőt mondhatnók Hamupipőke-szerepet játszik a haladó magyar nemzeti kultúra szeretetére való nevelés.

A politikai oktató formában sok propagandista még azt az elég szerény anyagot sem használja föl, ami e téren hazai kiadóink révén már rendelkezésünkre állna – talán nem is ismerik eléggé ezeket. /pld. „Haladó hagyományok” sorozata./

A burzsoá-nacionalizmus elleni harc, a proletár nemzetköziségre és hazafiságra való nevelés nélkülözhetetlen eszköze az egész emberiség haladó kultúrájának igényes, színvonalas propagandája.

Ennek keretében központi helyet kell elfoglaljon a magyar dolgozók felé irányuló nevelő munka során, a román és a többi együttlakó népek haladó kultúrájának megszerettetése. De az egyetemes emberi kultúrához, annak alkotórészén a sajátos nemzeti kultúrán keresztül vezet az egyedüli járható út. Magyar dolgozókkal a román nemzeti kultúrát csak a magyar nemzeti kultúra megismerése és megszerettetése útján ismertethetjük és szerettethetjük meg.

Hazánk magyar dolgozói internacionalista és hazafias nevelésénél elválaszthatatlan:

– a haladó magyar nemzeti kultúra egészének ápolása és megszerettetése /s ezt kiegészítve a magyar kultúra reakciós hagyományainak bírálata, leleplezése./

– a testvérnépek – elsősorban /de nem kizárólag/ a román nép haladó nemzeti kultúrájának népszerűsítése /az egész emberiség haladó kultúrája propagálásának keretében./

E szétválaszthatatlan két oldal bármelyikének elhanyagolása a marxizmus szellemétől való eltávolodást jelent – vagy a burzsoá-nacionalizmus, vagy a kozmopolitizmus, a nemzeti nihilizmus irányában.

A magyar dolgozók között kifejtett hazafias nevelő munkánk nagymértékben nélkülözi, vagy leszűkíti éppen a haladó magyar nemzeti kultúra népszerűsítését. Ez a propagandista gyakorlat tehát a kozmopolitizmus, a, nemzeti nihilizmus irányában való elhajlást jelent. Ilyen hiányosságok propagandistáink felkészületlenségének hiányos voltából, a marxizmus idevonatkozó tanításainak nem eléggé elmélyített, nem eléggé alkotó jellegű feldolgozásaiból következnek. Így pld. bár propagandistáink jól ismerik Leninnek a marxisták, a proletárok nemzeti büszkeségről szóló tanítását, mégsem foglalkoztak ezidáig azzal a kérdéssel, hogy mi következik e tanításból a nemzeti kisebbségek soraiban kifejtett kommunista nevelő tevékenység számára. A probléma bátor felvetése és tisztázása helyett ezt a kérdést kerülgették és végső soron megkerülték az oktató-nevelőmunkában.

Így tüstént azután, hogy mindezidáig többnyire elmulasztottuk azt a lehetőséget, hogy a haladó magyar nemzeti kultúra által kifejleszthető nemzeti büszkeséget közös hazánk, a szocializmust építő RNK iránti hazafiúi szeretet szolgálatába állítsuk.

Ez azt jelenti, hogy a magyar nacionalizmus elleni ideológiai harcuk során, kiengedtünk a kezünkől egy értékes fegyvert, pontosabban azt jelenti, hogy ezt a fegyvert valójában átengedtük, az ellenségnek.

Hazánk magyar nyelvű kétkezi és szellemi dolgozói számos idevonatkozó kérdésünkre nem kaptak tőlünk választ,

vagy a kérdést megkerülő választ kaptak, ami nem egészítette ki őket, tehát máshova fordultak problémáikkal. Vagyis – eljárásunkkal lényegében kiszolgáltattuk ezeket a tájékoztatlanokat az ellenséges nacionalista befolyásnak.

Pedig lehet és kell fegyverként felhasználni a haladó magyar nemzeti kultúra egészét a magyar nacionalizmus elleni harcunkban, lehet haladó tartalmánál fogva és kell, mert ha elmulasztjuk, kiengedjük kezünkéből, akkor az ellenség ragadja meg, és elsikkasztva, meghamisítva haladó tartalmát, fel tudja használni arra, hogy nacionalista gőgöt váltson ki, hogy nemzeti elzárkózásra neveljen, – hogy különösen a mi viszonyaink közt – a hazug nacionalista kultúrfőlény gondolatát táplálja.

#### b.– A nemzeti nihilizmus jelenségei.

Ilyen jelenségek vannak és meglehetősen zavarólag hatnak, megnehezítik különösen a magyar értelmiségnél, a hazafias nevelést.

Igen sok magyar nemzetiségű párttagunknál és aktivistánkánál jelentkezik egy olyanszerű fonák baloldaliság a sajátosan magyar kérdésekben, amely a románság iránti lojalitás hamis, torz értelmezése során a román nacionalizmusnak tesz engedményeket.

Például: 1.– a kolozsvári marxista-leninista esti egyetem egyik RNK története előadásában a magyar előadó az erdélyi parasztfelkelésről, Erdély XV–XVIII. századbeli történetéről szólva, nem azt hangsúlyozza, hogy ez a földdarab közös hazája volt az évszázadok során az együttélő román, magyar, német stb. elnyomott dolgozó népnek, akik együtt szenvedték el az idegen hódítók és saját uraik igáját, együtt küzdöttek ez ellen stb. hanem hogy Erdély „ösi román föld.”

2.– A jobboldali elhajlás leleplezése után akadt aktivista az áruló magyar származására.

3.– A Bolyai Egyetem egyik pártcsoport gyűlésén, ahol a Scînteia cikk alapján a magyar nacionalizmus elleni harc kérdését tárgyalták meg, az egyetem adminisztrációs osztályának egyik vezetője azt javasolta, vezessük be, hogy a tanszékek és karok román nyelven adják be igényléseiket, különböző beadványaikat a központi adminisztrációs szerveknek, hogy a bukaresti ellenőrök könnyebben és jobban végezhesék ellenőrző munkájukat.

4.– Az Előre /központi magyar nyelvű lapunk/ 1954 szeptember 2-i, 2139. száma Dénes Miklós tollából magyarországi riportot közölt, amelyben a cikkíró Magyarországot több ízben „idegen föld”-nek aposztrofálja. /„Két hét kevés ahhoz, hogy megismerkedjünk egy országgal, vagy néppel, de elég idő, hogy belénk szívódjon... az idegen föld zamata.”... „idő kell, hogy megtanuljuk nemcsak nézni, de látni is az idegen, zajló életet...” stb./

A magyar olvasó megütközik azon, hogy egy magyar újságíró számára a magyar dolgozó milliók élete idegen élet, a földjük idegen föld. Az ilyen írás veszedelmesen rontja az újság hitelét. („Magyarul írnak, de idegenül gondolkoznak.”)

A nyelvhasználat kérdésében jó lenne a látszólag jelentéktelen formai kérdésekben is messzemenően örködni azon, hogy ne adjunk okot különböző félreértésekre és félremagyarázásokra. Például jelenleg a különböző személyi, földrajzi nevek, intézmények, vállalatok stb. nevei magyar szövegekben való használata /sajtó, irodalom, hivatalos iratok, stb./ a lehető legönkényesebb.

Sajtónkban például gyakran találkozhatunk azzal a gyakorlattal, hogy a helységneveket, intézmények neveit indokolatlanul román formájukban használjuk. Elrettentő példa ebből a szempontból a bukaresti Előre sportrovata, amely következetesen „Recolta”-nak nevezi a „Termés” sportkört, „Știința”-nak a „Tudományt”, „Flamura Roșie”-nek a „Vörös

lobogó”-t, „Avîntul”-nak a csíkszeredai „Lendület”-et stb. De vidéki lapjainkban is gyakran olvashatunk például az X-i „Secera și Ciocanul” üzemről, vagy esetleg Cîsnădie-i néptanácsról. Hasonló az eset a „Someșul” büfével /Kolozsvár/ a „Garofița” cukrászdával /Arad/ stb.

Ez a jelenség, a gondolatlanság, a hanyagság, a bürokratikus tunyaság eredménye. De ilyen jelenségek az érzékeny fülű emberekben a rossz emlékü burzsoá-földesúri idők korunkhoz méltatlan emlékét idézik, amikor például eltiltották a helységnevek magyar használatát, amit egyesben a lapcímek erőszakos megváltoztatásáig keresztülvittek. /Például a „Temesvári Hírlap” „Timișoara-i Hírlap” fejléccel jelenhetett csak meg, az „Erdély” c. turisztikai lap „Transilvania”- ra kellett változtassa a nevét stb./

E félreértésekre, és főként félremagyarázásokra alkalmas adó fejetlenség megszüntetése végett, jó lenne, ha illetékes nyelvészek bevonásával, országos érvénnyel szabályoznák a különböző személy-, helység-, intézmény-, vállalat- stb. nevek használatát, a magyar nyelvben, a helyes magyar nyelvérzéssel összhangzó elvek alapján.

Továbbá, ha a vegyes lakosságú vidékeken a vasútállomások, útjelző táblák, hivatalos papírok, cégtáblák, stb. feliratait az együttlakó népek nyelvein is feltüntetnék /szempont a történelmileg kialakult és általánosan használt név/. Például: 1.– Sibiu–Hermannstadt – Nagyszeben; 2.– Cluj–Kolozsvár; 3. – Câmpia Turzii – Aranyosgyéres; 4. – Orașul Stalin – Sztálinváros – Sztalinstadt; Vagy: „Bufetul Someș” – Szamosbüfé stb.

A magyar sajtóban például – nemcsak Nagydisznód /Cîsnădie helyett/, Felek /Feleac helyett/ de Bukarest, Konstanca, Krajova stb. Ezzel szemben Giurgiu, Bârlad, Huși stb.

Nyelvapolásunk is megköveteli a névhasználat ilyenszerű szabályozását, de politikailag is jelentősége lenne ennek: a kákán csomót keresőknek nem adnánk alkalmat az okvetlenkedésre. Negatív hatást kelt értelmiségi körökben egyes magyar anyanyelvű aktivistáknak a magyar nyelv, a magyar kultúra kérdései iránt tanúsított közömbössége, amiről már más helyen említést tettünk. Ezek az elvtársak úgy gondolják, akkor védekeznek eredményesen a magyar nacionalizmus hatása ellen, ha eleve rideg és gyanakvó magatartást tanúsítanak a magyar ügyekkel szemben. A legtöbbször a kisebbségi ügyekkel szembeni szűkkeblű, rideg álláspontot éppen ezek az aktivisták és nem román elvtársak képviselik.

Ezt a hozzánk közelebb álló értelmiségiek, ártalmas túlbuzgóságának, hamis lojalitásának, a felelősségtől, a nacionalizmus gyanújától való félelemnek tulajdonítjuk. Azoknak a fejében azonban, akik bár osztályhelyzetüknél fogva mellettünk kéne álljanak, de ma még idegen befolyás rabjai – könnyen megfogamzik az az ártalmas gondolat, hogy az ilyen aktivisták a román sovinizmus magyar strómanjai. Az ilyen aktivisták aztán igen népszerűtlenek ezen értelmiségiek előtt.

7.– Ide tartozik még az a jelenség, hogy a magyar sajtó általában úgy értelmezi azt a feladatot, hogy a tüzet a magyar nacionalizmus ellen kell irányítsa, hogy kizárólag csak a magyar nacionalizmust ostorozza és a román sovinizmussal szemben csak elvi megállapításokig megy el.

Így a gyanakvóvá vált értelmiségi előtt úgy tűnik, mintha a párt a nacionalizmus elleni harcot úgy fogná fel, hogy csak a magyar nacionalizmus ellen kell harcolni, hogy román részről nem áll fenn sovinizta veszély.

Jellemzően ebbe a kategóriába tartozik a következő kijelentés: „árgus szemmel, drákói szigorral csapunk le a magyar nacionalizmusra, de a román sovinizmus elleni harc csak szavakban létezik”

Az előbbiekkal kapcsolatban meg kell még jegyeznünk azt is, hogy az utóbbi időben megint kevesebbet foglalkozik sajtónk a nacionalizmussal, s ha ír róla az esetek többségében az adott írás inkább azt szolgálja, hogy a lap munkatervében szereplő pontnak formálisan eleget tegyenek. Ez arra utal, hogy sajtónkban újra jelentkezik ez a tendencia, hogy a nacionalizmus elleni harcot csak esetenkénti kampányfeladatnak tekintse.

### c.– A román nyelv elsajátításának kérdése.

A.– Egyetemünkön nagy nehézséget okoz az, hogy bár a román nyelv oktatása már alapfokú és középiskoláinkban is programba van iktatva, mégis az egyetemre kerülő ifjúság jelentős része nem tud románul, nem tudja használni a román szakszöveget. Ez a helyzet elsősorban az egyes alapfokú és középiskoláinkban folyó román nyelvoktatás alacsony színvonalából, igénytelenségéből, magyar iskoláink román nyelv és irodalom szakos tanerőinek gyenge szakmai felkészültségéből, hiányos hivatástudatából ered – abból, hogy nem küzdenek annak a spontán ellenállásnak a leküzdéséért, elhárításáért, amelyet a nem ismert nyelv elsajátításával járó objektív nehézségek kiváltanak iskolásainknál.

Súlyos hiba volna azonban nem látni azt, hogy román szakos tanáraink csökkent hivatástudatának, iskolásaink spontán ellenállásának a nem ismert nyelv nehézségeivel szemben, annak, hogy egyes iskoláink ezt a kérdést elhanyagolják, lelkiismeretlenül kezelik, politikai színezete is van, hogy a magyar nacionalizmus kihasználja és felnagyítja az ezen a téren jelentkező objektív nehézségeket, és mindent megtesz, hogy fokozza az ellenállást a román nyelv tanulásával szemben.

Ilyen körülmények között jön létre az az eredmény, hogy főiskolára kerülő hallgatóinknak jelentős része nem tud



románul, vagy csak gyengén bírja a nyelvet. Ilyen körülmények közt kell az egyetemi oktatásba is bevezetni a román nyelvet, mint kiegészítő tárgyat.

A román nyelv és irodalom ma az egyetem minden karára és szakára kiterjesztett, általánosan kötelező kiegészítő tantárgyként szerepel. Ennél a tárgynál azonban a követelmény nem-szakosoknál a középiskolai tananyagra korlátozódik. A román nyelv tanítása az egyetemen mindaddig szükségesnek bizonyul – s a hallgatók egészségesen gondolkodó többsége egyetért ezzel – amíg középiskoláink román nyelvoktatása nem emelkedik a követelmények színvonalára. Az egyetem vezetősége és párt-alapszervezete helyesen tekinti ezt a kérdést az egyetemen folyó hazafias nevelés szerves részének, a vele szemben jelentkező ellenállást olyan jelenségnek, amely mögött nacionalista tartalmak bújhatnak meg. Ilyen ellenállás ugyanis létezik a román nyelvórákkal szemben a hallgatók bizonyos csoportjainál. Ez az ellenállás egyeseknél a tanulás elhanyagolásában, az órákról való elmaradásban a román vizsgák lebecsülésében nyilvánul meg.

Kétségtelen, hogy az ilyen jelenségekben joggal feltételezhető az egészségtelen politikai befolyás hatása.

Az azonban, hogy ezek a jelenségek évek óta lényegében változatlanul fennállnak, hogy e kérdésben lényeges javulás nem mutatkozik, úgy látszik, nemcsak a hallgatók egyes csoportjai helytelen gondolkodásán múlik, hanem bizonyos mértékben azon is, hogy az egyetem vezetősége és pártalapszervezete ezidáig elég sablonos módszerekkel küzdött ellene, nem vizsgálta meg elég konkrétan az egyetemen folyó román nyelvoktatás mai rendszerével és módszereivel kapcsolatos különböző ellenvetéseket. Ez ellenvetések között vannak olyanok is, amelyeket figyelembe véve nagymértékben javítani tudnánk a román nyelvoktatás menetén, a hallgatók magatartásán.

Például a román órák látogatásának általános kötelező voltát a román nyelvet jól bíró hallgatók méltánytalannak tartják magukra nézve, mert arra kötelezi őket, hogy olyan órákon vegyenek részt, amelyek számukra nem nyújtanak újat, nem fejlesztik tovább nyelvismeretüket, tehát lényegében haszontalanok. Ugyanígy, amikor az oktatás színvonalát a gyengébbek színvonala határozza meg, a jobban tudók hasonlóképpen úgy látják, hogy egy helyben topogásra vannak ítélve. /A román órákról hiányzók számát egyes vélemények szerint nagymértékben szaporítják azok, akik a fenti alapon gondolkoznak, hogy ők ezeken az órákon nem tanulnak újat./ Úgy néz ki, hogy az egyetemen a román órák négy éven keresztül általános kötelező volta, amely nincs tekintettel a diák effektív nyelvismeretére – mint minden egalitarista jellegű intézkedés – fékezi a román nyelv tanulását, olyan helyzetet teremt, hogy az évfolyam a felelőtlen és lusta diákok után kell igazodjon.

Javasoljuk, hogy az illetékesek tegyék megfontolás tárgyává a nem-szakosok román /és esetleg orosz/ nyelvoktatásánál egy olyan rugalmasabb rendszer kidolgozását, amely érdekeltté tegye a hallgatókat e nyelvek elsajátításában, amely reális előnyt biztosítson azok számára, akik bírják a nyelvet.

Ilyen lenne például, ha a román órákat és vizsgákat csak azok számára tennék kötelezővé, akiknek ismerete ezen a téren valóban hiányos.

A felvételin a román nyelvvizsgát tegyék sokkal szigorúbbá, olyanná, hogy azon a vizsgáztató bizottság valóban meggyőződhesen arról, hogy a felvételiző milyen mértékben bírja a román nyelvet.

E vizsga alapján a bizottság döntsön arról, hogy a hallgató felmenthető-e a felkészültsége alapján a román órák és vizsgák kötelezettsége alól. Azokat, akiknek nyelvismerete nem

kielégítő, utasítsa kezdő, illetve haladó csoportokba. Ezek számára tegye lehetővé, hogy ha év végi vizsgájukon olyan előmenetelt tudnak felmutatni, amely megfelel az egyetemi igényeknek, a következő évben már ne kelljen román órákra járniuk.

Olyan rendszerről van itt szó, amely abból indul ki, hogy az egyetemi fokon a román nyelv oktatását nem-szakosok számára csak az a körülmény teszi szükségessé, hogy számos középiskolánk ezzel a feladatával adós marad. Olyan rendszerről, amely a hallgatót serkentse a lemaradása behozásában, világosan kimutatva, hogy csak a téren kifejtett szorgalmától és elért eredményeitől függ, hogy az egyetemen egy vagy három évig kell-e tanulnia a román nyelvet.

Egy ilyen rendszer, amely lényegében egy alapvizsgálathoz kötné a román nyelvórák kötelező látogatását, s ez alapvizsga letétele után, amelyet a hallgató egyetemi tanulmányai megkezdésekor, sőt, a felvételi vizsga keretében is, vagy egyetemi tanulmányai alatt bármikor lehet, de amely nélkül pld. az utolsó éves vizsgáira nem jelentkezhet, tehát nem abszolválhat – azért serkentené a hallgatókat a román nyelv elsajátításában, mert tanulmányi szempontból előnyösebb helyzetet biztosítana, a román nyelvet jól bírók számára /kevesebb heti óraszám és kevesebb vizsgakötelezettség/

Egy ilyen oktatási rendszer bevezetése az egyetemen a középiskolásokra is pozitív hatást gyakorolna a román nyelv elsajátítása terén.

Továbbá: míg a román nyelv jelenlegi egyetemi oktatási rendszere nagymértékben nyújt lehetőséget arra, hogy ellenséges elemek a román nyelv kötelező tanulásával szemben szítsák az elégedetlenséget, és elbagatellizálva a román nyelvtanulás jelentőségét /ki nem kapott még diplomát, mert nem tudott románul?/ visszatartsák a hallgatókat ettől, addig egy ilyen új oktatási rendszer a hallgatókat szembeállítaná az ilyen

nacionalista törekvésekkel, és ebben a kérdésben határozottan elszigetelné ezeket.

B.– A román nyelv oktatásának kötelező bevezetését a nemzeti kisebbségek iskoláiban általában helyesli a magyar közvélemény. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezen a téren is ne jelentkeznének olyan aggályok, amelyek bizonyos zavart ne okoznának. Nem azt kifogásolják, hogy a magyar iskolákban tanítjuk a román nyelvet, de egyesek számára problémát jelent az, hogy ezen a téren is kormányunk szem elől téveszti a kölcsönösség elvét. /A magyar körök általában minden vonalon a kölcsönösség kérdésében a legérzékenyebbek./

Ebben a kérdésben az aggályukat így fogalmazzák meg: Ha a kisebbségi iskolákban kötelező a román nyelv, akkor a vegyes lakosú vidékek román iskoláiban miért nem tanítják annak a népnek a nyelvét, amellyel az adott vidék román lakossága együtt él, a magyar, német szerb nyelveket stb. Ez nagymértékben megkönnyítené a kölcsönös érintkezést, egymás kölcsönös megbecsülését.

Ez elgondolással kapcsolatban két olyan érveléssel találkoztunk, amely mellett, hogy a hasonlat kifogás alá eshetik – igen egészségtelen kombinációkra, spekulációkra készítheti főként az ingadozó elemeket:

Az egyik ilyen érv a horthysta Magyarország iskolapolitikájára hivatkozik. Eszerint Észak-Erdély magyar középiskoláiban a horthysta megszállás alatt tanítottak a román nyelvet.

A másik érv szovjet példára hivatkozik. A Szovjetunióból visszatért diákok szerint például Ukrajnában egyrészt az ukrán anyanyelvű iskolákban kötelező az orosz nyelv, másrészt az ukrainai orosz nyelvű iskolákban kötelező az ukrán nyelv tanítása.

Egy másik változata ugyanennek a kérdésnek: Miért nincs magyar nyelv és irodalom tanszék a kolozsvári „Babeş”

vagy a bukaresti „Parhon” egyetemen. És hozzáteszik, hogy a moszkvai egyetemnek van úgy román, mint magyar nyelv és irodalom tanszéke, hogy a budapesti egyetemen is van román nyelv és irodalom tanszék, a prágai egyetemen is van magyar nyelv és irodalom tanszék stb.

Ezt a kérdést tudomásunk szerint román részről is felvetették már. Úgy értesültünk, hogy a Babeş Egyetem történelem karán valamint a nyelv és irodalom karon működő egyes professzorok szakmai szempontból hiányolták azt, hogy a kolozsvári román egyetemi ifjúság nem ismeri a magyar nyelvet, ami a fenti két szakon jelentős mértékben hátráltatja a tudósképzést és a tudományos munkát. A szaktanárok szerint Erdély történelmével, a román irodalom erdélyi ágának történelmével nem lehet tudományos igénnyel foglalkozni a magyar nyelv ismerete nélkül, mert a forrásmunkák nagy része magyar nyelvű. A régi szakkáderek bírják is a magyar nyelvet, ezzel szemben az ifjabb generáció nem. Az illető szakprofesszorok értesülésünk szerint már felvetették azt a javaslatot, hogy a Babeş Egyetem érdekelt szakjain mint kötelező segédtárgyat vezessék be a magyar nyelv és irodalom oktatását.

A felvetődő szempontok alapján úgy véljük helyes, hogy felsőbb fórumaink figyelmét felhívjuk erre a kérdésre. Úgy véljük, hogy helytelen lenne nacionalista szörszálhasogatásnak tekinteni és meggondolás nélkül elvetni azt a véleményt, hogy a vegyes lakosságú területek román iskoláiban hasznos lenne oktatni az adott terület kisebbségének nyelvet és irodalmát.

Kétségtelen, hogy ennek bevezetése – túlzás nélkül – hatalmas mértékben megerősíthetné a nemzeti kisebbségek bizalmát a román demokráciában, hogy rendkívüli hatóerejű érveket biztosítana a kommunisták számára a nemzeti kisebbségek körében jelentkező nacionalistákkal szemben, hogy nagymértékben kirántaná a nacionalisták lába alól a talajt.

Egy ilyen lépés azon kívül végső soron csak erősítené az együtt élő népek kapcsolatát, tehát jelentős mértékben előmozdítaná együtt élő népeink morális – politikai egységét.

Felmerül a kérdés, hogy milyen hatást váltana ki ez a románság felé. Kétségtelen, hogy a román demokratikus közvélemény helyeslésével találkozna. De számolni kell azzal is, hogy a román sovíniszták – mint annyi más alkalommal – nem fognak visszariadni semmiféle demagógiától, hogy rendszerünkre ráüssék ezzel kapcsolatban a románellenességet, a nemzetietlenséget stb.

S ha adminisztratív úton történne ilyen lépés, bizonyos sikerülne nekik bizonyos elmaradt elemeket megzavarni. Úgy hisszük azonban, hogy teljes lenne a politikai sikere a román közvélemény felé is, ha ez nem adminisztratív jellegű intézkedés formájában jelentkezne, hanem a haladó román közvélemény, például egy-két román középiskola szülői tanácsának javaslata formájában vetődne fel.

/Ez a megoldás – amennyiben helyeslésre talál – lehetővé tenné azt is, hogy kezdetben csak fokozatosan vezessék be a magyar, illetve német, illetve szerb stb. nyelvet a román középiskolákban és fokozatosan terjesszék ki, amit a kezdeti káderproblémák is indokoltá tesznek./

Egy ilyen lépés kétségtelenül bizonyos új kiadásokat jelentene iskolapolitikánkban, tehát gazdasági áldozatokat követelne országunktól. A politikai siker azonban minden bizonnyal sokszorosán felérne az ilyen anyagi megterheléssel.

Ettől függetlenül a Bolyai Egyetemen folyó román nyelvoktatás hatásossá tételére a már jelzett szervezési szempontokon túl szükségesnek látjuk a fokozott politikai felvilágosító munkát, például olyan rendezvények tartását, ahol a hallgatóság találkozna a román kultúra olyan képviselőivel, akik bírják a magyar nyelvet /pld. Beniuc, Jebeleanu vagy

Petrovici akadémikus, Bugnariu professzor stb./ akik arról beszélnének a hallgatóknak magyar nyelven, hogy mit nyújtott nekik a magyar nyelv, a magyar irodalom, a magyar kultúra ismerete – ebből, mint morális kötelezettség adódna: mit jelent a magyar értelmiség számára a román nyelv ismerete stb. stb.

És más ehhez hasonló igényes propaganda.

/Hallgatóságunk számára leírhatatlan élmény volt Groza Péter látogatása az egyetemen, aki román létére, nagytekintélyű államférfi létére, megtisztelte őket, fiatal magyar diákokat azzal, hogy magyarul beszélt./

6.– A nemzeti kérdéstről szóló marxi-lenini tanítás hazánk viszonyaira való alkalmazásának néhány problémája.

Az előbbiekből az derül ki, hogy a párt és állami szerveink is gyakorlott politikai munkájuk során több esetben elhanyagolták a nemzeti kérdést, több esetben nem tanúsítottak kellő elmélyülést ebben a kérdésben, s ebből olyan helyzetek származtak, amelyeket felhasználhatott a nacionalizmus zavarkeltésre, a bizalmatlanság elhintésére.

Többeknek az a véleménye, hogy a gyakorlati politikai munka e hiányosságai összefüggésben vannak azzal, hogy a nemzeti kérdésnek hazánkban jelentkező sajátosságai nem eléggé képezték elmélyült elméleti vizsgálódás tárgyát, hogy nem alkalmaztuk eléggé alkotó módon a marxizmus idevonatkozó tanításait, hogy nem dolgoztuk ki eléggé sajátos helyi viszonyainkra.

Sokan úgy látják, hogy ezen a téren meglehetősen mereven és dogmatikusan alkalmazzuk a nemzeti kérdés Szovjetunióbeli megoldásának tapasztalatait, anélkül, hogy kellően figyelembe vennénk, azokat az igen lényeges eltéréseket, amelyek a mi helyzetünket jellemzik és megkülönböztetik a Szovjetunióbeli helyzettől:

– az eltérő történelmi kifejlődéstől meghatározva más a viszony a román nemzet és a romániai nemzeti kisebbségek /pld. magyarok/ között, mint a nagyorosz nemzet és a Szovjetunióbeli nemzetiségek között. /Az előbbieken már utaltunk erre./

– a magyar nemzeti kisebbség soraiban jelentkező nacionalizmus bonyolultabb és veszélyesebb, mint a Szovjetunióbeli nemzetiségek helyi nacionalizmusa, hiszen a romániai magyarság a múltban nemcsak elnyomott kisebbség



volt, de az elnyomó többségi nemzethez is tartozott /1919 előtt és 1940-44 között./ Emlékeiben ott lappang a magyar fasizmus mételyező élményanyaga. A fasizmus és az irredentizmus hatására a magyar nacionalizmus türelmetlenné, vaddá lett a régi nacionalizmushoz viszonyítva. Ilyen körülmények között a magyarság körében nagyobb a hatósugara a nacionalizmusnak, mint annak idején a nagyoroszok között volt.

– Ugyanakkor a román nacionalizmusnak is nagyobb a hatósugara a románság között, mint annak idején a nagyoroszok között a nagyorosz sovinizmusé volt, ez a nacionalizmus is türelmetlenebb, vadabb, mint általában a nacionalizmus régi megnyilvánulásai, mert a többségi román nemzet is átment a fasiszta fertőzés időszakán, amely itt sem múlt el nyomtalanul.

– Magyarország szocializmust építő népi demokratikus ország és nem tőkés ország, mint azok a SzU-val határos országok, ahol a Szovjetunió nemzetiségeinek testvéri csoportjai élnek /örmények, azerbajdzsánok Törökországban, illetve Iránban stb./.

Mind e vonások és még mások következtében sok szempontból eltérő a romániai nemzetiségi kérdés a Szovjetunióbelinél, s ha lényeges vonásaiban megegyezik is, ezeket az eltéréseket figyelembe kell venni gyakorlati munkánknak.

Ezekkel függ össze néhány igen akut elméleti kérdés, amelyeknek nem kellő tisztázottsága nemcsak propaganda munkánkban, de egyes állami és pártszervünk politikai gyakorlatában is gyakran negatív módon érezteti hatását. Felsoroljuk itt e nem kellőleg tisztázott elméleti kérdések néhányát:

a.– A magyar kultúrfölény nacionalista jelszava.

Ezzel a demagóg, hazug jelszóval igyekszik a magyar reakció /eléggé sikeresen!/ táplálni a nacionalista gőgöt,

indokolni az uralmi pretenciókat, az együtt élő más népekkel, és különösen a román néppel szemben. A kultúrfőlény kérdésében propagandánk megelégszik az apodiktikus tagadással /kultúrfőlény pedig nincs, aki ezt nem fogadja el, az reakció/, ahelyett, hogy meggyőzően fejtenénk ki, hogy miért tudománytalan a kérdés ilyenszerű felvetése. Propagandánk rendszerint szemet huny afelett, hogy a reakció ebben a kérdésben a két nemzet különböző feltételek között való kifejlődése során adódó konkrét tényanyagra épít, ezekre hivatkozik, ezeket értelmezi hamis módon. Mi – ahelyett, hogy az értelmezésbe becsúsztatott hamisításokat, a hazug konklúziókat lepleznénk le, a marxista elemzés világánál mutatva ki a két nemzet kifejlődése közötti eltérés objektív feltételeit és jelentőségét, kihangsúlyozva a közös vonásokat és jövőbeli perspektíváját – szőröstül-bőröstül elvetjük a kérdést, félünk tőle, mert hiányzik e kérdés marxista elemzése. Ilyen körülmények között a mi propagandánk nélkülözi a meggyőző erőt, míg a nacionalisták lépten-nyomon tényekre, adatokra hivatkozva fertőznek.

b.- A romániai magyar nemzeti kisebbség nemzeti kultúrájának kettős jellege mint probléma.

Értelmiségi köreinkben ez a kérdés így jelentkezik: /Része a RNK kultúrájának és egyidejűleg rész az egyetemes magyar kultúrának is./ Ezt az elméletileg igen bonyolult kérdést mindezidáig csak odavetett, felületes, egyoldalú megállapításokkal intéztük el. Jelentkezik az a tendencia, hogy csak azt hangsúlyozzuk, hogy a RNK kultúrájának része. Sőt, az elméleti tisztázatlanság ebben a kérdésben olyan otrombaságokra is vezetett, hogy egyes romániai irodalmi körök a romániai magyar irodalmat „magyar nyelvű román irodalomnak”-nak nevezték. /„Literatura română, de limba maghiară.”/ Vagy a Bolyai Egyetem marxista szemináriumán a szemináriumvezető azt bizonygatta, hogy a romániai magyar

nemzeti kisebbség és a többi nemzeti kisebbségek a román nép szerves részét alkotják.

Egyik elvtárs véleménye szerint az a felfogás, hogy a romániai magyar nemzeti kisebbség kultúráját a magyar nemzeti kultúrától teljesen különállónak kell tekinteni, igen negatív gyakorlati következményekkel is járt, például azzal, hogy 10 évvel felszabadulásunk után iskoláink, tanulóink nem rendelkeznek még a klasszikus magyar irodalom törzsanyagával sem /pld. a Toldi, János vitéz, Arany balladái, Csokonai versek stb./ mert állítólag ezeknek a kiadása nem lenne a mi feladatunk. A romániai magyar nyelvi könyvkiadásnak egyesek szerint főként a Románia területéhez kapcsolódó magyar irodalmi művek kiadása a feladata, viszont a Magyarországból bejövő könyvek túl drágák és kis példányszámúak.

c.– A nemzeti kisebbségek hazafias nevelésével kapcsolatos elméleti kérdések.

A nemzeti kisebbségek körében kifejtett hazafias és proletár-internacionalista neveléssel kapcsolatos elméleti kérdések, mint pld. a nemzeti nihilizmus mibenléte, a nemzeti büszkeségről szóló lenini tanítás alkalmazása a nemzeti kisebbségek esetében stb. /Az előbbieken erről is már részletesen szóltunk./

d.– Az asszimiláció kérdése általában.

Ennek a kérdésnek is hiányzik a kellő marxista megvilágítása, ami azt jelenti, hogy ott, ahol felmerül a tájékozatlanság, félreértések kísérik. Ennek a kérdésnek azonban sajátos vonatkozása is van:

e.– A csángó kérdés.

Történész körökben e kérdésben két egymással ellentmondó felfogás jelentkezik:

Az egyik felfogás a moldvai csángók elrománosítási folyamatát úgy tekinti, mint egy helyes, egészséges folyamatot,

amit elő kell segíteni, teljessé kell tenni. Tehát például: nincs szükség magyar nyelvű iskolákra a csángóvidéken. Ez az álláspont lenini tételekkel próbálja alátámasztani igazát. Azzal ugyanis, hogy Lenin maga is ellene volt a „dezasszimilációnak”, mert marxista szempontból fő kérdés az, hogy milyen nemzeti formában tudjuk közvetíteni valamely nép felé a szocialista eszméket. Minthogy a moldvai csángók mind tudnak románul, sőt minthogy ők maguk sem kívánják a magyar iskolákat, ebből a szempontból – úgymond – fölösleges fáradság s a feladatok bonyolítása maguknak az érdekelteknek akarata ellenére költséges intézményeket teremteni számukra, amelyek a magyar kultúrát közvetítsék, amelyeknek az lenne a szerepe, hogy vissza magyarosítsák a csángókat.

A másik álláspont szerint ez az eljárás csak ott jogos, ahol a románosodási folyamat már a magyar anyanyelv elvesztése, kihalása fokára jutott. A moldvai csángók jelentős részénél azonban a múltbeli tüzzel-vassal való románosítási politika ellenére, a magyar nyelv – anyanyelve a csángó lakosoknak, virágzik a sajátos csángó-magyar folklór. Tehát ebben az esetben nincs szó dezasszimilációs politikáról, csak a szocialista állam nemzetiségi politikájából következő jogok biztosításáról /anyanyelven való oktatás joga/ a nemzeti kultúra szabad fejlesztésének joga/ Az, hogy ezek a csángók mind tudnak románul, semmi esetre sem lehet érv amellet, hogy nincs szükségük magyar iskolákra. Ami azt a nézetet illeti, hogy maguk a csángók sem kívánják a magyar iskolákat, hogy akarataik ellenére erőltetnék rájuk a magyar iskolát, magyar kultúrát, arra ez az álláspont azt válaszolja, hogy ha egyes helyeken lettek volna ilyenszerű megnyilvánulások, azok annak a szellemi terrornak, fenyegetőzéseknek tudhatók be, amellyel a katolikus egyház, a katolikus papok, a csángó-kulákok segítségével még ma is üldözik a magyar nyelvet, a magyar dalokat, abban való igyekezetükben, hogy a csángók

elrománosításával román katolikusokat teremtsenek a maguk számára. Hivatkoznak számos esetre, amikor ezek a reakciós elemek, katolikus papok és kulákok ezt a vallásos sötétségben élő népet ma is kiátkozással, gúnnyal, a testi és szellemi terror minden lehetséges eszközével megfélemlítés alatt tartják. /Durcoviciu iași-i római katolikus püspök jelszava: „A magyar nyelv az ördög nyelve, aki magyarul beszél, az ördöggel társalog.” Ebben a terror atmoszférában fordulhat elő az, hogy a csángók egy része nyíltan nem meri vállalni a magyar iskolát, hogy csak titokban, négy fal között mer magyarul beszélni, énekelni, hogy az idegennel szemben ebben a kérdésben végtelen bizalmatlan. A moldvai csángó-vidéken járt folklór-gyűjtők és nyelvészek szerint az idegen előbb le kell győzze a bizalmatlanság légkörét, ami nem könnyű feladat, de ha ez sikerül, akkor a fonókon, kalákákon, lakodalmakon, névnapokon és más családi ünnepélyeken a magyar nyelvterület egyik legélőbb és leggazdagabb folklórja bontakozik ki előtte, amelynek dokumentuma, az a több mint 300 oldalnyi csángó folklór-kötet, amelyet most jelentetett meg az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó. Ez a kötet azt bizonyítja, hogy a magyar iskola nem visszamagyarosítást, hanem népi kultúrszükségletet jelent a csángók számára. Ha mást tennénk, azzal a katolikus reakció malmára hajtánák a vizet, azzal a burzsoá-földesúri rendszer beolvasztó politikáját folytatnánk.

E két merőben ellentétes álláspont képviselői nem szükségszerűen nacionalisták szubjektíve, de a két álláspont mögött szükségszerűen felsorakozik a román, illetve magyar nacionalizmus is. Tehát semmi esetre sem lehet egyiket is azon az alapon elvetni, hogy valamelyik nacionalista azt magának vallja. Az is bizonyos, hogy a két álláspontból csak az egyik lehet helyes. De hogy melyik helyes, azt nem lehet sem az íróasztalnál sem a felületen mozgó kiszállások útján eldönteni. Itten csakis a csángókérdés román és magyar szakértői, marxista

nyelvészek, néprajzosok, történészek, elmélyült munkája révén s a politikailag legfejlettebb csángók segítségével lehet helyes eredményre jutni. De a kérdést el kell dönteni, mert különben csak táplálja a román és magyar nacionalizmust bizonyos szakkörökben.

f.– A nemzeti kérdés megoldódott kérdés a RNK-ban.

Ezt a megállapítást, amely hivatalos álláspontnak számít, a marxizmussal behatóbban foglalkozó, a kérdést és megvalósításainkat állandóan figyelemmel kísérő értelmiségiek és fejlett munkások /köztük számos propagandista/, románok és kisebbségiek egyaránt nem értik, és számos olyan ellenvetéssel élnek, amelyek nem kerülhetők meg.

Ez a tétel ismeretünk szerint írásos dokumentumban először 1953 januárjában jelent meg (Gh. Gheorghiu Dej: A népi demokratikus rendszer további erősödése a RNK-ban, Igazság, /Kolozsvár/ 1953. I. 29.), de a kolozsvári propagandisták jól emlékeznek rá, hogy ez a tétel már egy évvel előbb, 1951 őszén, Kolozsvárt, mint hivatalos tétel jelentkezett, és már akkor számos ellenvetést váltott ki, de ideológiai és politikai oktatásunkban helyet kapott.

– Ezzel kapcsolatos az első ellenvetés, amely szerint ha a nemzeti kérdés már 1951-1952-ben megoldott kérdés lett volna, ahogyan ezt már akkor tanítottuk – akkor mi szükség volt arra, hogy 1952 nyarán létrehívjuk a Magyar Autonóm Tartományt?

– A második ellenvetés már ennél sokkal keményebb diónak bizonyult. Ha a nemzeti kérdés az antagonisták társadalom talaján jön létre, hogyan lehet megoldani, felszámolni még mielőtt az a talaj, az antagonisták társadalom talaja fel nem számolódik? (Addig pártoktatásunkban úgy tárgyaltuk, hogy a nemzeti kérdés csak a kizsákmányolás-mentes szocialista társadalomban oldódik meg véglegesen. Ezt a tételt alátámasztja az, hogy a nacionalizmus az

átmenet szakaszában még léteznek, sőt a kizsákmányoló elemek szítják, gerjesztik a nacionalizmust. Lehet-e ilyen körülmények között azt állítani, hogy mi már megoldottuk a nemzetiségi kérdést?

Ez ellenvetéssel szemben, annak bizonyítására, hogy a nemzeti kérdés mégis megoldottnak tekinthető a következő érvelést ismerjük: Valóban van még nacionalizmus, ez azonban csupán azt jelenti, hogy folytatni kell a harcot a régi tudatmaradványok felszámolásáért, az ellenséges elemek elszigeteléséért, demagógiájuk leleplezéséért. Azonban, ami a kérdést, mint állampolitikai kérdést illeti – megoldott kérdéstről van szó, mert a párt és a népi demokratikus állam ezidáig már megtett minden megtehető politikai, jogi, közigazgatási, kulturális és gazdasági intézkedést, ami a nemzeti kisebbségeknek a román néppel való teljes egyenlőségét biztosítja. Tehát: a nemzeti kérdést, mint állampolitikai kérdést megoldottuk. Ami még hátra van: harc a nacionalizmus ellen, a dolgozók internacionalista nevelése, az ellenséges elemek leleplezése, elszigetelése – már nem állampolitikai kérdés, hanem a társadalom átneveléséhez tartozó feladat.

Ezzel az érveléssel szemben a következő ellenvetések ismeretesek.

a.– A harc a nacionalizmus ellen, a dolgozók internacionalista nevelése, az ellenséges elemek elleni harc – a népi demokratikus állam funkcióihoz tartozik, tehát maga is állampolitikai kérdés.

b.– Az, ami az érvelés szerint a nemzeti kérdés megoldását jelenti, abból állna, hogy a hatalomra jutott proletáriátus bizonyos törvényeket hoz, intézményeket hoz létre, gazdasági programjában szem előtt tartja, a nemzetiségi vidékek fejlesztését – tehát lényegében adminisztratív intézkedéseket ölel fel, amelyek keretül szolgálnak a nemzeti kisebbségek egyenlőségének biztosítására. De ugyancsak állampolitikai

kérdés, hogy ezt a formát milyen tartalommal töltik meg. Az államnak és pártnak ezen a téren a legaktívabb szerepe kell hogy legyen, mert ha ez elmarad, a demokratikus keretben reakciós tartalom fog megbújni. Tehát a tartalom kérdése is állampolitikai kérdés.

c.– A nemzetiségi kérdés megoldása nem merülhet ki bizonyos számú intézmény létrehozásában, bizonyos keret megteremtésében. A tartalmon túl e keret állandó továbbfejlesztése is hozzá tartozik ennek a kérdésnek a megoldásához. Ide tartozna magyar vonatkozásban olyan problémák, mint a növekvő kulturális szükségletek biztosítása /a román nép kulturális szükségleteinek biztosítása arányában./ Például:

- könyv, folyóirat-sajtó. A magyarországi termékek behozatala, hazai kiadványok;

- a magyar tudományos élet fejlődéséhez szükséges magyar nyelvű publikációs lehetőségek biztosítása;

- és több más, az előbbieken már jelzett probléma.

/Mindezek állampolitikai kérdések./

d.– Metafizikus és erőltetett az az érvelés, amely a nemzetiségi kérdést állampolitikai kérdésként kezelve leredukálja, skatulyázza: „ilyen értelemben megoldott, más szempontból még vannak feladatok.” Ha a nemzetiségi kérdés az osztályharcra összefüggő, annak alárendelt kérdés, ha az osztályharc nem csupán „állampolitikai kérdés”, hanem a legáltalánosabb értelemben vett politikai kérdés, ha az osztályharc esetében fel sem merül az, hogy „tehet-e még a párt és az állam ezen a téren többet, mint amennyit már megtett – mint ahogy felvetik egyesek a nemzeti kérdéssel kapcsolatosan –, akkor ebből az következik, hogy ami áll az osztályharc „megoldására”, az áll a nemzetiségi kérdés megoldására is.

e.– Az a tétel, hogy a nemzeti kérdés megoldott kérdés a RNK-ban, gyakorlatilag a kérdésben szajtátíságot, a



bürokratikus kényelmességet táplálta, takaróul szolgálhatott a különböző sovinizta törekvéseknek, hiszen ha ez a kérdés megoldott kérdés, akkor mindenféle „okvetlenkedőt” könnyen el lehet intézni.

f. – És végül még egy figyelemre méltó ellenvetés: Azt mondjuk, azért megoldott kérdés a nemzeti kérdés hazánkban, mert a párt és az állam már megtett minden megtehető intézkedést, ami a nemzeti kisebbségeknek a román néppel való teljes egyenlőségét biztosítsa.

Sztálin viszont nem bizonyos számú intézkedésektől teszi függővé a nemzeti kérdés megoldását, hanem a nemzeti kérdés osztálylényegével hozza összefüggésbe, vagyis azzal: „Hogy helyesen rendezzük a volt uralkodó nemzet proletáriátusának és a régebben elnyomott nemzetiségek parasztságának kölcsönös viszonyát.”

„Ha majd a proletáriátusnak sikerül a más nemzetiségű parasztsággal olyan viszonyt teremteni, amely el tudja oszlatni annak a bizonytalanságnak minden maradványát, melyet a cárizmus évtizedes politikája nevelt és oltott abba a parasztságba minden iránt, ami orosz, hogy majd az orosz proletáriátusnak ezen túlmenően sikerül elérnie, hogy nem csak a proletáriátus és az orosz parasztság, hanem a proletáriátus és a régebben elnyomott nemzetiségek parasztsága is kölcsönösen és teljesen megértik egymást, megbíznak egymásban, szövetségre lépnek egymással, akkor megoldottuk a feladatot.” /Sztálin Művei, 5. kötet, 25. oldal/ Sztálin ezt 1923 áprilisában mondta, vagyis a NEP korszak elején, tehát ami jelenlegi fejlődési szakaszunknak lényegében megfelelő időszakban.

Úgy véljük, nincs okunk azt a szöveget úgy kezelni, mint csak sajátos szovjet viszonyokra érvényes tételt, hanem hogy általában – lényegében – a mi viszonyainkra is teljesen helytálló. Úgy véljük továbbá, hogy a mi nemzeti kisebbségeink parasztságáról, és általában a kispolgárságról, de még

munkássága bizonyos rétegeiről sem állítanánk, hogy ezeknél sikerült már eloszlatnunk „annak a bizalmatlanságnak minden maradványát”, amelyet a burzsoá-földesúri román uralkodó osztályok politikája oltott beléjük, minden iránt, ami román. Úgy gondoljuk, hogy még elegendő tennivalónk van azért, hogy hazánk román és nem-román dolgozói „kölcsonösen és teljesen” megértsék egymást, megbízzanak egymásban, tehát hogy a feladatot megoldottnak tekinthessük.

Ezek és ezekhez hasonló elméleti kérdések nem kielégítő tisztázása számos esetben gyengíti propagandistáink munkájának meggyőző erejét, sőt, mint már rámutattunk, hiányosságokhoz, hibákhoz vezethetnek a gyakorlati politikai munkában is.

Ezért mutatkozik szükségesnek az, hogy pártunk, a párt vezető szervei az eddiginél behatóbban, elmélyültebben tanulmányozzák ezeket a kéréseket, s ezek megoldásába vonjanak be nagyobb számban olyan kommunistákat, akik, a vegyes lakosságú területeken állandó és szoros kapcsolatban vannak a dolgozók különböző rétegeivel /termelésben levők, dolgozók, írók, újságírók, propagandisták stb./

7.- Konklúziók és javaslatok a magyar dolgozók körében ható nacionalista eszmék és hangulatok elszigetelésére irányuló munkával kapcsolatosan

A bizottság munkája során arra a véleményre jutott, hogy az adott kérdésben nem az a fő feladata, hogy a magyar vagy román nacionalisták ellenséges tevékenységét megállapítsa. Ezek az ellenséges elemek igen világos képletet jelentenek számunkra. Közismert sablonszerű viselkedésformák vannak.

Közismert az a nacionalista megnyilvánulás, hogy üzleteinkben a román kiszolgáló a román vevőt, a magyar kiszolgáló a magyar vevőt részesíti előnyben, hogy a román és magyar nacionalista egyaránt a mindennapi életben tüntetően csak saját nyelven beszél, ha tud is a másik nyelvén, s ha a másik nem érti: megjegyzéseket tesz. Általánosan ismeretek a sportpályák nacionalista-huligán megnyilvánulásai magyar és román részről egyaránt, a magyar nacionalizmusnak az a törekvése, hogy a magyar sport nemzetközi sikereit a nacionalista gőg táplálására a román sporttal való nacionalista jellegű összehasonlításokra használja fel. Ennek ellenhatásaként a román sovinszták ócsárolják a magyar sportot és a nemzetközi sporttalálkozókon tüntetően szurkolnak a magyarok mindenkori ellenfeleinek /pld. a futball világbajnokságon Brazíliának, Uruguaynak, Nyugat-Németországnak.

A nacionalizmus e közismert megnyilvánulásait kiegészíthetjük egy sor más hasonló megnyilvánulással:

Román és magyar nacionalistára egyaránt jellemző a másik nép történelme, kulturális hagyományai iránti közömbösség vagy előítélet, a saját történelmének, hagyományainak kritikátlan kultusza.

/Jellemző például történész vonalon az, hogy sok magyar történészünk. milyen előszeretettel hivatkozik 1848-cal

kapcsolatban Marx soraira, aki reakciónak bélyegzi meg az akkori román nemzeti mozgalmat és hasonlóképpen jellemző, hogy a marxi igazsággal kapcsolatosan sok román történészünk milyen érzékeny, milyen elfogult, milyen fanyalagva fogadja./

Mindkét oldal nacionalistái a saját nemzetük kulturális fölényének kidomborítására törekszenek a másikkal szemben.

Román és magyar nacionalistára egyaránt jellemző, hogy a párt és a kormány minden lépését, intézkedését, reformját, amely a nemzeti kérdés megoldására irányul – igyekszik a maga szája íze szerint kiforgatni, elsikkasztani, hamisan értelmezni, zavart kelteni körülötte, valamilyen módon nacionalista tőkét kovácsolni belőle.

Ezt a felsorolást még folytathatnánk, de nézetünk szerint nem vinne közelebb feladatunkhoz.

Fontosabbnak tartottuk azt a már többször jelzett negatív jelenséget, hogy a magyar nacionalizmus elleni harcunk nem eléggé hatásos, hogy a magyar nemzeti kisebbség értékes rétegeiben, amelyek biztos szövetségeseink kell legyenek a szocializmus építésében, az utóbbi időben számos kétely, fenntartás jelentkezik például a nemzeti kérdés vonalán. Mi tette lehetővé ezt az egészségtelen jelenséget? Az előbbiek alapján megállapíthatjuk, hogy jelentős mértékben járult ehhez hozzá az, hogy mi kommunisták is elhanyagoltuk ezt a kérdést az utóbbi években, hogy az e téren kifejtett politikai munka nagymértékben formális és kampányszerű volt. Egyes párt és állami szerveink nem mindig szenteltek kellő figyelmet a nemzeti kisebbségek sajátos kérdéseinek, a formális munka – a valóságban gyakran a tapintatlanságokban, szűkkeblűségben, közömbösségben nyilvánult meg. Nem voltunk eléggé éberek nemcsak a magyar nacionalizmus, de a román sovinizta törekvésekkel szemben sem, amelyek nem egyszer állami szerveinkbe befurakodva érvényesültek. Ez a helyzet kapóra jött

a magyar nacionalizmusnak, amely alaposan ki is használta a rossz munkánk kínálta lehetőségeket.

Kétségtelen, hogy a magyar nacionalizmust, ha nem támaszkodhat olyan „szövetségekre” mint a román sovinszták reakciós tevékenysége egyrészt, valamint a kommunisták szájtátisága és hibái másrészt, lényegében nagymértékben elszigetelhetjük volna a magyar dolgozóktól.

E téren elkövetett hibáink, mulasztásaink révén lehetővé vált az, hogy a magyar nemzeti kisebbség egyes rétegeit fokozatosabban kiszolgáltassuk a nacionalista-revizionista fertőzésnek.

Eme egészségtelen állapot megszüntetése – ahogy egyik elvtársunk megfogalmazta – „egyetemes, szocialista érdek és egyben román nemzeti érdek” – hiszen ha fel akarunk készülni arra, hogy megvédjük hazánkat egy esetleges imperialista agresszióval szemben, akkor gondolnunk kell arra is, hogy adott külső körülmények között az imperialisták kísérletet tehetnek arra, hogy a romániai magyar nemzeti kisebbséget a RNK-t gyengítő centrifugális erőnek használják fel. Hogy az ilyen ellenséges kísérletek kudarcba fulladjanak, annak az az egyik legfőbb feltétele, hogy az e téren megnyilvánuló eddigi mulasztásainkat felszámoljuk, hogy további konkrét megvalósításokkal, a jelentkező hiányok és hibák körültekintő kiküszöbölésével, a nemzeti kisebbségek problémái iránti fokozott érdeklődéssel és a nemzeti kérdés terén elért eredményeink és feladataink színvonalas, a dolgozók problémáira választ adó propagandájával kifogjuk a szelet a nacionalizmus vitorláiból.

Ez általános országos méretű intézkedéseket, országos méretű, állandó politikai munkát kíván. Sőt ezen túlmenőleg, az eddigieknél nagyobb anyagi befektetést is /például nagyobb mennyiségű valuta biztosítása a magyarság kulturális szükségleteinek a magyarországi könyvimport útján való, az

eddiginél sokkal fokozottabb biztosítása érdekében, vagy a magyar nyelvű tudományos publikációk biztosítása stb. stb./ Ezen a téren azonban az anyagi befektetések pénzben fel nem mérhető politikai haszonban „térülnek vissza”.

Az országos kérdésekkel kapcsolatos javaslatokra nem érezzük kompetensnek magunkat. Ezekre a problémák feltárásával igyekeztünk felhívni a figyelmet.

Helyi /kolozsvári/ és „Bolyai” vonatkozásban konklúzióként az alábbi általános javaslatokkal záránk a magyar nacionalizmus kérdését tárgyaló jelentésünket:

#### A. Helyi (kolozsvári) vonatkozású javaslatok.

1.– A magyar nacionalizmus elleni harcunk nemcsak a magyar nacionalista megnyilvánulások felfedésében, leleplezésében, kipellengérezésében nyilvánuljon meg, hanem legalább olyan mértékben tanulmányozzuk azt, hogy életünk milyen jelenségei táplálhatják, erősíthetik a nacionalista hangulatokat a magyar dolgozók körében, és kitartó, határozott harc útján küszöböljük ki az ilyen jelenségeket.

2.– Helyi szerveink következetesen tartsák szem előtt Kolozsvár kétnyelvű jellegét, történelmileg kialakult román-magyar kultúrcentrum jellegét, gyakorlati intézkedésekkel biztosítsák e szempont érvényesülését. (amelyek e téren a múltban előfordultak és csökkentik dolgozó népünk egyes rétegeinek rendszerünk nemzeti politikája iránti bizalmát, táplálják a nacionalizmust – kézírással áthúzva)

3.– Az előbbiek értelmében: hozzák helyre azt a jelentős politikai károkat okozó hibát, amit a kétnyelvű cégtáblák kicserélése városunkban előidézett. Vezessék be újra a kétnyelvű /román-magyar/ cégtáblákat és feliratokat, a Magyar Autonóm Tartománybeli minta alapján.

4.– Fordítsunk fokozott figyelmet arra, hogy a közügyek intézésében, a hivatalokban, politikai életünkben a kétnyelvűség

elve érvényesüljön. Érvényesítsük ezt az elvet, hogy párt és állami funkcionáriusaink ismerjék az általuk vezetett dolgozók anyanyelvét, tehát követeljük meg többnyelvű vidéken dolgozó aktivistáinktól, hogy a vidéken beszélt nyelveket, helyi szokásokat ismerjék. Az állami és pártkáderek elosztásánál ez a szempont ne sikkadjon el. Magyar nyelvű aktivistáink ápolják anyanyelvüket, harcoljanak a nyelvrontás ellen.

Aktivistáink mindennapi gyakorlatuk során fordítsanak különös gondot arra, hogy a mindenkori helyzet kellő értékelése alapján az egyes gyűléseket egy vagy két nyelven vezessék-e le, illetve milyen nyelven vezessék le.

5.– Gyakorlati intézkedésekkel küszöböljük ki a Kolozsvár város és Kolozs tartomány történelmi műemlékeinek restaurálása és gondozása terén elkövetett mulasztásokat. Intézményesen és gyakorlatilag is biztosítsuk /egyrészt a leghivatottabb román és magyar szakemberek bevonása és aktivizálása, másrészt a lelkiismeretes politikai irányítás és ellenőrzés révén azt, hogy a műemlékek restaurálásának sorrendje megállapításánál a műemlék jelentősége és állapota, restaurálásra szorulásának foka legyen a döntő szempont és ne az, hogy milyen nemzeti jellege van, román-e vagy magyar./

6.– A volt Református Kollégium udvarán megindult építkezés ügyének kivizsgálása. Az építkezés által előidézett elégedetlenség eloszlatására a közvélemény igényes, kimerítő tájékoztatása a kérdésről. Az ügy felhasználása a dolgozók színvonalas politikai nevelésére, a hibák és tanulságok tudatosítása útján.

7.– Politikai irányító munka és gyakorlati intézkedések útján biztosítani azt, hogy Kolozsvár tudományos és művészeti intézményei /pld. az Akadémia kolozsvári fiókjá és az Egyetemi könyvtár/ ne csak papíron, hanem a valóságban is a román és magyar kultúra közös fellegváraivá váljanak. Ennek érdekében, megszüntetni az intézményekben előforduló egyoldalúságot, a

magyar kultúra és tudományos élet kérdéseinek elhanyagolását ott, ahol ilyen jelentkezik, a nemzetiségi szempontból helyes káderpolitika és kultúrpolitika révén.

8.– Megvizsgálni, hogy egyes kolozsvári intézményekkel és vállalatokkal kapcsolatosan van-e alapja annak, hogy nacionalizmus érvényesül a vezetésükben, káderpolitikájukban.

9.– Harc az állojalitás ellen, az egyes kisebbségi aktivisták részéről megnyilvánuló szűkkeblű, gyanakvó, minden esetben nacionalizmust szimatoló, rideg magatartás ellen, amely kisebbségi ügyekkel kapcsolatosan meg szokott nyilvánulni. Ugyanakkor ügyelni, hogy ebben a kérdésben nehogyan átlendüljenek a ló másik oldalára.

#### B.– A Bolyai Tudományegyetemre vonatkozó javaslatok.

1.– Az Egyetem vezetősége az eddiginél nagyobb segítséget nyújtson felsőbb fórumainknak, annak érdekében, hogy az egyetemen jelentkező sajátos nemzeti szempontokat felsőbb fórumaink alaposabban ismerjék és irányító munkájuk során az eddiginél jobban vegyék figyelembe. Annak érdekében, hogy ne adjunk tápot a magyar nacionalisták izgató tevékenységének, az Egyetem vezetősége felsőbb fórumaink felé határozottabban érvényesítse azt a szempontot, hogy az egyetem sajátos szükségletei, az egyetem ellátottsága, kerete /schema/ az egyetemi munka feltételei stb. reális figyelembe vételével a Bolyai Egyetem az ország többi hasonló típusú főiskoláinak megfelelő feltételek között fejlődjék.

2.– Az egyetem vezetősége tegyen meg mindent, hogy felsőbb fórumaink szakosított gyűjteményes kiadások formájában vagy más alkalmas formában biztosítsák a magyar nyelvű tudományos publikációk lehetőségét.

3.– Az Egyetem vezetősége szorgalmazza, hogy az Egyetemi Könyvtár a román nyelvű anyaghoz hasonlóan tegye



mindenki a számára hozzáférhetővé a politikai szempontból indokolatlanul forgalomból kivont magyar nyelvű anyagát, hogy az egyetem könyvtár bibliográfia-szolgálatja dolgozza fel a magyar kultúrforrásokat, és ezek álljanak rendelkezésére a kutatóknak. A munkálatok elvégzésére az Egyetemi Könyvtár folyamodjék a magyar nyelvet értő, a magyar kultúra és irodalom kérdéseiben járatos szakemberekhez.

4.- Az Egyetem Pártszervezete és vezetősége az eddiginél nagyobb figyelmet tanúsítson a Babeş és Bolyai tanszemélyzete és hallgatók közötti kapcsolatok alakulása – e kapcsolatok tartalma és eredményei iránt, közelebbről kísérvé figyelemmel ezeket a kapcsolatokat. Terjedjen ki a figyelmé arra is, hogy ezek a kapcsolatok nem tartalmazzak-e olyan elemeket, amelyek táplálhatják a nemzeti elzárkózás, vagy a sértettség hangulatát bármely oldalról. Küzdjön azért, hogy a kapcsolatok pozitív politikai és szakmai tartalmakkal telítődjenek, és ne fajúljanak pusztá formális, protokolláris gesztussá. Tapasztalatok kicserélése végett a két egyetem alapszervezeteinek büroái időnként tartsanak közös munkáüléseket.

5.- A hallgatóknak a román nyelv elsajátításával és felhasználásával kapcsolatos magatartása megjavítása érdekében ajánljuk, hogy az egyetem vezetősége és párt-alapszervezeti büroja dolgozzon ki és kellőleg alátámasztva terjesszen fel javaslatot a nem-szakos hallgatók román nyelvű oktatásának rugalmasabb rendszeréről, amely kiküszöbölje azokat a hiányosságokat, amelyekkel kapcsolatban ma indokolt kifogások vannak, és érdekeltté tegye a hallgatókat a román nyelv minél előbbi és minél teljesebb elsajátításában. E kérdéssel kapcsolatosan a párt-alapszervezeti büro figyelmébe ajánljuk a jelentésünk megfelelő fejezetében kifejtett részletes javaslatunkat és indokolásunkat.

6.– Javasoljuk, hogy a párt-alapszervezet dolgozza ki a román nyelv elsajátítására vonatkozó igényes, hatásos, meggyőző propaganda részletes tervét. E terv kidolgozásánál a bíró figyelmébe ajánljuk a jelentésünk megfelelő fejezetében tett konkrét javaslatot.

7.– A párt-alapszervezet az Egyetem összes tanszékeinek bevonásával indítson harcot anyanyelvünk műveléséért. Fejlesszük ki tanszemélyzetünkben és hallgatóságunkban egyaránt a magasfokú igényességet ezen a téren. Kurzusainkat, előadásainkat, tanszemélyzetünk és hallgatóságunk egész tevékenységét /oktatási formákban, gyűléseken, magánéletben/ a helyes, szabatos, szép, kulturált magyar nyelv jellemezze. Indítsunk harcot a nyelvrontás, a romanizmusok, germanizmusok, ellen. Terjedjen ki erre a figyelmünk például a vizsgatételek, a különböző jelszavak megfogalmazásánál is. Kapcsoljuk be ebbe a harcba faliújságainkat, kultúr csoportjainkat. Tartsuk szem előtt ezt a szempontot a dolgozatok javításánál is stb.

8.– A nemzeti kisebbségek /sajátosan: a magyar dolgozók/ soraiban folytatott hazafias nevelés elvi és gyakorlati kérdései egész alapszervezetünk, egész tanszemélyzetünk állandó problémája kell legyen. Ezen a téren feltétlenül fel kell számolnunk azokat a dogmatikus módszereket, amelyek a múltban nagymértékben gyengítették nevelő munkánk hatását. Javasoljuk, hogy ezt a központi fontosságú feladatot a Bolyai tanszemélyzete plénuma előtt vitassuk meg /esetleg a Bolyai egyetem májusi tudományos ülészaka plenáris ülése keretében, – esetleg a város többi magyar nyelvű főiskoláinak tanszemélyzete bevonásával./

A vita eredményét pedig széles körben népszerűsítsük, sajtóban pedagógiai értekezleteken, ankétok, szimpozionok stb. formájában.

Ránk váró feladat az is, hogy segítséget nyújtsunk a Tankönyvkiadónak és a középiskolás tanároknak is abban, hogy a hazafias nevelés terén jelentkező hibás, dogmatikus módszereket, egészségtelen, negatív hatású elemeket /pld. az állóalitis/ munkájukból kiküszöböljék.

9.- Párt-alapszervezetünk ez idő szerint legfontosabb feladata megteremteni és elmélyíteni a kölcsönös elvtársi bizalom termékeny légkörét úgy az alapszervezeten belül, mint a kommunisták és az egyetem párton kívüli dolgozói, tanszemélyzet és hallgatóság között.

A feladat valóra váltásában a legnagyobb felelősség alapszervezeti bürónkra hárul, amely kitartó, hosszadalmas munkával képes csak fokozatosan megteremteni azokat a feltételeket, amelyek szükségesek a kitűzött cél eléréséhez.

Az alapszervezet bürója és az egész párttagság következetes harcot kell folytasson a politikai munkában előforduló sablonszerű, formalista elemek, az embereket foglalkoztató kérdések iránti közömbösség felszámolásáért.

Az alapszervezeten belül és kívül egyaránt a kommunisták bátorítsák a becsületes probléma felvetőket. A büró és a párttagság erélyesen, kitartóan és következetesen küzdjön az elvszerűség és pártosság köntösében megbúvó, türelmetlen, bunkózó módszerek ellen, teremtsen olyan légkört, hogy a becsületes dolgozóknak ne kelljen attól félnie, hogy ha véletlenül nem elég szerencsésen fejezik ki mondanivalóikat, ha előfordulna, hogy jóhiszeműségük ellenére objektíve hibás álláspontot fejtenek ki, ne kelljen attól tartaniuk, hogy rögtön fejükre olvassák, hogy opportunisták, hogy az ellenség szócsövei, hogy „idegen érdekeket szolgálnak ártalmas nézeteikkel.”

Kitartóan, következetesen kell munkálkodnunk azon, hogy úgy a párton belül, mint a párton kívül dolgozókkal való kapcsolatunkban az elvszerűség és a pártosság türelmes, higgadt

és meggyőző erejű érvelésében nyilvánuljon meg. Azok, akik problémáikat bátran, becsületesen, őszintén felvetik, érezzék azt, hogy megértjük problémáikat, hogy a kommunistáktól nemcsak útmutatást kapnak, de őszinteségükért megbecsülésben is részesülnek.

Ezeknek a célkitűzéseknek az elérése érdekében elsősorban a büro elemezze behatóan a saját munkáját, majd fokozatosan terjessze ki ezt az önvizsgáló, elemző munkát a kari szervezetekre és a tömegszervezetek vezető kollektíváira. A büro, az egész párttagság bevonásával éberem örködjön egyrészt abban, hogy a bunkózó kritika pártszerűtlen és elvtársiatlan módszere, a hangulatkeltő demagóg felszólalások végképp kiküszöbölődjenek politikai életünkől, másrészt abban, hogy ezt a törekvést elméletileg felkészületlen dolgozók, vagy opportunista elemek nem tudják deformálni, a párttagság igényeinek tompításával langyos elvszerűtlenséggé változtatni.

Csak egy ilyen kitartó, céltudatos és tapintatos munkával általánosan kialakított egységes légkör lesz alkalmas arra, hogy az emberek a nemzeti kérdésben /és más ú. n. „kényes” kérdésben/ felmerülő problémáikat bátran felvessék, ami alapvető feltétele annak, hogy a politikai közvéleményt egyetemünkön a párt-alapszervezet, a kommunisták ténylegesen irányítsák, helyes irányban tereljék, hogy a jelentkező ártalmas, ellenséges eszméket ténylegesen elszigeteljük, semlegesítsük, ahelyett, hogy hatalmi szóval elfojtsuk, hogy bujkálva, tudtunk nélkül ártson, romboljon, mint az a múltban nem egyszer előfordult.

## 8. FÜGGELÉK. ANTISZEMITIZMUS – ZSIDÓKÉRDÉS

Aktivistáink munkájának, propaganda-munkánknak egyik legjellemzőbb vonása az, hogy a nemzeti kérdést a gyakorlatban rendszerint leszűkítjük a román-magyar viszony kérdésére. Az e fajta hibának van magyarázata /a magyarság képezi hazánk legnagyobb számú nemzeti kisebbségét, a történelmileg kialakult legbonyolultabb problémák itt adódnak stb./ azonban súlyos hiba, hogy e valóban nem könnyű problémákkal való foglalkozás során rendszerint szem elől tévesztjük a nemzeti kérdés más vetületeit. Ez aztán azt eredményezi, hogy gyűlnek és orvosolatlanul maradnak a bajok a többi nemzeti kisebbségek esetében /zsidók, németek, szerbek stb./, ami további fékezőjét képezi népeink morális, politikai egysége kialakulásának.

Munkánk során ilyen helyzetet találtunk több zsidó dolgozó esetében az antiszemitizmus kérdésével kapcsolatban.

Idevonatkozólag alkalmunk volt beszélgetni a párttól távolálló kispolgári elemekkel, kispolgári mentalitású, de a párttal rokonszenvező, sőt párttag dolgozókkal, illegalista vapniarkás elvtárssal, értelmiségi, sőt kétkezi zsidó dolgozókkal. Abban valamennyien egyetértettek, hogy az antiszemitizmus hazánkban újból felvetette a fejét.

Erre a jelenségre aztán különbözőképpen reagáltak, a többség negatív módon.

Az egyiknél általános letargia, elkeseredés, fásultság, jelentkezik. /Most sem rosszabb, mint a fasizmus előtt volt, máshol se jobb, mint itt. Az antiszemitizmus mindig és mindenhol megvolt és meglesz. Vagyis az antiszemitizmus örökös jelenség.)

Egy másik retteg a holnaptól, attól, hogy az antiszemitizmus legbarbárabb formái újra dühöngeni fognak és önkéntes gettóba vonul.

[Erdélyi Magyar Szólapunk]

A magyar értelmiségi körökben jelentkező burzsoá-nacionalista befolyások elleni harc néhány problémája

A harmadiknál betegesen felfokozott érzékenység és düh tapasztalható. Megoldást – legalábbis az ő életében – /30-35 éves/ ő sem lát. Talán valamikor generációk múlva igen. Tehát lényegében ez is szkeptikus az antiszemitizmus felszámolásával kapcsolatban.

Mi az oka ennek az általános szkepszisnek, a megnyilvánuló bizalmatlanságnak? A válaszokból kiderül az, hogy nem az aggasztja őket, hogy általában még léteznek antiszemita megnyilvánulások, hanem az, hogy bár a rendszer hivatalosan állást foglal az antiszemitizmussal szemben, úgy látják, hogy gyakorlatilag nem sokat tesz ellene. Az antiszemitizmust, a faji izgatást törvény bünteti – mint mondják –, arról azonban még nem olvastak újságjainkban, hogy ezt a törvényt alkalmazták volna.

Ezek az emberek jól emlékeznek arra, hogy például annak idején azokat, akik izraeli „certificat”-ért feliratkoztak – mint politikailag megbízhatatlanokat eltávolították az egyetemről, de nem emlékeznek arra, hogy ezekben az években antiszemita magatartásért valakit is politikailag megbízhatatlannak nyilvánítottak volna és eltávolították volna, pedig – mondják az egyetemen a hallgató – az adminisztratív és technikai, valamint a tanszemélyzet sorában egyaránt akad antiszemita.

Emlékeznek arra, hogy a Szovjetunióbeli zsidó orvosok elleni provokáció hangulatában nálunk is több helyt az éberség és pártosság leple alatt jelentkeztek antiszemita hangulatkeltők, sőt az orvosi főiskolákon /Kolozsvár, Marosvásárhely/ sikerült zsidó párttagokat különböző ürügyekkel kizáratni a pártból. Az, hogy egy részüket időközben felsőbb pártfórumaink rehabilitálták és visszahelyezték a pártba, nem nyugtatja meg őket./ És számon tartják azt, hogy viszont nincs tudomásuk róla, hogy antiszemitizmusért kizártak volna valakit a pártból, pedig

ismernek olyan „párttagokat”, akikbe jó adag antiszemitizmus szorult belé.

Persze a dolgok ilyenszerű felsorolása, egymás mellé állítása, nagymértékben kiélezett, sőt olykor túlzott, ami viszont a zsidó dolgozók felfokozott érzékenységre utal.

Általában azzal elégedetlenek, hogy politikai fórumaink megfelelnek erről a kérdésről – /sokan úgy látják, hogy szemet hunynak felette/, ami – mint mondják – újságjainkban is megnyilvánul, ahol az antiszemitizmussal kapcsolatosan csak formális elvi állásfoglalások látnak napvilágot, azok is igen ritkán.

Feltűnik nekik az, hogy például a dachau haláltábor felszabadításának évfordulójára megjelenő cikkekben szinte megfeledeztek arról, hogy ott zsidók is elpusztultak.

Imbrea elvtárs cikke /Igazság/ meg sem említi a zsidókat.

Gáll Ernő elvtárs cikke /Scînteia/ pedig egy hosszú felsorolás legvégén kb. így: a dachau haláltábor áldozatai, orosz, ukrán, lengyel, francia, magyar, román, belga, holland, skandináv és zsidó dolgozók stb., pedig ha azt vesszük, hogy lélekszám szerint kik, hányan pusztultak, bizony a zsidók nem leghátul, hanem az elsők között vannak.

Vagy: feltűnik nekik, hogy a lapok törvényszéki híreiben a spekulációért stb. említettek között leginkább zsidó neveket hoznak. És mindennek a refrénje a cionizmus jól ismert érve az örök antiszemitizmusról. Ennek bizonyítására nem fogynak ki a különböző példákból, megtörtént esetekből, amelyek ha az örök antiszemitizmust nem is, de azt bizonyítják, hogy antiszemiták vannak, még pedig nemcsak a kocsmákban és vonatokon, de minisztériumi vagy néptanácsi irodákban, akadémiai munkaszobákban, egyetemi laboratóriumokban, vállalatok vezetőségében stb. is. És ezek azok, akik „vonalasan” üzük kisdéd játékaikat, akik „osztályszempontok” és más

„szempontok” alatt a „numerus clausus”-okat, az antiszemita jellegű vesszőfutásokat praktizálják.

Az ilyen esetek előfordulása, az ellenük való harc hiánya vagy gyér volta a politikailag fejletlenebb zsidó kisebbségeket a zsidó egység, a cionizmus karjaiba taszítja.

Hangsúlyozzuk: a zsidó kisebbségek fent említett rétege általában nem a rendszer hivatalos politikájával, a rendszer intencióival szemben bizalmatlanok, hanem a nem-zsidó tömegekkel szemben, s azzal érvelnek, hogy ezeknek az antiszemita törekvései a rendszer intenciója ellenére, leplezett formában újra és újra érvényesülve, polgárjogot nyernek, érvelnek azzal, hogy a „Szovjetunióban is” egy emberöltő sem volt elég ahhoz, hogy az antiszemitizmus gyökerét kiirtsa. Érdekes, hogy ezzel kapcsolatban sokkal inkább hivatkoznak a Csernovicból idekerült zsidók esetére, mint pld. az orvos-ügyre. A csernovici zsidókkal kapcsolatban a következő érvelést ismertük meg. Mi az oka annak, hogy nyomorult kisebbségek is eljöttek. A kis borbély, vagy a krájerájós miért jött el? Mert 1941-ben a dühöngő ukrán antiszemitizmus, mint „osztályidegen veszélyes elemeket”, válogatás nélkül a zsidók tízezreit juttatta a deportálás soraira. /Itt megint nem az a lényeges, hogy van-e ennek valami alapja vagy sem, hanem hogy mi mindezidáig gyakorlati politikai és propaganda-munkánkkal nem tudtunk annyira bizalmába férkőzni a zsidó kisebbségek tömegének, hogy immunissá tegyük az ilyenszerű fecsegésekkel szemben./

Említésre méltó még az, hogy többek egybehangzó véleménye szerint bár antiszemitizmus úgy román, mint magyar részről egyaránt érezhető, még sokkal bántóbban, sokkal agresszívebben nyilvánul meg a magyarok részéről. Míg a román antiszemitizmus „kesztyűs kézzel” inkább mellőzésben, a leplezett numerusok alkalmazásában jelentkezik, addig magyar



részről ehhez igen gyakran molesztáló hang, sértő célzások, huligán tempók is társulnak.

(Ennek az észrevételnek a másik oldala az, hogy a kolozsvári – észak-erdélyi – zsidók a fasiszta rémuralom zsidó programjait, gettózást, Németországba hurcolást – a magyar fasizmustól, magyar pribékektől, magyar keretlegényektől szenvedték el, s ezt elsősorban magyargyűlöletben reagálták le. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy Dél-Erdélyben is jelentkezik-e ez a megkülönböztetés román antiszemitizmus és magyar antiszemitizmus között.)

Igen jellemző válaszokat kaptunk arra, a kérdésre, hogyan kellene küzdeni az antiszemitizmus ellen, mit várnak ezen a téren állami szerveinktől, politikai fórumainktól. A válaszok azért jellemzőek, mert nem az antiszemitizmus felszámolásának perspektívájából tekintik a kérdést, pusztán csak a megfékezésre korlátozódnak. Elsősorban tüneti kezelést ajánlanak. Éspedig a helyes, jó törvények következetes érvényesítését /de nemcsak a zsidózó kis huligánokon, hanem elsősorban a különböző pozíciókban ülő és ártó antiszemitákon./ Egy-két per és ítélet, ami a nyilvánosság előtt zajlódjon le, a sajtó tárgyalja, ez aztán majd meg fogja félemlíteni a többi antiszemitát, és így meg lehet majd fékezni őket.

Emellett – a politikailag fejlettebbek – javasolták a „zsidó értékek” megmutatását, népszerűsítését /írók, tudósok hovatartozását ne hallgassuk el/, azt, hogy az egyetemi oktatásban például a világirodalom kurzusba, vegyék be a jiddis és héber irodalom nagyjait, a hazai irodalmi kurzusból ne hiányozzon a hazai jiddis irodalom stb.

A bizottság munkájának egyik hiányossága, hogy nem tudott annyira elmélyülni a zsidó kérdés tanulmányozásában, hogy ezzel a kérdéssel kapcsolatosan kimerítő elemzést és részletes javaslatot tehessen. Azt azonban megállapíthattuk, hogy olyan elhanyagolt kérdéstről van itten szó, amely úgy

országos, mint egyetemi viszonylatban lappangó veszélyt jelent. Egyetemi viszonylatban a párt-alapszervezet és büroja ezt a kérdést állandóan napirenden kell hogy tartsa, határozott, elvszerű politikai munkát kell kifejtsen, a helyzet megjavítására, az egyetemen megnyilvánuló antiszemita jelenségek felfedésére és leleplezésére, a zsidó és nem-zsidó dolgozók közötti kölcsönös bizalom kiépítésére.

Ennek érdekében azonnal tervszerű, határozott és kitartó munkára kell mozgósítsuk párttagságunkat.